

Oppilashuoltoon liittyvän
lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä Puheenjohtaja: Olli Kerola Varapuheenjohtaja Eeva-Riitta Pirhonen Sihteerit: Johanna Lammi-Taskula, Kristiina Laitinen, Outi Luoma-aho ja Päivi Kemppi		Julkaisun laji Selvitys	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä STM088:00/2004, 15.12.2004	
Julkaisun nimi Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio			
Tiivistelmä Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän tavoitteena on ollut turvata oppilashuollon palvelujen saatavuus, edesauttaa yksittäisen oppilaan ja opiskelijan oikeuksien toteutumista, tukea oppilaitosten mahdollisuuksia järjestää oppilashuolto oppilaan ja opiskelijan edun mukaisesti, selkeyttää tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilashuollossa sekä selvittää oppilashuoltopalveluista vastaavan henkilöstön asema, tehtävät ja kelpoisuus. Työryhmä suositaa, että kunta- ja palvelurakenneuudistusten yhteydessä oppilashuollon palvelujen organisointia ja tuottamista tarkasteltaisiin ja suunniteltaisiin omana palvelukokonaisuutena. Työryhmä suositaa myös opiskelijahuoltoryhmien perustamista kaikkiin toisen asteen oppilaitoksiin sekä kouluterveydenhuollon oppaan ja laatusuosituksen käsittelyn ja käyttöönoton tehostamista kunnissa. Työryhmä on pohtinut oppilashuollosta säätämistä kahden eri mallin pohjalta. Työryhmä on päätenyt ehdottamaan, että pidemmän aikavälin tavoitteena olisi yksi ja yhtenäinen uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Tässä vaiheessa työryhmä on kuitenkin päätenyt ehdottamaan muutoksia eri lakeihin. Ensinnäkin työryhmä ehdottaa muutettavaksi kansanterveyslain 14 §:ää niin, että mainittuun pykälään säädettäisiin uusi kuudes momentti, jossa säädettäisiin, että kouluterveydenhuolto kuuluu oppilashuollon ja opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluu opiskelijahuollon palveluihin. Lisäksi säädettäisiin, että kunnan kansanterveystyöstä huolehtivan viranomaisen tulisi osallistua perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin, kun se koskee oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Uudessa lastensuojelulaissa ehdotetaan säädettäväksi koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluista. Koulukuraattorien kelpoisuusvaatimukseksi työryhmä ehdottaa, että kelpoisuusvaatimuksena kuraattorin tehtäviin olisi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetyn lain 3 §:n mukainen kelpoisuus tai ylempi sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Työryhmä on pohtinut laajasti tietosuojaan liittyviä asioita Työryhmäehdotuksessa on tietojen salassapitoa ja luovutusta koskeva säädösehdotus sekä tiedonsaantia ja henkilötietojen kirjaamista koskeva säädösehdotus. Lisäksi työryhmä on ehdottanut koulujen ja oppilaitosten oppilashuollon oppaan tuottamista sekä tehnyt ehdotuksen oppilashuoltoon liittyvästä täydennyskoulutuksesta. Työryhmä ehdottaa vielä selvitettäväksi mahdollisuuden luoda oppilashuoltoon valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä.			
Asiasanat: oppilashuolto, koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri			
Muut tiedot www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:33		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-2079-9 (nid.) 952-00-2080-2 (PDF)
Kokonaissivumäärä 86	Kieli Suomi	Hinta 14,04 €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Yliopistopaino Kustannus Helsinki University Press PL 4 (Vuorikatu 3 A) 00014 HELSINGIN YLIOPISTO Puhelin (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet, Finland		Utgivningsdatum	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för reformering av lagstiftningen om elevvård Ordförande: Olli Kerola Vice ordförande: Eeva-Riitta Pirhonen Sekreterare: Johanna Lammi-Taskula, Kristiina Laitinen, Outi Luoma-aho och Päivi Kemppi		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet SHM088:00/2004, 15.12.2004	
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för reformering av lagstiftningen om elevvård			
Referat Målet för arbetsgruppen för reformering av lagstiftningen om elevvård har varit att säkerställa tillgången till elevvårdstjänster, hjälpa till med att tillgodose den enskilda elevens och studentens rättigheter, stödja läroanstalternas möjligheter att ordna elevvård enligt elevens och studentens bästa, förtydliga metoderna för tillgång till och överlämnande av information och behandling av personuppgifter inom elevvården samt utreda ställning, uppgifter och behörighet för den personal som är ansvarig för elevvårdstjänsterna. Arbetsgruppen rekommenderar att organiseringen och producerandet av elevvårdstjänsterna granskas och planeras som en egen servicehelhet i samband med kommun- och servicestrukturreformerna. Arbetsgruppen rekommenderar också att man inrättar elevvårdsgrupper på samtliga läroanstalter på andra stadiet och effektiviserar behandlingen och användningen av en handbok om och kvalitetsrekommendationer inom skolhälsovården i kommunerna. Arbetsgruppen har dryftat möjligheter att utfärda förordningar om elevvården på grundval av två olika modeller. Arbetsgruppen har kommit fram till att föreslå att målet på längre sikt är en ny, enhetlig elev- och studentvårdslag. I det här skedet har arbetsgruppen kommit fram till att föreslå ändringar i olika lagar. Till att börja med föreslår arbetsgruppen att 14 § i folkhälsolagen revideras så att man i den ovannämnda paragrafen stiftar ett nytt sjätte moment där det stiftas att skolhälsovården ingår i elevvårds- och studenthälsovården i studentvårdstjänsterna. Dessutom stiftas att den myndighet som ansvarar för kommunens folkhälsoarbete skall delta i utarbetandet av en läroplan enligt lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning till de delar som denna gäller elev- och studentvård. I den nya barnskyddslagen föreslås att man stiftar om skolkurator- och skolpsykologtjänster. Som behörighetsvillkor för skolkuratorer föreslår arbetsgruppen att man som behörighetsvillkor för kuratorns uppgifter har behörighet enligt 3 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvårdens eller högre yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, i vilken ingår studier i barn-, ungdoms- och familjearbete i den omfattning som det preciseras närmare genom statsrådets förordning. Arbetsgruppen har dryftat vittgående över frågor som rör dataskyddet. I arbetsgruppens förslag finns ett förslag till författning om hemlighållande och överlämnande av uppgifter och ett förslag till författning om tillgång till information och hur man redovisar personuppgifter. Dessutom har arbetsgruppen föreslagit att man skall framställa en handbok om elevvård på skolor och läroanstalter samt lämnat ett förslag om fortbildning med anknytning till elevvård. Arbetsgruppen föreslår att man därtill skall utreda möjligheten att skapa ett rikstäckande system för statistikföring och uppföljning av elevvården.			
Nyckelord elevvård, skolkurator, skolpsykolog, skolhälsovårdare, skolläkare			
Övriga uppgifter www.stm.fi			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:33		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-2079-9 (inh.) 952-00-2080-2 (PDF)
Sidoantal 86	Språk Finska	Pris 14,04 €	Sekretessgrad Offentlig
Distribution/Försäljning Helsingfors Universitetsförlaget PB 4 (Berggatan 3 A) FI-00014 HELSINGFORS UNIVERSITET Tfn (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date	
Authors Working Group preparing a reform of the pupil welfare legislation Chair: Olli Kerola Vice chair: Eeva-Riitta Pirhonen Secretaries: Johanna Lammi-Taskula, Kristiina Laitinen, Outi Luoma-aho and Päivi Kemppi		Type of publication Report	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ 5 December 2004	
Title of publication Memorandum of the Working Group preparing a reform of the pupil welfare legislation			
Summary <p>The aim of the Working Group assigned to prepare a reform of the legislation on pupil welfare is to secure the access to pupil welfare services, to contribute to the realisation of the rights of pupils and students, to support the educational institutions' opportunities to provide pupil welfare in the best interests of the pupils and students, to clarify the procedures regarding the access to and delivery of information and the handling of personal data in pupil welfare, as well a to clarify the status, tasks and qualification requirements of the staff responsible for pupil welfare. The Working Group recommends that in the context of the municipal and service structure reform the organisation and provision of pupil welfare services should be considered and planned as a specific service entirety. The Working Group also recommends establishing student welfare groups in all upper secondary level educational institutions as well as boosting the handling and taking into use of the handbook and quality recommendations on school health care in municipalities.</p> <p>The Working Group has discussed future legislation on pupil welfare on the basis of two models. It decided to propose that in the long term the aim should be an integrated and uniform law on pupil and student welfare. At this stage the Working Group however proposes a number of amendments to some relevant laws. First, it proposes amendment of section 14 of the Primary Health Care Act by adding to this section a new paragraph 6 that would lay down that school health care is to be covered by pupil welfare and student health care by student welfare services. Furthermore, the Working Group proposes laying down that the authority in charge of the public health work in the municipality should take part in the drawing up of the curricula in accordance with the Basic Education Act, the General Upper Secondary Schools Act and the Vocational Education Act, as far as they concern pupil and student welfare. Furthermore, the new Child Welfare Act should provide for school social worker's and school psychologist's services. The qualification requirement for school social workers should be as laid down in section 3 of the Act on Qualification Requirements for Social Welfare Professionals or a higher polytechnic degree in health care and social services, including studies in child, youth and family social work to the extent prescribed in the relevant Government decree. The Working Group has discussed extensively issues related to data protection. Its proposal includes proposals for a statute on the confidentiality and delivery of information and for a statute on access to information and recording of personal data. Furthermore, the Working Group has proposed production of a handbook on pupil welfare at schools and educational institutions as well drawn up a proposal for continuing education related to pupil welfare. The Working Group further proposes exploring the possibility of establishing a national statistics and monitoring system for pupil welfare.</p>			
Key words pupil welfare, school health nurse, school physician, school psychologist, school social worker			
Other information www.stm.fi/english			
Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2006:33		ISSN 1236-2115	ISBN 952-00-2079-9 (paperback) 952-00-2080-2 (PDF)
Number of pages 86	Language Finnish	Price 14,04 €	Publicity Public
Distributor/Orders Helsinki University Press PO Box 4 (Vuorikatu 3 A) FI-00014 HELSINKI UNIVERSITY, FINLAND Tel +358 9 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/bookstore		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.12.2004 työryhmän selvittämään oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamista. Työryhmän toimikausi on ollut 1.1.2005 - 31.3.2006.

Opetusministeriön 7.11.2000 asettama Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä ehdotti toimikunnan asettamista selkeyttämään ja tarkentamaan oppilashuoltoa koskevia säännöksiä. Säännökset eivät nykyisellään turvaa riittävän hyvin oppilashuollon palvelujen saatavuutta eivätkä varmista palveluja saavien oppilaiden oikeusturvaa. Myös eduskunnan sivistysvaliokunta on katsonut mietinnössään 18/2002 vp. välttämättömäksi tarvittavien muutosehdotusten valmistelun.

Työryhmän tavoitteena on ollut:

- turvata oppilashuollon palvelujen saatavuus
- edesauttaa yksittäisen oppilaan ja opiskelijan oikeuksien toteutumista
- tukea oppilaitosten mahdollisuuksia järjestää oppilashuolto oppilaan ja opiskelijan edun mukaisesti
- selkeyttää tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilaitoksissa
- selvittää oppilashuoltopalveluista vastaavan henkilöstön asema, tehtävät ja kelpoisuus.

Työryhmän on tullut myös tehdä ehdotukset mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellisista lainsäädäntömuutoksista.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut apulaisosastopäällikkö, sosiaalineuvos *Olli Kerola* sosiaali- ja terveysministeriöstä ja varapuheenjohtajana johtaja *Eeva-Riitta Pirhonen* opetusministeriöstä. Jäseninä ovat olleet ylitarkastaja *Maire Kolimaa* ja ylitarkastaja *Pirjo Sarvimäki* molemmat sosiaali- ja terveysministeriöstä, opetusneuvos *Jussi Pihkala* opetusministeriöstä, erikoissuunnittelija *Marie Rautava* Stakesista, ylitarkastaja *Kristiina Laitinen* Opetushallituksesta (kehittämispäällikkö opetusministeriössä 1.1.2006 lukien), lääninpsykologi *Pirjo Laaksonen* Etelä-Suomen lääninhallituksesta, ruotsinkielisen opetustoiminnan päällikkö *Gustav Wikström* Suomen Kuntaliitosta, rehtori *Jari Andersson* Sylvään koulusta Vammalasta, vastaava koulukuraattori *Hanna Gråsten-Salonen* Tampereen kaupungin kasvatus- ja opetuspalvelukeskuksesta, sosiaalityöntekijä *Osmo Jurvanen* Helsingin sosiaalivirastosta. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana on toiminut hallitussihteeri *Anne Kumpula* 31.1.2006 lukien sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän sihteerinä ovat olleet erikoistutkija *Johanna Lammi-Taskula* Stakesista, ylitarkastaja *Kristiina Laitinen* Opetushallituksesta (kehittämispäällikkö opetusministeriössä 1.1.2006 lukien), lakimies *Outi Luoma-aho* 29.1.2006 saakka ja lakimies *Päivi Kemppi* 3.3.2006 alkaen, molemmat sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmä asetti 6.6.2005 oppilashuollon tietosuojakysymyksiä käsittelemään tietosuojatyöryhmän, jonka puheenjohtajana toimi johtaja *Eeva-Riitta Pirhonen* opetusministeriöstä ja jäseninä hallitusneuvos *Minna Antila* opetusministeriöstä, lakimies *Marja Lahtinen* Suomen Kuntaliitosta, lakimies *Outi Luoma-aho* ja hallitussihteeri *Päivi Salo* molemmat sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja *Anne Tamminen-Dahlman* tietosuojavaltuutetun toimistosta ja kouluneuvos *Pirjo Vehkamäki* Opetushallituksesta. Tietosuojatyöryhmä kuuli työnsä aikana seuraavia asiantuntijoita: johtava lakimies *Tapio Rätty* Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta, rehtori *Lassi Kilponen* Kruununhaan yläasteelta Helsingistä, aluekuraattori *Mervi Mehtiö* Helsingin kaupungin opetusvirastosta, johtava psykologi *Inger Dahlgren* Helsingin kaupungin opetusvirastosta, ylihoitaja *Inga Klén* Helsingin kaupungin terveyskeskuksesta, kouluterveydenhoitaja *Pia Männikkö* Helsingin kaupungin terveyskeskuksesta ja apulaisosastopäällikkö *Markku Poutala* Opetusalan ammattijärjestöstä.

Oppilashuoltotyöryhmä on työnsä aikana kuullut seuraavia asiantuntijoita: johtava psykologi *Merja Hallantie* Helsingin opetusvirastosta, rehtori *Paula Taskila* Yli-Iin Keskuskoulusta, hallitusneuvos *Riitta Kuusisto* sosiaali- ja terveysministeriöstä, opetustoimen päällikkö *Kirsti Mäensivu* Hämeenlinnasta, tutkimusprofessori *Matti Rimpelä* Stakesista, hallitussihteeri *Eeva*

Kangasniemi sosiaali- ja terveysministeriöstä, lakimies Marja Lahtinen Suomen Kuntaliitosta, terveysneuvontapalveluiden päällikkö Eeva-Leena Laakso Lahdesta, koulupsykologi Tapio Malinen Porvoosta, vanhempi hallitussihteeri Maini Kosonen sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallitussihteeri Johanna Huovinen sosiaali- ja terveysministeriöstä ja lakimies Janne Pitkävirta sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmä on kokoontunut vuonna 2005 kymmenen kertaa ja vuonna 2006 kuusi kertaa. Lisäksi työryhmä järjesti yhden työseminaarin 11.3.2005.

Helsingissä 22 päivänä kesäkuuta 2006

Olli Kerola

Eeva-Riitta Pirhonen

Maire Kolimaa

Pirjo Sarvimäki

Jussi Pihkala

Marie Rautava

Kristiina Laitinen

Pirjo Laaksonen

Gustav Wikström

Jari Andersson

Hanna Gråsten-Salonen

Osmo Jurvanen

Anne Kumpula

Johanna Lammi-Taskula

Kristiina Laitinen

Outi Luoma-aho

Päivi Kemppi

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	15
2	Tausta	16
2.1	Oppilashuollon käsite	17
2.2	Oppilashuoltoa koskeva lainsäädäntö ja muut normit	18
2.2.1	Oppilas- ja opiskelijahuolto lainsäädännössä	18
2.2.2	Oppilashuollon palveluita koskevat säännökset	19
2.2.3	Opetussuunnitelmien perusteet	20
2.3	Vireillä olevat lainsäädäntöuudistukset	21
2.3.1	Lastensuojelulain kokonaisuudistus	21
2.3.2	Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmän muistio	22
2.4	Kodin ja koulun välinen yhteistyö	22
2.4.1	Kodin ja koulun välinen yhteistyö osana opetussuunnitelmaa	22
2.4.2	Kodin ja koulun yhteistyö Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa	23
2.5	Oppilashuoltopalvelujen henkilöstön asema ja tehtävät	23
2.5.1	Koulupsykologit	24
2.5.2	Koulukuraattorit	26
2.5.3	Kouluterveydenhoitajat ja koululääkärit	28
3	Oppilashuollon nykytila	32
3.1	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila	32
3.1.1	Lastensuojelu- ja mielenterveystilastot	32
3.1.2	Oppilaille ja opiskelijoille suunnatut hyvinvointikyselyt	33
3.2	Lääninhallitusten peruspalveluiden arviointitulokset vuosilta 2001 - 2004	34
3.2.1	Oppilashuollon palvelujen saatavuus	35
3.2.2	Oppilashuoltopalvelujen henkilöstön määrä, asema ja tehtävät	36
3.2.3	Oppilashuollon suunnitelmallisuus ja moniammatillinen yhteistyö	36
3.2.4	Turvallisuus ja kurinpito	37
3.2.5	Oppilashuoltoa ja oppilasta koskeva yhteistyö ja tiedon vaihto	38
3.2.6	Oppilaiden poissaolojen seuranta	38
3.3	Kouluterveydenhuolto terveyskeskuskyselyn valossa	39
3.4	Oppilashuollon, tukiopetuksen ja erityisopetuksen toimivuus ja saataavuus selvitysten valossa	39
3.4.1	Oppilashuollon toimivuus	39
3.4.2	Perusopetuksen tukipalvelujen toimivuus	40
3.4.3	Huostaanotettujen lasten ja nuorten perusopetus	41
3.5	Tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilashuollossa	42
3.5.1	Yksityisyys perusoikeutena	42
3.5.2	Henkilötietojen käsittelyoikeus	43
3.5.3	Tietojen salassapidon määräytyminen	43
3.5.4	Salassapidettävien henkilötietojen luovuttaminen ja tietojensaantioikeus	44
3.5.5	Asiakastietojen laatiminen	46

4	Oppilashuollon toimivia käytäntöjä	47
4.1	Rehtorin rooli oppilashuollossa	47
4.2	Opettaja osana koulun oppilashuoltoa	47
4.3	Oppilashuoltoryhmän työskentely	49
4.4	Koulun sosiaali- ja psykologityön mitoitus	52
4.5	Oppilashuollon hyviä käytäntöjä	52
5	Työryhmän ehdotukset	53
5.1	Oppilashuollon palvelujen saatavuuden turvaaminen	53
5.2	Oppilashuollosta säätäminen	54
5.3	Kouluterveydenhuolto osana oppilashuoltoa.....	57
5.4	Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut osana oppilashuoltoa	58
5.5	Koulukuraattorin kelpoisuus.....	60
5.6	Tietosuoja oppilashuollossa.....	65
5.7	Oppilashuollon opas	69
5.8	Oppilashuoltopalveluun liittyvän henkilöstön täydennyskoulutus.....	70
5.9	Valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä.....	71
6	Lähteet.....	72
LIITTEET.....		76
Liite 1	Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä esille nostettuja säädösehdotuksia ja toimenpidesuosituksia.....	76
Liite 2	Lääninhallitusten arviointitulosten taulukoita ja kuvioita	79

1 Johdanto

Opetusministeriön 7.11.2000 asettama Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä jätti muistionsa 15.4.2002.¹ Oppilashuoltotyöryhmä määritteli oppilashuollon olevan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuolto on myös oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa.

Lääninhallitusten vuosina 2000 ja 2001 tekemien kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon arviointien perusteella työryhmä totesi, että oppilashuollon palvelut eivät ole riittävän nopeasti saatavilla, jolloin välitön puuttuminen ja toiminnan ennaltaehkäisevä luonne helposti kärsivät. Arvioinnissa kävi ilmi, että koulut, perheet ja oppilaat ovat eri asemassa palveluiden suhteen eri lääneissä ja läänien eri alueilla.

Oppilashuoltotyöryhmän muistion 2002:13 mukaan nykyinen lastensuojelulaki on tulkinnanvarainen. Oppilaiden tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi säädöksiä tulee tarkentaa. Samalla tulee arvioida ja ratkaista, minkä lain yhteydessä tulee säätää koulupsykologeista ja koulukuraattoreista sekä heidän tehtävistään. Koulupsykologi- ja koulukuraattoritoimintaa koskeva lainsäädäntö tulee tarkistaa myös henkilötietolaista ilmenevien periaatteiden vaatimusten mukaiseksi. Ongelmia on ollut esimerkiksi henkilörekisterin ylläpidossa.

Hallituksen esityksen 205/2002 johdosta antamassaan mietinnössä eduskunnan sivistysvaliokunta piti välttämättömänä, että hallitus pikaisesti valmistelee tarvittavat muutosehdotukset, joilla poistetaan oppilaan ja opiskelijan tarpeiden mukaisen oppilashuollon ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen esteet.²

Lastensuojelulain (683/1983) 7 § velvoittaa kunnan tukemaan huoltajia lasten kasvatuksessa ja huolehtimaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarpeen selvittämisessä. Kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehityksen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja.

Koulukuraattorin eli koulun sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot määriteltiin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muutoksella (491/1990). Koulukuraattoreita koski sama kelpoisuusvaatimus kuin kunnan muitakin sosiaalityöntekijöitä. Kelpoisuussäännöstä sovellettiin yleisesti silloinkin, kun koulukuraattorin virka oli koulu-toimen alainen. Nykyisin voimassa olevassa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (272/2005) ei ole erikseen mainittu koulukuraattorin kelpoisuudesta.

---

¹ Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:13. Opetusministeriö. Helsinki.

² Hallituksen esitys Eduskunnalle (HE 205/2002) ja sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM 18/2002) laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

Perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua lakia muutettiin 1.8.2003 voimaan tulleilla laeilla (477 - 480/2003, HE 205/2002). Lakimuutosten tavoitteena on ollut täydentää edellä mainittuja lakeja siten, että aiempaa selkeämmin korostetaan lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäisemistä ja varhaista puuttumista sekä edistää hyvää oppimista ja oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Lakeja täydennettiin siten, että opetussuunnitelman perusteisiin lisättiin oppilas- ja opiskelijahuollon sekä kodin ja koulun yhteistyön keskeiset periaatteet ja oppilashuoltoa ja opiskelijahuoltoa koskevat säännökset.

Perusopetuslakiin on lisätty uusi oppilashuoltoa koskeva 31 a §, jossa säädetään oppilaan oikeudesta saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jonka käyttäytyminen on aiheuttanut kurinpitatorangaistuksen tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto.

Lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opiskelijan ohjaamisesta terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluihin.

Tässä muistiossa käsitellään ensin oppilashuollon taustaa ja selvitetään oppilashuoltoa säätelevää normistoa. Muistiossa kuvataan oppilashuoltoon osallistuvien eri ammattiryhmien tehtäviä ja toimintatapoja. Lopuksi esitetään työryhmän muutosehdotukset.

2 Tausta

Oppilas- ja opiskelijahuollon opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä. Oppilashuollon järjestämistavat vaihtelevat. Oppilashuoltoon kuuluvia asioita käsitellään yleensä oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuoltoryhmien perustaminen ja toiminta on järjestetty paikallisten olosuhteiden ja resurssien mukaisesti.

Kouluissa ja oppilaitoksissa oppilashuoltoa toteuttavat rehtori, opettajat, kouluterveydenhuollon työntekijät, koulupsykologit ja koulukuraattorit. Oppilashuollon toteuttamiseen saattaa osallistua myös muita oppilaan oppimista ja hyvinvointia edistäviä ammattihenkilöitä.

Oppilashuoltotyö käsittää sekä yksittäistä oppilasta koskevaa että yleistä ennalta ehkäisevää työtä. Oppilashuoltoryhmässä yleisimmin käsiteltyjä asioita ovat oppimisvaikeuksiin, erityisopetuksen tarpeeseen, kiusaamiseen, oppituntien työrauhaan, mielenterveysongelmiin, luvattomiin poissaoloihin, koulussa esiintyviin väkivaltatilanteisiin, varkauksiin, näpistyksiin, perheväkivaltaan sekä päihteiden käyttöön ja tarjontaan liittyvät asiat.

Oppilashuoltotyön toteuttaminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä, jossa opetus- ja sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen palvelut kohtaavat.

2.1 Oppilashuollon käsite

Elokuussa 2003 voimaan tulleet perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muutokset (477 - 479/2003) määrittelevät oppilashuollon lainsäädännön tasolla ensimmäisen kerran. Oppilas- ja opiskelijahuolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Perusopetuksessa oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) määritelty kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa (682/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Oppilashuolto käsitteenä määriteltiin Oppilashuoltokomitean mietinnössä³ lähes samansisällöisenä kuin 30 vuotta myöhemmin uudistuneessa koululainsäädännössä. Oppilashuollolla komitea tarkoitti kouluasteesta riippumatta koulun kasvatus- ja opetustyöhön elimellisesti liittyvää ja sen edellytyksiä parantavaa toimintaa, jonka tavoitteena on:

- 1) oppilaan kaikinpuolinen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys
- 2) koulunkäynnin, oppimisen sekä oppimisvaikeuksien voittamisen edistäminen ja koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteuttaminen
- 3) koulun viihtyisyys ja turvallisuus sekä viihtyvyys koulussa.

Mietinnössään komitea katsoi, että oppilashuoltoa ei ole perusteltua jakaa psyykkiseen ja sosiaaliseen oppilashuoltoon, vaan pyrki käsittelemään oppilashuoltoa kokonaisvaltaisena toimintona, jonka pohjalta on mahdollista laatia mahdollisimman yhtenäinen oppilashuollon palvelujärjestelmä.

Oppilashuollon eri osa-alueista on mainintoja useissa eri laeissa kuten perusopetuslaissa, kansanterveyslaissa ja lastensuojelulaissa. Toimintana oppilashuolto sijoittuu eri hallintokuntien eli opetustoimen, sosiaalitoimen ja terveystoimen risteykseen ja on perinteisin moniammatillinen työmuoto tämän päivän kouluyhteisössä. Jokaisella edellä mainitulla hallinnonalalla on oma lainsäädäntönsä, vaikka ne sisältävätkin samansuuntaisia tavoitteita.

Lastensuojelulain (683/1983) 7 §:n mukaan kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tehtävää varten kunnissa voi olla koulupsykologien ja koulukuraattorien virkoja. Lastensuojeluasetuksen (546/1990) 2 a §:n mukaan koulupsykologien ja koulukuraattorien työ on pyrittävä järjestämään paikallisiin olosuhteisiin soveltuvalla tavalla oppilasmäärään ja saatavilla oleviin palveluihin suhteutettuna. Koulupsykologin ja koulukuraattorin toiminnan tulee asetuksen mukaan tapahtua pääosin koulussa.

Kansanterveyslaissa (66/1972) todetaan kunnan tehtäväksi ylläpitää kouluterveydenhuoltoa, johon luetaan kunnassa sijaitsevien perusopetusta ja lukiokoulutusta antavien koulujen ja oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta, niiden oppilaiden ja opiskelijoiden terveydenhoito

---

³Oppilashuoltokomitean mietintö. Komiteamietintö 1973:151. Valtion painatuskeskus/Arvi A. Karisto Oy. Helsinki 1974.

sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus, josta säädetään tarkemmin kansanterveysasetuksessa.

Opetussuunnitelmien perusteissa oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koulu yhteisön hyvinvointia. Oppilashuollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu yhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasa-vertainen oppimismahdollisuus. Oppilashuollolla edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Oppilashuollon keskeisiä osa-alueita ovat olleet koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelut, kouluterveydenhuolto, -ruokailu ja -kuljetukset. Joskus myös käsitteellä opintososiaaliset edut on viitattu koulukuljetuksiin, -ruokailuun ja -majoitukseen. Koulun psykososiaalisilla palveluilla on tarkoitettu koulupsykologien ja koulukuraattoreiden toteuttamaa asiakastyötä.

Kirjallisuudessa oppilashuollon määritelmää on lähestytty ammatillisista näkökulmista kuten psykologin, kuraattorin tai opettajan työstä käsin, jolloin määrittely on kohdistunut oppilashuollon tehtäviin, tavoitteisiin ja sisältöihin. Oppilashuoltoa voidaan tarkastella oppilashuoltopalveluja tuottavien asiantuntijoiden ja organisaatioiden lähestymiskulmasta ja jakaa tarkastelukulmat kolmeen luokkaan: 1) fyysinen oppilashuolto sisältäen kouluterveydenhuollon, 2) psykososiaalinen oppilashuolto, jolloin viitataan koulupsykologeihin, koulukuraattoreihin ja kasvatustieteiden tutkimukseen sekä 3) ammatinvalinta ja oppilaanohjaus.⁴

2.2 Oppilashuoltoa koskeva lainsäädäntö ja muut normit

Koulutusta koskeva lainsäädäntö sääntelee koulutusta ja sen toteuttamisen edellytyksiä, koulutuksen tavoitteita ja sisältöjä, koulutuksen järjestämismuotoja sekä oppilaiden ja opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia. Oppilas- ja opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista määrätään opetussuunnitelman perusteissa. Opetushallitus valmistelee opetussuunnitelman perusteita koskevan päätöksen oppilashuoltoa koskevilta osilta yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämissuhteiden, Stakesin kanssa.

2.2.1 Oppilas- ja opiskelijahuolto lainsäädännössä

Vuonna 2003 perusopetuslakia (628/1998), lukiolakia (629/1998) ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (630/1998) muutettiin täydentämällä oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevia säännöksiä. Opetussuunnitelman perusteisiin lisättiin oppilas- ja opiskelijahuollon sekä kodin ja koulun yhteistyön keskeiset periaatteet ja lakeihin lisättiin oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat säännökset.

Oppilashuollosta säädetään perusopetuslain 31 a §:ssä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuol-

---

⁴ Jauhiainen, A. 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Painosalama Oy, Turku.

toon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Perusopetuslain 15 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee määrätä myös kodin ja koulun yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilashuollon järjestämistavasta.

Perusopetuslaissa säädetään oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta. Esiopetukseen sovelletaan kaikkia niitä perusopetuslain säännöksiä, joissa sitä ei nimenomaisesti ole rajattu pois tai joihin säännös ei sen luonteen vuoksi sovi. Näin ollen esiopetukseen sovelletaan opetuksen järjestämipaikasta riippumatta perusopetuslain oppilashuoltoa koskevia säännöksiä. Jos esiopetusta järjestetään päivähoitopaikassa, sovelletaan lisäksi toissijaisesti päivähoiton säännöksiä.

Lukiolain 29 a §:n mukaan opiskelijahuollolla tarkoitetaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle annetaan tieto hänen käytettävissään olevista terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja hänet ohjataan hakeutumaan näihin palveluihin.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 a §:n mukaan opiskelijahuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Opiskelijaterveydenhuollosta säädetään kansanterveyslaissa ja opiskelijoiden sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista palveluista lastensuojelulaissa. Säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee toimia yhteistyössä edellä mainittuja palveluita antavien ja järjestävien viranomaisten ja muiden tahojen kanssa sekä antaa opiskelijoille tietoa näistä eduista ja palveluista. Tarvittaessa opiskelija tulee ohjata hakemaan näitä etuja ja palveluita.

2.2.2 Oppilashuollon palveluita koskevat säännökset

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kansanterveystyöhön kuuluvina tehtävinä kunnan tulee ylläpitää kouluterveydenhuoltoa, johon sisältyy kunnassa sijaitsevien perusopetusta ja lukiokoulutusta antavien koulujen ja oppilaitosten koulu yhteistyön terveellisyys- ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen yhteistyössä henkilökunnan työterveyshuollon kanssa, oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen, yhteistyö muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön kanssa sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus. Oppilaan terveyden seuraamiseen ja edistämiseen kuuluvan neuvonnan ja tarkastusten sisällöstä ja määrästä sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellisesta erikoistutkimuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kansanterveysasetuksen (802/1992) 2 §:n mukaan kunnan tulee oppilaan terveydentilan toteamista varten järjestää seuraavat tarpeelliset erikoistutkimukset: 1) asianomaisen alan erikoislääkärin tekemä näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä laboratorio-, röntgen- ja muut vastaavat tutkimukset, 2) psykiatrin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi sekä 3) psykologin tekemä tutkimus.

Lastensuojelulain (683/1983) 7 §:n 2 momentin mukaan kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja.

Koulupsykologeista ja koulukuraattoreista säädetään tarkemmin lastensuojeluasetuksen (1010/1983) 2 a §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan koulupsykologien ja koulukuraattorien työ on pyrittävä järjestämään paikallisiin olosuhteisiin soveltuvalla tavalla oppilasmäärään ja saatavilla oleviin palveluihin suhteutettuna. Koulupsykologien ja koulukuraattorien toiminnan tulee tapahtua pääosin koulussa. Pykälän 2 momentin mukaan koulupsykologin ja koulukuraattorin tulee osallistua alansa asiantuntijoina kouluyhteisön toiminnan sekä opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen. Pykälän 3 momentin mukaan koulupsykologin ja koulukuraattorin tulee toimia yhteistyössä oppilaan, hänen vanhempiansa, häntä hoitavien ja kasvattavien henkilöiden, kouluyhteisön sekä koulutoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa.

2.2.3 Opetussuunnitelmien perusteet

Opetushallitus antoi vuosina 2003⁵ ja 2004 määräykset⁶, joilla uudistettiin opetussuunnitelmien perusteet kaikilla kouluasteilla. Näissä linjataan oppilashuolto ensimmäistä kertaa osaksi koulun opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman perusteet antavat valtakunnallisesti opetuksen järjestäjille ja koulujen oppilashuollolle sekä kodin ja koulun väliselle yhteistyölle keskeiset periaatteet sekä opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteet. Opetushallitus on valmistanut opetussuunnitelman perusteet esiopetusta, kodin ja koulun yhteistyötä sekä oppilashuoltoa koskevilta osin yhteistyössä Stakesin kanssa; paikallisella tasolla edellä mainitut osiot laaditaan vastaavasti yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet ovat ydinkysymyksiltään yhtenevät esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Ne muodostavat yhdessä varhaiskasvatuksen ja aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa jatkumon lasten ja nuorten oppimisen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Opetussuunnitelmien perusteissa oppilashuollon keskeisenä tehtävänä nähdään oppimisen perusedellytyksistä - lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista - huolehtiminen. Yksilöllisen hyvinvoinnin näkökulmasta oppilashuolto on lapsen ja nuoren fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Oppilashuollolla edistetään paitsi lapsen ja nuoren oppimista myös tasapainoista kasvua ja kehitystä. Oppilashuollon tavoitteena on oppimisen esteiden ja muiden ongelmien ehkäiseminen ja varhainen tunnistaminen.

Oppilashuolto on keskeinen osa kouluyhteisön turvallisuutta, hyvinvointia ja myönteistä vuorovaikutusta rakentavaa toimintakulttuuria. Sen tarkoituksena on varmistaa kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuolto sisältää sekä yksilöllisen että yhteisöllisen tuen

---

⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos. 2003. Määräys 42/011/2003. Opetushallitus. Nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräys 33/011/2003. Opetushallitus.

⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Määräykset 1-3/011/2004. Opetushallitus. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinon perusteet. 2004. Määräys 28/011/2004. Opetushallitus.

näkökulmat. Lisäksi lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa painotetaan opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opetussuunnitelmien perusteissa on haluttu korostaa oppilashuollon moniammatillista luonnetta. Perusteissa painotetaan sitä, että huolenpito oppilaasta, vastuu heidän hyvinvoinnistaan ja oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville aikuisille sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Kaikkien koulu yhteisön aikuisten toteuttamalla oppilashuollolla on merkityksellinen rooli erityisesti ongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä, jonka tavoitteet ja toimintamallit määritellään paikallisesti.

Kodin ja koulun yhteistyön ensisijaisuus korostuu myös oppilashuollossa. Perusopetuksessa yksittäistä oppilasta koskevien tarvittavien oppilashuollollisten tukitoimien suunnittelussa korostetaan lapsen tai nuoren ja huoltajan kuulemisen tärkeyttä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietojensaantia ja salassapitoa ohjaavat säädökset. Tärkeä osa paikallista opetussuunnitelmaa on kuvaus yhteistyön järjestämisestä kodin, koulun ja muiden oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa. Toisen asteen koulutuksessa opetussuunnitelmissa määritellään myös opiskelijan tarvitsemien palvelujen turvaamisen ja palveluihin ohjaamisen edellyttämä hallintokuntien välinen yhteistyö.

Ennalta ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen näkökulmista on merkityksellistä se, että opetussuunnitelmissa kuvataan toimenpiteet ja työnjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi. Näitä ovat kaikilla kouluasteilla kiusaaminen, väkivalta ja häirintä sekä erilaiset tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset. Perusopetuksessa sekä lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa mainitaan lisäksi mielenterveyskysymykset sekä tupakointi ja päihteiden käyttö. Perusopetuksessa tulee myös laatia suunnitelma poissaolojen seuraamiseksi. Oppilashuollon tavoitteena on tukea yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

Esiopetuksessa ja perusopetuksessa myös kouluruokailu ja koulumatkat on sisällytetty oppilashuoltoa käsittelevään opetussuunnitelman osioon. Opetussuunnitelmassa kuvataan kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavat terveys- ja ravitsemuskasvatuksen sekä tapakasvatuksen tavoitteet. Opetussuunnitelmassa määritellään myös se, miten yleiset koulumatkojen turvallisuudelle asetetut tavoitteet toteutetaan.

2.3 Vireillä olevat lainsäädäntöuudistukset

2.3.1 Lastensuojelulain kokonaisuudistus

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti tammikuussa 2005 lastensuojelulain kokonaisuudistusta valmistelevalle työryhmälle, jonka toimikausi päättyi 31.3.2006. Työryhmässä olivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, oikeusministeriö, hallinto-oikeudet, lääninhallitukset, Helsingin ja Vantaan kaupungit sekä Suomen Kuntaliitto. Työryhmän tuli toimeksiantonsa mukaisesti laatia esityksensä hallituksen esityksen muotoon.

Keskeisiksi lastensuojelulain uudistamisen tavoitteiksi nousi muun muassa seuraavat kysymykset:

- Lapsen oikea-aikaisen tuen varmistaminen ja lapsen edun nykyistä parempi huomioon ottaminen lastensuojelun työskentelyssä.
- Viranomaisten välisen yhteistyön lisääminen.

- Lastensuojelun avohuollon työskentelyn täsmentäminen ja suunnitelmallisuuden lisääminen.
- Lapsen ja vanhemman oikeusturvaa paremmin turvaava päätöksentekoprosessi.

Työryhmä on päättänyt esittämään kokonaan uuden lastensuojelulain säätämistä. Pääosin työryhmän ehdotuksissa on kuitenkin kyse nykyisen lain sisällön täsmentämisestä.

Tarkoituksena on saada lastensuojelulaki uudistettua vielä kuluvan hallituskauden aikana. Lastensuojelulain uudistamisen yhteydessä joudutaan pohtimaan myös sitä, miltä osin voimassa olevan lastensuojelulain ja -asetuksen oppilashuoltoa ja koulupsykologeja sekä koulu-kuraattoreita koskevat säännökset siirretään uuteen lastensuojelulakiin, vai säädetäänkö niistä mahdollisesti jatkossa jossakin muualla lainsäädännössä.

2.3.2 Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmän muistio

Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmä esittää muistiossaan (6/2005) muutoksia kansanterveyslakiin.

Lain käsitteitä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan toisen asteen oppilaitosten (myös lukioiden) ja korkeakoulujen opiskeluterveydenhuoltoa. Kansanterveyslakiin ehdotetaan lisättäväksi myös yksityiskohtaisemmat säädökset opiskeluterveydenhuollon tavoitteista, sisällöstä, seurannasta, arvioinnista ja mahdollisuudesta järjestää toiminta myös seudullisena. Lakiin lisättäväksi suunniteltu asetuksenantovaltuutus mahdollistaisi asetuksen antamisen opiskeluterveydenhuollon tavoitteita, sisältöä, seurantaa ja arviointia koskien.

Kansanterveyslain muutoksella ehdotetaan myös sosiaali- ja terveysministeriöön perustettavaksi opiskeluterveydenhuollon valtakunnallista kehittämistä ja ohjausta johtamaan opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta.

2.4 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

2.4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö osana opetussuunnitelmaa

Opetussuunnitelmien perusteet määrittelevät kodin ja koulun välisen yhteistyön ensimmäistä kertaa opetussuunnitelman osaksi. Kodin ja koulun yhteistyötä koskeva ohjeistus valmistellaan paikallisesti yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Uudistuneissa opetussuunnitelmien perusteissa korostetaan kodin ja koulun merkitystä lapsen ja nuoren keskeisinä kasvuyhteisöinä. Niiden vuorovaikutus ja yhteistyö on erityisen tärkeää oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen tukemisessa. Perusteissa todetaan edelleen, että vanhemmilla on aina ylittämätön ja ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulun tehtävänä on tukea kotien kasvatustehtävää ja vastata oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä.

Onnistunut yhteistyö edellyttää, että vanhemmilla on mahdollisuus tutustua koulun toimintatapoihin ja että he saavat tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, oppilashuollosta ja oppilaan arvioinnista. Erityisen tärkeää on, että vanhemmat tulevat aidosti kuulluiksi ja voivat vaikuttaa koulun kasvatustavoitteisiin.

Opetussuunnitelman perusteet korostavat aiempaa selkeämmin, että koulun tulee olla aktiivinen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ja myös rakentaa pohjaa vanhempien keskinäiselle yhteistyölle. Koulun tehtävänä on kehittää yhteistyön muotoja niin, että ne vastaavat erikäisten lasten ja heidän vanhempiensa tarpeisiin koko opetuksen ajan. Tarvittaessa koulu voi toimia välittäjänä niin, että perheet saavat tarvitsemansa oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston tuen. Erityisen tärkeää ovat oppilaan jatkokoulutukseen liittyvät kysymykset, joista huoltajat voivat keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa.

2.4.2 Kodin ja koulun yhteistyö Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa

Sosiaali- ja terveysministeriön Kouluterveydenhuollon laatusuositus⁷ sisältää kahdeksan suositusta. Suositukset kohdistuvat palvelujen saatavuuteen ja suunnitelmallisuuteen; kouluterveydenhuollon sisältymiseen oppilashuoltoon; säännölliseen tiedottamiseen; riittävään, pätevään ja pysyvään henkilöstöön; asianmukaisiin toimitiloihin ja välineisiin; terveelliseen ja turvalliseen kouluyhteisöön ja -ympäristöön; koululaisen hyvinvoinnin ja terveyden seurantaan sekä koululaisen terveystiedon vahvistamiseen ja terveyden edistämiseen.

Valtakunnallisen suosituksen tarkoituksena on varmistaa korkeatasoisen kouluterveydenhuollon toimintaedellytykset ja taata kouluterveydenhuollon palveluiden yhdenvertainen toteutuminen eri puolilla maata.

Laatusuosituksen eri tavoitteet on valmisteltu neljästä eri lähestymiskulmasta, joita ovat koululaisen ja perheen, kouluyhteisön, ammattihenkilöiden sekä hallinnon ja päätöksenteon näkökulmat. Kodin ja koulun yhteistyön kannalta on olennaista, että laatusuosituksen peruslähtökohdaksi on tarkastella kouluterveydenhuollon palveluja koululaisen ja hänen perheensä näkökulmasta ja kertoa, millaisia palveluja koululaisille on tarjolla. Kouluterveydenhuollon ammattilaisten on puolestaan tärkeää tiedostaa asiakkaan ja palvelun käyttäjän tarpeet, odotukset ja oikeudet.

Opetushallitus on yhteistyössä Suomen Vanhempainliiton ja muiden toimijoiden kanssa aloittanut kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämisen, jonka tavoitteena on määritellä hyvän kodin ja koulun välisen yhteistyön tunnuspiirteet. Yhteistyöryhmän tavoitteena on saattaa työnsä valmiiksi keväällä 2006.

2.5 Oppilashuoltopalvelujen henkilöstön asema ja tehtävät

Oppilashuoltopalveluita ovat kansanterveyslain määrittelemät kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin palvelut sekä lastensuojelulain määrittelemät koulukuraattorin ja koulupsykologin palvelut. Oppilashuoltopalvelut on tarkoitettu koko ikäluokalle. Ennaltaehkäisevällä työllä kouluyhteisössä ehkäistään oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ja syrjäytymistä.

2.5.1 Koulupsykologit

Koulupsykologin kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto ja korkein arvosana psykologiassa sekä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen myöntämä päätös toimia laillis-

---

⁷ Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositukset eri toimijoiden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8 ja Suomen Kuntaliitto. Edita Prima Oy, Helsinki.

tettuna psykologina. Osa koulupsykologeista on suorittanut perustutkinnon jälkeen erikoistumisen tietylle alalle. Erikoispsykologin koulutus on psykologian maisterin tutkinnon pohjalta suoritettava ammatillisesti painotettu tieteellinen jatkotutkinto, joka johtaa lisenssiaatin tutkintoon. Työssään koulupsykologit noudattavat terveydenhuollon ammattihenkilölaissa (559/1994) säädettyjä ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjeita⁸ sekä Suomen Psykologiliiton ammattieettisiä ohjeita.⁹

Koulupsykologin työ edellyttää erittäin laaja-alaista ja monimuotoista osaamista. Se sisältää sekä ennaltaehkäisevän että korjaavan toiminnan näkökulmat. Koulussa tai oppilaitoksessa työskentelevältä psykologilta vaaditaan psykologiatieteen sisältöjen ja menetelmien ohella muun muassa lainsäädännön, koulujärjestelmän, opetustyön sekä kunnan sosiaali- ja terveydenhoitojärjestelmän tuntemista sekä toimivia yhteistyöverkostoja tutkimus- ja hoitopalvelujen kanssa. Lisäksi psykologilla on oltava valmiuksia eri kulttuuritaustasta tulevien lasten, nuorten ja perheiden kohtaamiseen.

Tavoitteet

Koulupsykologitoiminnan tavoitteena on oppimis- ja sopeutumisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja minimointi, oppilaan kehitystason ja yksilöllisten valmiuksien huomioon ottamisen varmistaminen opetuksessa sekä edellytysten luominen oppilaan monipuoliselle kasvuun ja kehitykselle. Lisäksi tavoitteena on edistää niin oppilaiden kuin kouluyhteisön psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia ja mielenterveyttä.

Tehtävät

Koulupsykologi tarjoaa lapsille, nuorille ja heidän perheilleen opetuksen järjestämisessä tarvittavaa psykologista asiantuntijuutta osana oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Psykologin toteuttama asiakastyö perustuu aina luottamukselliseen ja tasavertaiseen yhteistyöhön.

Koulupsykologin asiakastyötä voidaan kuvata prosessina, joka alkaa usein vanhempien, oppilaan tai opiskelijan, opettajan ja psykologin yhteisneuvottelulla. Neuvottelussa kartoitetaan oppilaan tai opiskelijan elämän kokonaistilannetta ja pohditaan erilaisia ratkaisukeinoja ja vaihtoehtoja. Perusopetuksessa yhteydentoton syyt liittyvät usein lapsen tai nuoren psyykkiseen tai sosiaaliseen kehitykseen, oppimiseen, oman elämän tai perheen kriisitilanteeseen, ryhmässä toimimiseen tai koulunkäyntiin ja opetusjärjestelyihin. Toisella asteella psykologista asiantuntemusta tarvitaan erityisesti opiskelijoiden mielenterveyden rakentamiseen, oppimisen vaikeuksien voittamiseen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Opetushenkilöstön mahdollisuus psykologiseen konsultaatioon on merkityksellistä opiskelijoiden varhaisten oireiden kuten masennuksen ja ahdistushäiriöiden tunnistamisen näkökulmasta. Oppilaat ja opiskelijat ohjautuvat psykologin vastaanotolle pääsääntöisesti opettajan, vanhempien tai oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän aloitteesta. He voivat hakeutua psykologin vastaanotolle myös itsenäisesti.

Psykologin tuki oppilaille ja opiskelijoille on usein lyhytkestoista psykologista neuvontaa ja tukea. Psykologi kokoaa olennaista tietoa haastatteleamalla ja havainnoimalla erilaisia vuoro-

---

⁸ Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön työryhmämuistioita 2005:6. Yliopistopaino Kustannus. Helsinki.

⁹ www.eyhdistys.fi

vaikutustilanteita. Tarvittaessa koulupsykologi arvioi tai tutkii psykologisilla menetelmillä oppilaiden ja opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita ja koulunkäynnin järjestämisen eri mahdollisuuksia. Psykologisia tutkimuksia käytetään oppimisvalmiuksien ja -vaikeuksien sekä tunne-elämän ja sosiaalisten suhteiden kartoittamiseen. Tarpeen vaatiessa oppilas tai opiskelija voidaan ohjata jatkotutkimuksiin tai -hoitoihin koulun ulkopuolelle esimerkiksi perheneuvolaan, nuorisopsykiatriselle poliklinikalle tai sairaalaan. Joskus koulun ulkopuolista tukea tarvitsee koko perhe. Myös hoitoon pääsyä odottavan tukeminen, lausuntojen antaminen sekä oppimiseen, opiskeluun ja elämään motivointi kuuluvat psykologien toteuttamaan yksilötyöhön. Prosessiluonteinen työskentely koostuu tyypillisesti useista konsultaatioista ja neuvotteluista ja sisältää sekä lapsen ja perheen voimavarojen että koulun tukitoimien arviointia.

Koulupsykologi osallistuu koulun tai oppilaitoksen moniammatillisen oppilas- tai opiskelija-huoltoryhmän toimintaan psykologisen tiedon asiantuntijana. Psykologi voi myös konsultoida rehtoreita ja muuta opetushenkilöstöä niin yksilöpsykologisissa kysymyksissä kuin ryhmän, luokan tai koko kouluyhteisön kehittämishaasteissa, ongelmissa ja kriisitilanteissa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat lisäksi koulukuraattori, terveydenhoitaja, lääkäri, opinto-ohjaaja ja erityisopettaja. Psykologi voi toimia myös työparina edellä mainittujen ammattihenkilöiden kanssa ja yhdessä suunnitella oppilaan tai opiskelijan tarvitsemia tukitoimia. Ala-ikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden kohdalla yhteistyö heidän huoltajiensa kanssa on olennainen osa toimenkuvaa.

Usein opettajien kanssa tehtävä yhteistyö liittyy oppilaiden tai opiskelijoiden koulunkäynti-neuvotteluihin, jolloin mukana ovat oppilas tai opiskelija sekä oppilaan vanhemmat. Psykologit osallistuvat vanhempien, opettajien, erityisopetuksen ja muiden asiantuntijoiden kanssa henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien (HOJKS) laadintaan sekä konsultoivat sen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä. Opettaja voi myös saada konsultaatio-apua psykologilta muun muassa oppilaiden ikäkauteen, luokan ryhmädynamiikkaan sekä oppilaiden keskinäiseen vuorovaikutukseen liittyvissä ongelmissa.

Vuoden 1990 lastensuojelulaki on antanut jo pitkään koulupsykologille ja kuraattorille mahdollisuuden osallistua kouluyhteisön toiminnan sekä kasvatuksen ja opetuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. On tärkeää, että psykologitoiminta ymmärretään kaikille opiskelijoille ja koko kouluyhteisölle suunnattuna ennalta ehkäisevänä palveluna, joka toteutuessaan vähentää korjaavan työn tarvetta. Tämä ei ole kuitenkaan kaikissa kouluissa ollut mahdollista johtuen työnkuvaan kohdistetuista odotuksista, jotka edelleen painottuvat korjaavaan ja yksilöpainotteiseen kliiniseen työhön. Tilanteessa, jossa psykologin työalueeseen kuuluu useita kouluja, työskentely voi helposti rajautua pelkästään yksittäisen oppilaan tai opiskelijan asioiden hoitamiseen. On tärkeää, että koulupsykologi välillisesti työskentelee myös sellaisten oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa, jotka eivät henkilökohtaisesti käy psykologin vastaanotolla. Oppilaiden tai opiskelijoiden sosiaalisia vuorovaikutus- ja muita elämäntaitoja voidaan työstää ryhmätyöskentelyn ja opetuksellisin keinoin. Psykologi voi toimia myös ryhmänvetäjänä käsiteltäessä erilaisia teemoja, kuten esimerkiksi opiskelustressin vähentämistä, sosiaalisia pelkoja tai mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyä.

Kunnan opetustoimen sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavien palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja toteuttamisessa käytetään koulupsykologisessa työssä kertynyttä tietoa ongelmien ennalta ehkäisemiseksi. Koulupsykologi voi vaikuttaa ja konsultoida myös kunnan muiden hallintokuntien yhteistyöverkostoissa. Muutamassa kunnassa asiantuntemusta on käytetty myös päivähoidon eri ammattiryhmien, opettajien ja terveydenhoitajien konsultointiin ja työnohjaukseen, koulunkäynnin nivelvaiheiden erityiskysymyksiin sekä koulujen kriisityön organisointiin.

Tällä hetkellä vain muutaman kunnan yläasteen kouluissa on samanlaiset psykologipalvelut kuin ala-asteilla. Kunnissa on tarjottu yläasteen kouluille psykologin konsultaatiomahdollisuutta, jolloin psykologi osallistuu sovitusti oppilashuoltoryhmään kokouksiin sekä konsultoi rehtoreita ja erityisopettajia.

Viime vuosina koulupsykologien työhön on tuonut lisäpainetta lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin ja psykiatriseen hoitoon pääsemisen vaikeus koko maassa. Hoitojonossa odottavat lapset ja nuoret tarvitsevat koulussa ja oppilaitoksessa yhä useammin keskustelun apua, hoitomotivaation ylläpitämistä sekä jatkuvaa lapsen tai nuoren ja perheen voimavarojen arviointia.

2.5.2 Koulukuraattorit

Tavoitteet

Oppilashuoltokomitean mietinnössään (1973:151) muotoilemat koulun sosiaalityön tavoitteet ja sisällöt perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa ovat luoneet perustan ja suuntaviivat koulukuraattoritoiminnalle. Sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisön toimivuutta.

Koulukuraattorityön tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen ja koulunkäynnin tai opiskelun tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Koulukuraattorin tehtävät koostuvat asiakastyöstä, opetus-suunnitelman mukaisesta oppilas- ja opiskelijahuoltotyöstä, verkostotyöstä sekä yhteistyöstä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa.

Koulukuraattorityössä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti oppilaan ja opiskelijan koulunkäynti- tai opiskelutilannetta tai muuta elämäntilannetta yksilö-, perhe-, koulu- ja oppilaitosyhteisön tasolla. Huomiota kiinnitetään oppilaiden ja opiskelijoiden arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin. Tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden elämässä olevien riskitekijöiden ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen esteiden tunnistaminen. Työssään koulukuraattori pyrkii asiakkaiden tilanteita jäsentämällä lisäämään heidän ja heidän perheidensä voimavaroja ja etsimään myönteisiä ratkaisuja.

Muiden viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, kehittää alueen palveluja sekä ennaltaehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita opetustoimen lisäksi ovat lastensuojelu, perheneuvolat, lasten- ja nuorisopsykiatria, nuorisotoimi, muu sosiaali- ja terveystoimi, seurakunta, poliisi sekä erilaiset kolmannen sektorin toimijat.

Koulukuraattorin työ mahdollistaa kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille ja opiskelijoille kasvatuksen tukemiseen liittyvän yksilö- ja yhteisötason ennaltaehkäisevän sosiaalityön ja varhaisen tuen kuten lastensuojelulaki edellyttää. Koulukuraattori tukee oppilaiden sekä opiskelijoiden sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia, oppivelvollisuuden suorittamista ja ammattiin opiskelua toisen asteen koulutuksessa sekä ehkäisee syrjäytymiskierteiden syntymistä.

Tehtävät

Koulukuraattori tekee asiakastyötä sekä osallistuu opetussuunnitelman mukaisen oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitteluun ja kehittämiseen. Olennainen osa koulukuraattorin päivittäistä työtä ovat opettajien kanssa käytävät neuvottelut ja konsultaatiokeskustelut silloin, kun opettajalla on huoli luokan tai oppilaiden ja opiskelijoiden tilanteesta. Koulukuraattorin työmenetelmiä ovat yksilö- ja perhe-, ryhmä- ja luokka-, verkosto- ja kriisityö.

Oppilaat ja opiskelijat tulevat koulukuraattorille opettajan, vanhempien, oppilashuolto- ja opiskelijahuoltoryhmän aloitteesta tai omasta aloitteestaan. Yhteydenoton syyt liittyvät usein käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, perheeseen liittyviin asioihin, tunne-elämään, koulunkäynti- ja opiskelujärjestelyihin sekä oppimiseen. Yleinen yksittäinen syy asiakkuuteen erityisesti yläluokilla on oppilaan poissaolot. Motivaatio-ongelmat ja alisuoriutuminen sekä oppimisvaikeudet voivat liittyä poissaoloihin tai olla erillinen huolen aihe oppilaan tai opiskelijan koulunkäynti- ja opiskeluvaikeuksissa. Muita käyttäytymisen pulmia, kuten sääntöjen rikkomista, uhmakkuutta ja levottomuutta ilmenee eri-ikäisillä oppilailla ja opiskelijoilla. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä vaikeuksia ovat muun muassa kiusaaminen ja kaverisuhdeongelmat. Tunne-elämän vaikeuksista yleisiä ovat oppilaiden ja opiskelijoiden ahdistuneisuus ja pelot sekä masentuneisuus.

Koulukuraattori kartoittaa oppilaan tai opiskelijan tilanteen ja arvioi tuen tarpeen hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Asiakastyössä olennainen alkutilanteen arviointi tehdään yhteistyössä oppilaan tai opiskelijan ja hänen perheensä ja opettajan kanssa ja tarvittaessa muiden henkilöiden kanssa. Sosiaalisessa selvityksessä kartoitetaan oppilaan tai opiskelijan koulunkäyntiä ja opiskelua, hänen vointiaan ja jaksamistaan, kotitilannetta ja kaverisuhteita sekä vapaa-ajan viettoa. Erityisiä toisen asteen koulutuksessa selvitettäviä asioita ovat ammatinvalintaan, opiskelun keskeyttämiseen sekä asumiseen, toimeentuloon ja itsenäistymiseen liittyvät kysymykset ja vaikeudet. Alkutilanteen arvioinnin pohjalta sovitaan yhteisesti tavoitteista ja tarvittavista oppilashuollon palveluista sekä vastuunjaosta ja vaikutusten arvioinnista.

Yksilöllisissä psykososiaalisissa tukikeskusteluissa lapset ja nuoret tulevat kuulluiksi. Heillä on mahdollisuus puhua itselleen tärkeistä asioista sekä käsitellä tunteitaan ja ajatuksiaan rauhassa aikuisen kanssa. Vanhemmuuden tukeminen lapsen tai nuoren koulunkäynti- ja opiskeluasioiden ohella on keskeistä perhetyössä. Perheiden erilaiset elämäntilanteet ja tukikeskusteluissa esiin nousevat ongelmat kuten päihteiden käyttö, perheväkivalta ja mielenterveysongelmat sekä lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvä tuen tarve heijastuvat usein lapsen tai nuoren koulunkäyntiin.

Koulukuraattori tekee sosiaaliseen selvitykseen perustuvia lausuntoja erityisopetukseen siirtämistä, opetuksen tilapäisiä erityisjärjestelyjä ja lastensuojelua varten. Lausuntoja tehdään myös muuten pyydettyä esimerkiksi perheneuvolaan ja nuorisopsykiatrian avohuoltoon. Erityisopetuslausuntojen ja opetuksen tilapäistä erityisjärjestelyä koskevien lausuntojen pohjalta tehdään hallinnollisia päätöksiä, joiden merkitys ulottuu pitkälle oppilaiden elämään.

Koulukuraattori osallistuu oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia tukevan toimintakulttuurin luomiseen jokaisessa työalueeseensa kuuluvan koulun tai oppilaitoksen oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmässä sekä tarvittaessa muissa työryhmissä. Hyvin suunnitelluilla ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä on mahdollisuus ehkäistä ongelmien syntymistä ja vähentää korjaavan työn tarvetta. Turvallisen arjen toteutumista ohjaavat osaltaan kiusaamis-, väkivalta-, päihde- ja kriisitilanteisiin sekä poissaolojen seurantaan laaditut toimintamallit. Koulukuraattori osallistuu niiden laatimiseen ja soveltamiseen samoin kuin koulun tai oppilaitoksen ja

kodin yhteistyön suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen yhdessä koulun tai oppilaitoksen muun henkilökunnan kanssa.

Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta koulukuraattori voi tukea olemalla mukana koulun ja oppilaitoksen tukioppilas-, kummiluokka-, oppilaskunta- tai vertaissovittelutoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Oppilaiden ja opiskelijoiden vaikutusmahdollisuutta lisäävät myös erilaiset hyvinvointikartoitukset, joita koulukuraattorit voivat suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä opettajien kanssa.

Kunnissa käytetään koulukuraattorien asiantuntemusta myös kunnan opetus-, sosiaali- ja terveystoimen lapsia ja nuoria koskevien asioiden suunnittelu- ja kehittämistehtävissä sekä työryhmissä. Tällaisia aihealueita ovat esimerkiksi erityisopetus, koulunkäynnin nivelvaiheet, maahanmuuttajalasten ja nuorten opetus, päihdeohjelmat ja koulujen ja oppilaitosten sosiaalisen kasvatuksen ohjelmat tai koulujen kriisityön organisointi.

Kuraattorin työ koulussa tai oppilaitoksessa on laaja-alaista ja edellyttää asiakastyön menetelmien ohella koulujärjestelmän, toimintaa ohjaavan lainsäädännön ja psykososiaalisen palvelujärjestelmän tuntemista sekä toimivia yhteistyöverkostoja. Asiantuntemusta tarvitaan lasten ja nuorten kehityksestä, nuorisokulttuureista sekä perhetyöstä. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden lisääntyvä määrä ja sen myötä monikulttuurisuus tuovat uusia haasteita. Koulukuraattorilla tulee olla myös valmiuksia kohdata eri kulttuuritaustasta ja erilaisista perheistä tulevia lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan.

2.5.3 Kouluterveydenhoitajat ja koululääkärit

Kouluterveydenhuollon tehtävät

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on koko koulu yhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa.

Kouluterveydenhuolto 2002 oppaassa¹⁰ kouluterveydenhuollon tehtävät jaetaan neljään alueeseen: osallistuminen koko koulu yhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, koulun työolojen ja koulutyön terveellisyys ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen, oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden seuraaminen ja arvioinnin ja edistäminen sekä osallistuminen oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen yhteistyössä muun oppilashuoltohenkilöstön ja opetushenkilöstön kanssa.

Koulu yhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuu kaikessa koulun toiminnassa, erityisesti oppilashuoltotyössä, opetus suunnitelmien valmistelussa ja koulun sisäisessä ja ulkoisessa arvioinnissa. Kouluterveydenhuollon tulee yhteistyössä koulun kanssa huolehtia siitä, että oppilaat, vanhemmat ja kunnan viranomaiset ja päättäjät saavat riittävästi tietoa koulu yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden kehityksestä ja oppilaiden terveydentilasta sekä näiden suhteen koulussa havaituista ongelmista ja puutteista.

Kouluterveydenhuolto edistää, seuraa ja valvoo koulun työolojen ja koulutyön turvallisuutta ja terveellisyttä yhdessä useiden muiden toimijoiden kanssa. Työturvallisuussäännökset,

---

¹⁰ Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Sosiaali- ja terveystoiministeriö ja Stakes-oppaita 51. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

työsuojelu ja työterveydenhuolto koskevat suoraan kouluyhteisön aikuistyöntekijöitä ja välillisesti myös koululaisia. Oppilaiden oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön koskevien koululakien perusteluissa mainitaan työturvallisuussäännökset. Terveysuojelulain (763/1994) nojalla koulun työolojen turvallisuutta ja terveellisyttä valvovat terveysturvaviranomaiset. Kouluterveydenhuollon keskeinen tehtävä on yhdessä muiden toimijoiden kanssa seurata ja arvioida määräajoin koulun työolojen turvallisuutta ja terveydellisyttä yleensä ja erityisesti oppilaan näkökulmasta sekä tuoda asiantuntemuksensa näiltä osin myös koulun kehittämiseen ja toiminnan suunnitteluun.

Kouluterveydenhuollon tulee osallistua koulun opetussuunnitelman valmisteluun lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin asiantuntijana. Erityisesti tulisi huolehtia siitä, että lapsen kasvun ja kehityksen ja kulloisenkin kehitysvaiheen erityiset tarpeet otetaan riittävästi huomioon koulutyön järjestämisessä.

Oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden kokonaisvaltainen seuraaminen, arvioiminen ja tukeminen tapahtuu yhteistyössä muiden kouluyhteisössä toimivien asiantuntijoiden kanssa. Kouluterveydenhuolto tuo tähän oppilaskohtaiseen työhön terveyden edistämisen, terveydenhoidon ja lääketieteellisen asiantuntemuksen.

Oppilaan ongelmien mahdollisimman varhainen havaitseminen ja oppilaan välitön auttaminen, jatkotutkimusten ja hoidon järjestäminen sekä hoidon ja kuntoutuksen koordinointi ovat kouluterveydenhuollon keskeisiä tehtäviä. Myös suun terveydenhuolto sisältyy oppilaan henkilökohtaiseen terveydenhoitoon, vaikka se toteutuukin pääosin terveystieteiden hammashoitolassa.

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen¹¹ yksi kahdeksasta suosituksesta on, että kouluterveydenhuolto toteutetaan olennaisena osana oppilashuoltoa. Kouluterveydenhuolto sisältää kahdeksan laatusuositusta ja jokaiseen suositukseen liittyy neljä näkökulmaa. Näkökulmat ovat koululaisen ja perheen näkökulma, kouluyhteisön näkökulma, ammattihenkilöiden näkökulma ja hallinnon ja päätöksenteon näkökulma.

Kouluyhteisön näkökulma kouluterveydenhuoltoon osana oppilashuoltoa sisältää kolme asiaa:

- 1) Opetuksen järjestäjä esittää kodin ja koulun yhteistyösuunnitelman sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilashuollon järjestämistavan.
- 2) Opetussuunnitelma tulee näiltä osin laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja kouluterveydenhuollon tehtäviä ja toimeenpanoa hoitavien viranomaisten kanssa.
- 3) Sovitaan oppilashuoltotyöryhmän ja huoltajien välisistä yhteistyökäytännöistä.

Kouluterveydenhoitaja

Kouluterveydenhuollon työntekijöitä ovat kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. Kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri toimivat työparina yhteistyössä koulun muun henkilöstön kans-

---

¹¹ Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositukset eri toimijoiden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004:8 ja Suomen Kuntaliitto. Edita Prima Oy, Helsinki.

sa. He vastaavat yhdessä kouluterveydenhuollon kehittämisestä ja toteuttamisesta kunnan koulu-terveydenhuollon suunnitelman ja koulun opetussuunnitelman mukaisesti.

Kouluterveydenhoitaja on kouluyhteisön terveyden edistämisen asiantuntija ja vastaa hoitotyön asiantuntijana kouluterveydenhuollosta. Hän osallistuu oppilaiden terveydenhoidon ja terveyden edistämisen asiantuntijana opetussuunnitelman valmisteluun, terveystiedon opetukseen, oppilashuollon toimintaan sekä koulun sisäiseen ja ulkoiseen arviointiin. Kouluterveydenhoitaja seuraa oppilaiden kasvua ja kehitystä, selvittelee oppilaiden kanssa heidän ongelmiaan, tukee oppilaita ja heidän vanhempiaan ja huolehtii seulontatutkimuksista. Hän vastaa kouluterveydenhuollosta tiedottamisesta oppilaille, vanhemmille ja opettajille. Kouluterveydenhoitaja vastaa oppilaiden vuosittaisista terveystapaamisista, oppilaskohtaisesta yhteistyöstä vanhempien ja opettajien kanssa, oppilaiden ohjaamisesta tarvittaessa koululääkärin tai muiden asiantuntijoiden jatkotutkimuksiin sekä ensiavusta ja siihen liittyvästä hoitotyöstä koulussa.

Kouluterveydenhuollolla on tärkeä tehtävä oppilaiden henkilökohtaisessa terveystieteessä ja opetussuunnitelmaan sisältyvän terveystiedon opetuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa yhdessä oppilashuollon muiden työntekijöiden ja opetushenkilöstön kanssa. Kouluterveydenhuolto osallistuu yhdessä koulupsykologien ja koulukuraattorien kanssa esiopetuksen ja oppivelvollisuuden alkaessa oppilaiden koulukypsyyden ja myöhemmin oppimisedellytysten arviointiin. Kouluterveydenhuollon asiantuntemusta tarvitaan erityisopetuksen tarpeen selvittämisessä, kun tarvitaan tietoa oppilaan mahdollisesta vammaisuudesta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä, tunne-elämän häiriöistä tai muista oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. Kouluterveydenhuolto tuo tähän harkintaan myös oman arviointinsa oppilaan perhetilanteesta.¹²

Koululääkäri

Koululääkäri vastaa lääketieteellisenä asiantuntijana kouluterveydenhuollosta ja osallistuu opetussuunnitelman valmisteluun, oppilashuoltotyöryhmän toimintaan, terveystiedon opetukseen sekä koulun sisäiseen ja ulkoiseen arviointiin. Koululääkärin tehtävänä on myös antaa koulun henkilöstölle, oppilaille ja heidän vanhemmilleen palautetta hyvinvoinnin ja terveyden tilanteesta ja muutoksista. Yhteistyössä kouluterveydenhoitajan kanssa hän huolehtii terveystarkastuksista ja kouluyhteisön työpaikkaselvityksistä. Koululääkäri vastaa koulutyöhön ja opiskeluun liittyvistä lääkärintilanteista, lääketieteellisen asiantuntemuksen tuomisesta oppilashuoltoryhmään ja terveystiedon opetukseen sekä pitkäaikaissairaiden ja vammaisten oppilaiden hoito- ja kuntoutussuunnitelmien sovittamisesta yhteen koulutyön kanssa. Koululääkärin tulee olla koulunsa terveydenhoitajan tukena ja konsultoitavissa myös silloin, kun hän ei ole varsinaisesti kouluterveydenhuollon tehtävissä.

Yhteistä

Kouluterveydenhuollon henkilöstöä mitoitettaessa on otettava huomioon kaikki keskeiset tehtäväalueet. Oppilaan henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, terveydenhoidon ja sairaanhoidon lisäksi kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri tarvitsevat aikaa terveystieteeseen, koulun työolojen valvontaan, yhteistyöhön kouluyhteisön kehittämisessä, täy-

---

¹² Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja Stakes-oppaita 51. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

dennyskoulutukseen osallistumiseen ja kouluterveydenhuollon kehittämiseen. Riittävästi aikaa tarvitaan säännölliseen yhteistyöhön oppilaiden perheiden, opettajien ja oppilashuollon henkilöstön sekä sosiaalitoimen, terveyskeskuksen ja erikoissairaanhoidon kanssa.

Kouluterveydenhoitajien ja koululääkärien tulee ensisijaisesti olla päätoimisia lasten ja nuorten terveyden edistämiseen ja heidän sairauksiensa hoitamiseen ja myös kouluyhteisön hyvinvointiin erikoistuneita asiantuntijoita. On toivottavaa, että kouluterveydenhuollossa toimii kokopäivätoiminen kouluterveydenhuoltoon ja lasten ja nuorten terveyden edistämiseen ja erityisiin ongelmiin perehtynyt koululääkäri aina, kun se on mahdollista järjestää.

3 Oppilashuollon nykytila

3.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila

Oppilashuollon kirjaaminen opetussuunnitelmiin ja osaksi opettajien työtä edistää lasten ja nuorten pulmien varhaista tunnistamista ja tuen saamista. Oppilashuollon palvelujen tarve on lisääntynyt muun muassa lapsiperheiden toimeentulon heikentymisen, perheiden hajoamisen ja ylisukupolvisen työttömyyden kasvun myötä. Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista voi Suomessa hyvin, noin neljäsosan tai jopa kolmasosan arvioidaan voivan huonosti. Oppilaat ovat kuitenkin eriarvoisessa asemassa oppilashuollon palvelujen saatavuuden suhteen. Palvelujen määrä ja laatu vaihtelee alueellisesti. Oppilashuollon eri toimijoita ohjaavia sektorikohtaisia lakeja on kehitetty eriaikaisesti ja yhteen sovittamatta, mikä hankaloittaa yhteistoiminnan sujuvuutta.

Suomessa ei ole toistaiseksi seurattu koko lapsi- ja nuorisoväestön hyvinvoinnin kehitystä tähän tarkoituksen erityisesti suunnatuilla tutkimuksilla. Tietoa eri ikäryhmien fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista on koottava useista eri lähteistä.

3.1.1 Lastensuojelu- ja mielenterveystilastot

Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavat kasvuolosuhteet, jotka puolestaan heijastavat yhteiskunnan tilannetta. Laman heijastusvaikutukset lasten kasvuympäristöön ovat olleet pitkäkestoisia. Laman aikana toteutetut palvelujen ja tulonsiirtojen leikkaukset koskivat erityisesti lapsiperheitä. Leikkaukset ovat suurelta osin jääneet pysyviksi. Köyhien lapsiperheiden määrä kääntyi 1990-luvulla nousuun ensi kerran toisen maailmansodan jälkeen. Köyhien perheiden lapsia on alaikäisistä 12 %. Avioerojen lisääntyminen on näkynyt yksinhuoltajien ja uusperheiden määrän kasvuna. Yksinhuoltajatalouksissa elää nykyisin noin 17 % ja uusperheissä noin 8 % lapsista.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on noin vuosikymmenessä yli kaksinkertaistunut. Kun vuonna 1995 lastensuojelun avohuollon tuen piirissä oli 2,6 % alaikäisistä, vuonna 2004 heitä oli jo 5,4 %. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on 1990-luvun alusta kasvanut 2 - 5 %:n vuosivauhtia. Kaikista alle 18-vuotiaista lapsista ja nuorista yksi prosentti oli vuonna 2004 sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen yleisimpiä syitä ovat vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, jotka usein johtavat lapsen hoidon laiminlyöntiin tai perheväkivaltaan. Nykyään yhä useampi sijoitus perustuu lapsen oirehtimiseen, joka näkyy kouluvaikeutena, rikollisuutena tai huumeiden käyttönä.

Lasten mielenterveysongelmien yleisyyden muutoksista on saatu tietoa ainoastaan yhdestä tutkimuksesta, jossa vuosina 1989 ja 1999 selvitettiin vertailukelpoisella menetelmällä 8-vuotiaiden mielenterveyttä Varsinais-Suomessa.¹³ Tämän tutkimuksen mukaan lasten mielenterveysongelmat eivät ole lisääntyneet kymmenen vuoden kuluessa, mutta mielenterveyspalvelujen käyttö on yleistynyt, tytöillä jopa nelinkertaistunut.

---

¹³Sourander A., Santalahti P., Haavisto A., Piha J., Ikäheimo K. & Helenius H. (2004). Have There Been Changes in Children's Psychiatric Symptoms and Mental Health Service Use? A 10-Year Comparison From Finland. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. Volume 43, Number 9, September 2004.

Vakavia psyykkisiä häiriöitä arvioidaan olevan noin 4 %:lla ja keskivaikeita häiriöitä noin 17 %:lla 8 - 9-vuotiaista lapsista. Arvioiden mukaan 15 - 25 %:lla nuorista on sellaisia pitkään jatkuvia oireita, että he hyötyisivät jostain hoidosta, ja noin 7 - 8 %:n arvioidaan olevan psykiatrisen hoidon tarpeessa. Keskeinen nuorten mielenterveysongelma on masennus. Masennus liittyy yli puoleen nuorten itsemurhasta. Itsemurhariski on suurin nuorilla miehillä. Vuonna 2004 alle 15-vuotiaita itsemurhan tehneitä oli 5, joista poikia oli 4. Nuoret (15 - 24-vuotiaat) tekivät 141 itsemurhaa, joista poikien osuus oli 110 ja tyttöjen 31. Psykiatrisissa sairaaloissa hoidettujen lasten ja nuorten (0 - 9-vuotiaat) määrä on kasvanut 36 % vuosien 1998 - 2002 aikana. Vuonna 2002 psykiatrisissa sairaaloissa hoidettiin lähes 4 000 tähän ikäluokkaan kuuluvaa lasta. Myös psykiatrian avohuollon palvelujen kysyntä on kasvanut viime vuosina samalla kun jonot niihin ovat kasvaneet.

3.1.2 Oppilaille ja opiskelijoille suunnatut hyvinvointikyselyt

Stakesin joka toinen vuosi toteuttama valtakunnallinen Kouluterveyskysely¹⁴ antaa vertailukelpoista tietoa peruskoulun 8 - 9 luokkien sekä lukion 1 - 2 luokkien oppilaiden hyvinvoinnista. Kysely tuottaa tietoa neljältä pääalueelta: elinolut, koulutyö, terveys ja terveystottumukset. Tulosten mukaan nuorten elinoloissa on tapahtunut vain vähän muutoksia 2000-luvulla. Vuonna 2004 peruskoulun yläluokkalaisista noin 27 % ja lukiolaisista noin 23 % ilmoitti vähintään toisen vanhemmistaan olleen työttömänä viimeisen vuoden aikana. Vanhemmat tietävät paremmin kuin neljä vuotta sitten, missä heidän lapsensa viettävät viikonloppujaan. Läheinen ystävä puuttui noin joka kymmeneltä peruskoulun oppilaalta. Pojilta puuttuu läheinen ystävä useammin kuin tytöiltä.

Kouluterveyskyselyn mukaan kouluoloissa on tapahtunut myönteistä kehitystä sekä perusasteella että lukiossa. Koulun ilmapiiri on muuttunut aiempaa myönteisemmäksi viimeisen neljän vuoden aikana. Oppilaat kokevat sekä perusasteella että lukiossa tulewansa paremmin kuulluiksi. Koulutyötä vieroksuwien oppilaiden ja opiskelijoiden määrä on vähentynyt aiemmasta. Koulutyö koetaan kuitenkin raskaammaksi kuin aikaisemmin. Peruskoulun yläluokkalaisista keskimäärin 42 %:lla ja lukiolaisista 51 %:lla on opiskeluvaikeuksia. Koulukiusaamistapausten määrä on pysynyt ennallaan eli noin 6 - 7 % perusopetuksen oppilaista ja 1 - 2 % lukiolaisista kokee tulewansa kiusatuksi viikoittain.

Kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen oppilaiden ja lukiolaisten terveys on pysynyt kutakuinkin ennallaan. Noin joka kymmenennellä peruskoulun ja lukion oppilaalla on jokin pitkäaikaissairaus. Masentuneisuutta on noin kymmenesosalla. Vähintään kahdesta päivittäin esiintyvistä psykosomaattisista oireista kärsii joka kuudes nuori. Lähes viidesosa lukiolaisista pitää terveydentilaansa keskinkertaisena tai huonona. Terveystilansa heikoksi kokewien oppilaiden määrä on kuitenkin vähentynyt neljän vuoden aikana. Niska- tai hartiakipuja sekä päänsärkyä kokewien oppilaiden osuus (30 %) on pysynyt neljän vuoden aikana ennallaan.

Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten terveystottumuksissa on tapahtunut jonkin verran myönteistä kehitystä. Päivittäin tupakoiwien osuus on hieman laskenut. Perusopetuksen päättävistä nuorista noin 20 % ja lukiolaisista noin 18 % tupakoi päivittäin. Nuorten kovassa humalassa esiintyminen kerran kuukaudessa on Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääniiä lukuun ottamatta vähentynyt neljän vuoden aikana. Perusopetuksen päättövaiheen oppilaista noin 20 % ja lukiolaisista 25 % on vahvassa humalassa kerran kuukaudessa. Toisaalta raittius

¹⁴ www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/kouluterveys

on lisääntynyt eikä alkoholia käytetä useammin kuin ennen. Huumekokeilut ovat pysyneet neljän vuoden aikana noin 10 %:ssa.

Ammattiin opiskelevien hyvinvointi 2005 -tutkimuksen¹⁵ mukaan selvä enemmistö toisella asteella ammattiin opiskelevista arvioi terveytensä joko hyväksi tai melko hyväksi. Masentuneisuus oli kuitenkin melko yleistä, noin 36 % opiskelijoista kärsii masennuksesta satunnaisesti ja 9,6 % säännöllisesti. Päänsärystä kärsi satunnaisesti noin 55 % ja säännöllisesti hieman alle 18 % opiskelijoista. Noin 48 % opiskelijoista kärsi niska- ja hartiakivuista satunnaisesti ja noin 26 % säännöllisesti. Peräti 41,3 % opiskelijoista tupakoi päivittäin. Noin 9 % tupakoi viikottain ja hieman alle 7 % harvemmin kuin viikottain. Hiukan yli 16 % ammattiin opiskelevista nautti alkoholia viikottain tai useammin. Kuukausittain alkoholia käyttävien osuus oli noin 69 %. Opiskelijoista 69,1 % sanoi saavansa asiantuntevaa ja laadukasta opetusta. Vain 8,4 % oli toista mieltä, mutta peräti 22,5 % ei osannut sanoa saavatko he kunnollista opetusta. Noin 87 % opiskelijoista tiesi keneltä voi kysyä apua opintoihin liittyvissä asioissa, 11,4 % tiesi tämän vain epämääräisesti ja 1,5 % ei osannut sanoa.

Vastaavasti ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi 2004 -tutkimukseen¹⁶ osallistuneista 83 % ilmoitti terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi ja vain noin 3 % melko huonoksi tai huonoksi. Tavallisimpia opiskelijoiden oireita olivat niska- ja hartiakivut, joista päivittäin kärsi 13 % opiskelijoista. Reilut 62 % ei tupakoinut tai käyttänyt nuuskaa lainkaan, mutta 22 % tupakoi päivittäin. Opiskelijoiden alkoholinkäyttö painottui kuukausittaiseen käyttöön, 7 % ei käyttänyt lainkaan alkoholia ja vajaat 7 % käytti alkoholia useita kertoja viikossa. Tutkimukseen osallistuneista 40 % ilmoitti tarvitsevansa apua stressinhallinnassa. Eri-laisiin opiskelun ongelmiin ja opiskelutekniikkaan liittyviin asioihin neuvoja kaipasi 37 % opiskelijoista. Saamansa opintojen ohjauksen katsoi olleen riittämätöntä 24 % vastanneista.

Internetissä toimivan Koulun hyvinvointiprofiilin avulla peruskoulut ja toisen asteen oppilaitokset voivat itse tuottaa tietoa koulunsa hyvinvoinnista. Kaikkien arviointivälinettä käyttäneiden tulokset ovat kootusti tarkasteltavissa internetissä¹⁷. Hyvinvointia kartoitetaan neljällä osa-alueella: koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, kiusaaminen, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila.

3.2 Lääninhallitusten peruspalveluiden arviointitulokset vuosilta 2001 - 2004

Lääninhallitukset suorittivat opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjauksessa oppilashuollon palvelujen arviointia koko 2000 luvun alun. Vuoden 2005 valtakunnallisessa yhteenvedossa¹⁸ kuvataan koulujen vastausten perusteella oppilashuollon nykytilaa Suomessa. Kaikkien lääninhallitusten tekemien oppilashuoltoon liittyvien kyselyjen vastausprosentit

---

¹⁵ Ammattiin opiskelevien hyvinvointi 2005 -tutkimus. Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto – SAKKI ry & Holappa Lauri, 2005. www.sakkinet.fi/pdf/hyvinvointitutkimus.pdf.

¹⁶ Elola Hanna (toim.) 2004. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:16. Helsinki.

¹⁷ www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili

¹⁸ Oppilashuolto, järjestyksenpito ja kurinpito perusopetuksen kouluissa 2001 - 2004. Valtakunnallinen yhteenvedo 2005. Etelä-Suomen lääninhallituksen sivistisosaston julkaisuja 1/2005. Hämeenlinna 2005.

ovat olleet suhteellisen korkeita (70 - 100 %). Arvioinnit antavat tietoa muun muassa palveluiden saatavuudesta ja henkilöstön määrästä, kuntien opetussuunnitelmatyöstä ja oppilashuoltoryhmien työstä, tiedonvaihdosta ja turvallisuudesta.

Arvioinnit osoittavat, että oppilashuollon käytännöt ovat vasta vakiintumassa ja yhtenäistymässä säännösmuutosten mukaisiksi. Lääninhallitukset ovat arviointien yhteydessä tehdyissä toimenpide-ehdotuksissa korostaneet palvelujen saatavuuden turvaamiseksi lähikuntien ja eri ammattiryhmien yhteistyötä, yhteisiä koulutuksia ja oppilashuoltoryhmien työn painopisteen suuntaamista ennaltaehkäisevään toimintaan koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimenpide-ehdotuksissa on myös korostettu oppilashuollon suunnitelmallisuutta, oppilashuollon ja turvallisuuden seuranta- ja arviointia sekä yhtenäisten menettelytapojen kehittämistä järjestyksen- ja kurinpitoon. Eri vuosina esitetyt toimenpide-ehdotukset ovat edelleen ajankohtaisia. Eri vuosien arviointiraportit ovat kokonaisuudessaan luettavissa kunkin lääninhallituksen verkkosivuilla.¹⁹

Liitteenä 1 on esitetty lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä esille nostettuja säädösehdotuksia ja toimenpidesuosituksia.

Liitteenä 2 on esitetty arviointituloksien taulukoita ja kuvioita.

3.2.1 Oppilashuollon palvelujen saatavuus

Koulujen näkemysten mukaan kouluterveydenhuollon ja psykososiaalisten oppilashuollon palvelujen riittävydessä oli puutteita koko maassa. Palvelujen resursoinnissa oli huomattavia eroja eri kuntien kesken. Oppilashuoltoa koskevia säännösmuutoksia pidettiin hyvinä, mutta niiden toteutumisen pelättiin olevan hankalaa esimerkiksi oppilashuollon ammattihenkilöiden vähäisyyden ja saatavuuden vuoksi.

Vuonna 2003 koulut arvioivat kouluterveydenhoitajan, koululääkärin, koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelujen riittävyttä suhteutettuna koulun oppilaiden tarpeisiin. Koulujen arvioiden mukaan sekä koulupsykologi- että kuraattoripalveluja oli oppilaiden tarpeisiin nähden yleisimmin riittämättömästi tai melko riittämättömästi. Myös koululääkärin ja -terveydenhoitajan palveluja pidettiin osittain riittämättöminä.

Yli kolmannes koko maan kouluista arvioi erityisopettajan palvelut oppilaiden tarpeisiin nähden riittämättömiksi tai melko riittämättömiksi. Ruotsinkielisissä kouluissa erityisopettajien palvelujen puuttuminen korostui varsinkin Etelä-Suomen 1 - 6 luokkien koulujen kohdalla.

Oppilashuollon toteutumisessa ja oppimisympäristöjen turvallisuudessa eri läänien välillä esiintyy huomattaviakin eroja. Tulkintoja palvelujen saatavuudesta ei voida kuitenkaan tehdä suoraviivaisesti, koska läänit poikkeavat olosuhteiltaan toisistaan. Esimerkiksi Etelä-Suomen läänissä on paljon suuria kouluja, kun taas pohjoisen lääneissä on enemmän pieniä kouluja ja näin ollen tarpeetkin ovat erilaisia. Maaseutumaisten kuntien kouluissa koulukuraattorin palvelut arvioitiin riittämättömiksi useammin kuin kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen kuntien kouluissa. Sen sijaan arvioitiin koululääkärin palvelut kaupungeissa riittämättömiksi yleisemmin kuin maaseudulla.

---

¹⁹ www.laaninhallitus.fi/

3.2.2 Oppilashuoltopalvelujen henkilöstön määrä, asema ja tehtävät

Koulujen oppilashuoltohenkilöstö työskentelee kolmen eri hallinnonalan alaisuudessa. Vuonna 2004 koulukuraattorien viroista oli noin 53% (347) ja koulupsykologien viroista oli noin 48 % (290) opetustoimen virkoja ja muut virat sosiaali- ja terveystoimen virkoja. Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnissa kunnilta kysyttiin, minkä verran oppilashuollon palveluja oli määrällisesti perusopetuksen oppilaiden käytettävissä. Perusopetuksen oppilaille varatusta koululääkäriin, kouluterveydenhoitajan, koulukuraattorin sekä koulupsykologin määristä ei saatu kaikista kunnista selkeää, laskettavissa olevaa tietoa. Kunnat olivat tulkinneet kysymyksiä eri tavoin ja virkojen määrän sijasta oli esimerkiksi ilmoitettu kuinka monta eri lääkäriä kouluilla käy palveluita antamassa. Kunnissa näyttäisi olevan parhaiten terveydenhoitajien palveluita. Noin 12 % vastanneista 365 kunnasta ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan psykologin palveluita. Noin 30 % ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan koulukuraattoripalveluita ja 3 % ilmoitti, ettei heillä ole koululääkäriin palveluita. Kaikissa 365 vastanneessa kunnassa oli terveydenhoitajan palvelut. Kuntia oli koko maassa silloin 428 ja vastausprosentti oli 85%. Kouluille suunnattuja lääkäripalveluita oli vähiten.²⁰

Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien mitoituksessa on huomattavia eroja kuntien välillä. Kuntien vastausten mukaan yhtä koulupsykologia kohden mitoitettu perusopetuksen oppilasmäärä vaihteli alle 200 oppilaasta yli 4 000 oppilaaseen. Koulukuraattorin kohdalla vastaava vaihtelu oli noin 150 oppilaasta yli 5 000 oppilaaseen.

Vuonna 2002 lääninhallitukset arvioivat toisen asteen oppilaitosten opiskelijahuoltoja ja järjestyksenpitoa. Oppilaitokset pitivät palveluja riittämättöminä. Oppilaitosten käytäntöjä ohjata opiskelija palvelujen piiriin ei valvota. Opiskelijoiden avun saanti jää liian usein hänen itsensä varaan myös silloin, kun opiskelija itse on kykenemätön apua hakemaan.

3.2.3 Oppilashuollon suunnitelmallisuus ja moniammatillinen yhteistyö

Oppilashuollon suunnitelmallisuudessa oli vaihtelua. Kunnat arvioivat, että koulujen oppilashuoltotoiminta ”jämäköityy” ja yhdenmukaistuu kunnan opetussuunnitelman oppilashuolto-osuuden valmistuttua. Lähes jokaisessa koulussa oppilashuoltotoiminta oli sisällytetty johonkin asiakirjaan. Vain noin 5 % kouluista vastasi, että oppilashuolto ei ollut esillä missään asiakirjassa.

Opetussuunnitelmatyöhön oli koottu edustajia sivistystoimen johdosta ja kouluista sekä sosiaali- ja terveystoimesta. Työryhmien kokoonpano vaihteli erikokoisissa kunnissa sen mukaan, mitä ammattihenkilöitä kunnassa oli käytettävissä. Suurin osa kuntakyselyn vastaajista arvioi eri hallintokuntien yhteistyön toimivaksi ja tarpeelliseksi, kaikkia osapuolia hyödyttäväksi menettelyksi. Opetussuunnitelmayhteistyön odotettiin myös vaikuttavan myönteisesti käytännön työskentelytapoihin. Vuoden 2003 arvioinnin mukaan oppilashuollon toimintaperiaatteita määriteltiin koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa jo ennen lainmuutoksia ja uusia opetussuunnitelman perusteita. Yli puolessa perusopetuksen kouluista oppilashuoltoä käsiteltiin koulujen opetussuunnitelmissa jo lukuvuonna 2002 - 2003.

---

²⁰ Laaksonen, P. & Nieminen, J. 2005. Oppilashuollon kuntakyselyaineiston (2004) jatkokäsittely. Julkaisematon lähde. ESLH. Sosiaali- ja terveysosasto.

Kielteisinä tai yhteistyötä rajoittavina tekijöinä pidettiin muun muassa oppilashuollon ammattihenkilöiden vähäisyyttä ja vaihtuvuutta, hallintokuntien erilaisia toimintakulttuureja sekä opetussuunnitelmayhteistyöhön sitoutumattomuutta.

Suuressa osassa kouluja oppilashuoltoryhmä ohjaa koulun oppilashuoltotoimintaa. Lukuvuonna 2002 - 2003 oppilashuoltoryhmä oli noin 80 %:ssa kyselyyn vastanneista kouluista. Pienissä, vuosiluokkien 1 - 6 kouluissa, oppilashuoltoryhmiä oli harvemmin. Oppilasmäärältään pienten koulujen osuus eri läänien vastausaineistossa selittää läänien kesken havaittavia eroja oppilashuoltoryhmien yleisyydessä. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijahuoltoryhmiä oli vuonna 2002 tehdyn arvioinnin perusteella 83 %:ssa ja lukioissa 67 %:ssa vastanneita kouluja.

Moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään useissa kouluissa kuuluvat koulun rehtorin lisäksi kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja ja koulukuraattori tai -psykologi. Oppilashuoltoryhmien kokoonpano, ryhmien kokoontumistiheys sekä ryhmissä käsitellyt asiat vaihtelevat koulun koon ja koulun vuosiluokkien mukaan.

3.2.4 Turvallisuus ja kurinpito

Eri vuosien arvioinneista ilmeni, että kouluissa esiintyi monenlaisia turvallisuushäiriöitä erityisesti kiusaamista, oppilaiden keskinäistä väkivaltaa ja oppituntien vakavaa häirintää. Oppimiseen, järjestyksenpitoon sekä käyttäytymiseen liittyvät ongelmat olivat oppilashuoltoryhmien yleisimmin käsittelemiä asioita.

Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä valvoa suunnitelman noudattamista ja toteutumista. Suunnitelmia valmisteltiin ja yhteistyö oli käynnissä syksyllä 2004 noin 90 %:ssa vastanneista kunnista. Suunnitelman noudattamisen ja toteutumisen valvontaa oli mietitty suuressa osassa kuntia. Valvonnan menettelyjä koskevissa vastauksissa korostettiin muun muassa koulujen vastuuta valvonnan toteuttamisessa. Vastaaajien mukaan valvonnan käytäntöjä olivat myös esimerkiksi arviointikyselyjen toteuttaminen tai erilaisten koulukohtaisten asiakirjojen tarkistaminen.

Uusiin kurinpitosäännöksiin liittyvät menettelyt ovat vasta muotoutumassa kouluissa ja kunnissa. Vuoden 2004 arvioinnissa kuntien ja koulujen menettelyistä esimerkiksi kurinpitorangeistusten osalta saatiin tietoa vain niiltä, jotka olivat rangaistuksia toimeenpanneet.

Enemmistössä kouluja oli lukuvuonna 2002 - 2003 vahvistetut järjestyssäännöt tai kriisisuunnitelma. Kiusaamista käsiteltiin suuressa osassa ruotsinkielisiä kouluja. Säännösmuutosten ja opetussuunnitelman perusteiden myötä suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä olivat valmisteilla lähes kaikissa kunnissa. Myös järjestyssääntöjä oli vahvistettu monissa kouluissa lukuvuoden 2003 - 2004 aikana.

Suunnitelman tai järjestyssääntöjen olemassa olo ei vielä takaa turvallista oppimisympäristöä. Opetuksen järjestäjän tulee valvoa oppimisympäristön turvallisuussuunnitelman noudattamista ja toteutumista. Kuntien suunnitelmat valvonnan järjestämisestä vaihtelivat kuntien kesken.

Oppilashuollon järjestämisveloitteet kurinpitotoimien yhteydessä näyttävät täsmentyvän vasta, kun toimenpide tulee ajankohtaiseksi. Toisaalta näyttää myös tarpeelliselta, että opetuksen järjestäjä ottaa aktiivisen, ohjaavan roolin, jotta koulujen menettelyt esimerkiksi opetuksesta epäamisessä tai erottamiskäytännöissä yhtenäistyisivät ja vastaisivat voimassa olevia

säädöksiä. Tämä on sekä oppilaiden että opettajien oikeusturvan toteutumisen kannalta välttämätöntä.

3.2.5 Oppilashuoltoa ja oppilasta koskeva yhteistyö ja tiedon vaihto

Oppilaan terveen ja turvallisen kasvun edistämiseksi opetussuunnitelmassa korostetaan koulun verkottuvaa toimintakulttuuria, jossa koulu tekee aktiivisesti yhteistyötä kotien ja muiden tahojen kanssa. Myös lainmuutoksissa tämä on otettu huomioon edellyttämällä, että kunnan opetussuunnitelman oppilashuollon osuus laaditaan kouluviranomaisten sekä sosiaali- ja terveysviranomaisten yhteistyönä. Yhteistyölle näytti olevan tarvetta usein yksittäisen oppilaan asioissa, toisaalta myös ennaltaehkäisevää toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin.

Lastensuojeluilmoituksia tehneissä kouluissa ilmoituksia oli yleisimmin tehty yhdestä kahteen kertaa lukuvuoden aikana. Oppilaat olivat usein vuosiluokilta 7 - 9. Myös oppilaiden jatkotutkimuksiin ja hoitoon ohjaukset koskivat tavallisesti yläluokkien oppilaita.

Kunnassa tehtävä opetussuunnitelmayhteistyö oppilashuollon asioissa ei vielä lukuvuonna 2002 - 2003 ollut kovinkaan tavanomaista muiden kuin toisten koulujen ja kotien kanssa. Koulun oppilashuollollinen yhteistyö yksittäisen oppilaan asioissa tarkoittaa usein myös tiedon vaihtoa. Perusopetuslain 40 §:ssä olevan salassapitosäännöksen mukaan oppilasta koskevaa, opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa voidaan vaihtaa opetushenkilöstön, terveydenhuollon tai muusta oppilashuollosta vastaavien henkilöiden kesken. Oppilasta koskevaa tiedon saantia koulut arvioivat vuosina 2003 ja 2004. Vuoden 2003 selvityksessä koulut arvioivat yleisimmäksi tiedon vaihtoa rajoittavaksi tekijäksi salassapitosäännökset ja niiden vaihtelevat tulkinnat eri ammattiryhmissä. Myös ammattiryhmien erilaiset toimintamallit, ajan puute, henkilöiden vaihtuminen, yhteistyöhaluttomuus ja niukat henkilöstöresurssit nousivat esille. Lisäksi oppilaan koulun vaihtuminen sekä oppilaan vanhempien yhteistyöhaluttomuus koettiin ongelmalliseksi. Asioita, joista vastaajien näkemyksen mukaan oli hankalaa saada tietoa, olivat oppilaiden perheolot, huoltajatiedot tai tieto oppilaan ongelmista silloin, kun huoltajien mielestä oppilaalla ei ole ongelmia. Myöskään tieto oppilaan oppimisvaikeuksista tai erityisopetuksen tarpeen yksityiskohdista ei välittynyt. Erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun konsultaatioita ei koettu riittäviksi ja oppilaan testitulosten sekä diagnoosien saaminen vei aikaa tai niitä ei kerrottu.

Vuoden 2004 arviointi osoitti, että koulut kokivat oppilasta koskevan riittävän tiedon saannin edelleen ongelmalliseksi etenkin koulun ulkopuolisilta tahoilta kuten erikoissairaanhoidon asiantuntijoilta tai lastensuojeluviranomaisilta. Eri ammattiryhmien näkemys siitä, mikä tieto on oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa, näyttäisi vaihtelevan.

3.2.6 Oppilaiden poissaolojen seuranta

Oppilaiden poissaoloja seurattiin kaikissa kouluissa, mutta käytännöissä oli vaihtelua koulujen kesken. Poissaoloja kirjattiin eri tavoin, esimerkiksi opettajakohtaisesti tai koulukohtaisesti. Toisissa kouluissa poissaolojen syyt eroteltiin. Joissakin kouluissa poissaolot kirjattiin tunteina, joissakin päivinä ja niin edelleen. Useimmissa kouluissa oppilaan luvattomasta poissaolosta ilmoitettiin oppilaan huoltajalle. Osassa kouluista ilmoitus tehtiin huoltajalle jo samana päivänä, osassa viikon kuluessa tai myöhemmin. Säännösmuutokset edellyttävät opetuksen järjestäjää seuraamaan koulujen oppilaiden poissaoloja ja ilmoittamaan luvattomista poissaoloista huoltajalle.

Vuoden 2004 arvioinnin mukaan opetuksen järjestäjän ohjaus poissaolojen seurannassa oli vielä melko vähäistä. Kunnassa eri koulujen poissaolojen seurantatiedon vertailtavuus edellyttäisi yhtenäistä käytäntöä poissaolojen seurantaan.

3.3 Kouluterveydenhuolto terveyskeskuskyselyn valossa

Stakesin loppuvuodesta 2005 terveyskeskusten johdolle tekemän kyselyn²¹ mukaan (n=224) noin yhdeksän kymmenestä terveyskeskuksesta ilmoitti henkilöstövoimavarojen pysyneen ennallaan lasten, lapsiperheiden ja nuorten terveydenhoidossa. Useimmissa terveysneuvontapalveluissa voimavarojen vähentymistä vuosina 2003 - 2005 raportoi 0 - 5 % ja lisääntymistä 0 - 10 % terveyskeskuksista. Kouluterveydenhuollon henkilöstön määrä lisääntyi hieman keskimääräistä enemmän. Henkilöstölisäykset painottuivat työterveyshuoltoon. Selvityksen mukaan työterveyshuollon piirissä olevat saavat selvästi muita kuntalaisia paremmat palvelut. Työterveyslaitos yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa tukee työterveyshuollon kehitystä. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollolta vastaava tuki puuttuu.

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen käsittely kuntien luottamuselimissä ja henkilöstön keskuudessa on ollut puutteellista. Yli puolet vastanneista ilmoitti, että laatusuositusta ei ole käsitelty terveyskeskusta ylläpitävien kuntien luottamuselimissä kuten valtuustossa tai lautakunnassa tai muussa luottamuselimestä. Vain 4 % terveyskeskuksista kertoi, että laatusuosituksesta on keskusteltu ja toimenpiteistä sovittu kuntien luottamuselimissä. Vain 11 % terveyskeskusten johtoryhmistä on keskustellut ja sopinut laatusuositusta koskevista toimenpiteistä. Selvityksen yhtenä johtopäätöksenä onkin, ettei valtakunnallinen informaatio-ohjaus riitä turvaamaan terveyspalvelujen järjestämistä.

3.4 Oppilashuollon, tukiopetuksen ja erityisopetuksen toimivuus ja saata- vuus selvitysten valossa

3.4.1 Oppilashuollon toimivuus

Keväällä 2005 valmistui valtakunnallinen peruspalvelujen arviointiraportti, jonka osana lääninhallitukset selvittivät perusopetuslain oppilashuoltoa koskevien säädösuudistusten toimivuutta. Selvitys osoitti, että oppilashuollon palvelujen riittävydessä on puutteita koko maassa. Läänien kesken sekä myös läänien sisällä on eroja etenkin koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen järjestämisessä. Koululääkäripalvelujen saatavuudessa on puutteita koko maassa. Oppilaiden oikeus tarvitsemiinsa oppilashuollon palveluihin ei toteudu tasapuolisesti maan kaikissa osissa. Opetussuunnitelmayhteistyö kunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien viranomaisten kesken on selvityksen mukaan käynnistynyt hyvin. Oppilasta koskevan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon saantia on parannettava. Koulut arvioivat tiedonsaannin riittämättömäksi etenkin koulun ulkopuolisilta asiantuntijoilta sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisilta.

Koulutuksen arviointineuvoston selvitykset koulutuksen perusturvan toteutumisesta, erityisopetuksen ja tukiopetuksen sekä oppilashuollon laadusta valmistuivat elokuussa 2005. Nämä tulokset oppilashuollon osalta eivät olleet täysin yhdensuuntaisia lääninhallituksen tekemien

---

²¹ www.stakes.fi/Rimpelä_ym_2006

tulosten kanssa. Arviointineuvoston selvitysten mukaan erityis- ja tukiopetuksen sekä oppilashuollon palvelujen tilanne on tyydyttävä.

3.4.2 Perusopetuksen tukipalvelujen toimivuus

Toukokuussa 2005 valmistui Jyväskylän yliopiston selvitys perusopetuksen tukipalvelujen toimivuudesta oppilashuoltoryhmien ja huoltajien arvioimana.²² Tukipalveluilla tarkoitettiin perusopetuksen opetus suunnitelman perusteissa 2004 kuvattua opiskelun yleistä ja erityistä tukea. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella. Tutkimus oli otostutkimus, jossa oli mukana 438 koulun oppilashuoltoryhmää ja 6 474 oppilaan huoltajaa. Kyselyyn vastasi oppilashuoltoryhmän otoksesta 61 % ja huoltajien otoksesta 53 %. Oppilashuoltotyöryhmien arviointien mukaan kouluissa opettajat tekevät pääsääntöisesti arviot oppilaiden tarvitsemasta erityisen tuen tarpeesta. Harvemmin tarpeen tunnistamiseen käytettiin oppilashuoltohenkilöstön havaintoja, huoltajien kanssa käytyjä keskusteluja, seulontatestejä, ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja tai oppilaan omaa ilmaisua. Oppilashuoltotyöryhmien mielestä koulun toimintatapojen eri osa-alueet kuten koulun sisäinen toiminta, yhteiset säännöt, ulkoinen yhteistyö ja opetusjärjestelyt toimivat pääsääntöisesti hyvin. Yksittäisistä osa-alueista parhaiten toimivana pidettiin koulun ja kodin välistä yhteistyötä sekä oppilaan oppimisen arviointia. Huonoimmin toimivina pidettiin erityisoppilaiden integrointia yleisopetuksen opetusryhmiin, oppilaiden siirtämistä erityisopetukseen, henkilöstön hyvinvoinnin edistämistä, poikkihallinnollista yhteistyötä, koulun ja kunnan opetustoimen yhteistyötä sekä opetuksen ja tukipalvelujen arviointia.

Tutkimuksen mukaan koulujen tuki ei riittänyt, kun kyse oli muun muassa mielenterveys- ja koulumotivaatio-ongelmista tai ongelmista kielellisissä taidoissa. Kouluihin kaivattiin lisää psykologi-, kuraattori- ja terapiapalveluita. Tukipalvelujen tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi arvioitiin resurssit. Tukipalvelujen piiriin pääsivät nopeimmin tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta ja terveydenhuollon palveluja tarvitsevat oppilaat. Mitä erityisemmäksi oppilaan tuen tarve muuttui, sitä hitaampaa oli myös palvelun saatavuus. Terapia- ja kuntoutuspalveluja tarvitsevat oppilaat joutuivat jonottamaan palveluja kauimmin. Huoltajien mielestä koulun tuki oli heikointa koulumotivaation ja itsetunnon vahvistajana. Huoltajista alle 70 % piti koulun antamaa tukea riittävänä. Huoltajien mukaan suurimmat puutteet olivat tukiopetuksessa, puheterapiassa ja -opetuksessa ja erityisopetuksessa. Ilman tukipalveluja jäivät silloin tällöin myös avustaja- ja terveydenhoitopalveluja tarvitsevat lapset sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä kerhotoimintaa tarvitsevat lapset. Syiksi palvelujen puuttumiselle huoltajat ilmoittivat useimmiten rahan puutteen tai säästöt. Tukiopetuksen osalta huoltajat kokivat syiksi myös opettajan välinpitämättömyyden tai kiireen.

3.4.3 Huostaanotettujen lasten ja nuorten perusopetus

Apulaisoikeuskansleri pyysi maaliskuussa 2004 opetusministeriötä selvittämään, onko huostaanotettujen, perhekoteihin ja lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten perusopetusta koskevan oikeuden toteutumisessa puutteita ja onko kuntien menettelyssä perusopetuslaissa säädetyn järjestämisvelvollisuuden osalta ilmennyt laiminlyöntejä tai muuta sellaista menettelyä,

---

²²Puro, E. Perusopetuksen tukipalvelujen toimivuus oppilashuoltoryhmien ja huoltajien arvioimana. 2005. Jyväskylän yliopisto.

johon laillisuusvalvojan tulisi puuttua. Lääninhallitusten tekemä selvitys osoitti, että koulussa tapahtuva perusopetus toteutuu huostaanotettujen lasten ja nuorten osalta yleensä laissa tarkoitettulla tavalla. Sen sijaan huostaanotettujen lasten ja nuorten kotiopetuksen osalta on havaittavissa selkeitä puutteita. Perhekotien ja lastensuojelulaitosten vastauksissa korostettiin yhteistoiminnan merkitystä kunnan opetus- ja sosiaalitoimen kanssa. Pääosa laitoksia vastasi yhteistyön sujuvan opetustoimen kanssa hyvin.

Apulaisoikeuskanslerin virasto pyysi opetusministeriötä hankkimaan selvityksen siitä, onko huostaanotettujen, perhekoteihin ja lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten perusopetusta koskevan oikeuden toteutumisessa puutteita ja onko kuntien menettelyssä perusopetuslaissa säädetyn järjestämisvelvollisuuden osalta ilmennyt laiminlyöntejä. Opetusministeriö toimitti pyydetyn selvityksen 30.9.2004. Selvitykseen sisältyi opetusministeriön lausunto liitteineen sekä lääninhallitusten opetusministeriölle toimittamat selvitykset. Apulaisoikeuskanslerin virasto teki päätöksen 5.9.2005 huostaanotettujen lasten perusopetuksen toteuttamista koskevassa asiassa. Päätöksessä pyydettiin opetusministeriötä ilmoittamaan toimenpiteistä, joihin se on nähnyt aiheelliseksi ryhtyä apulaisoikeuskanslerin päätöksen johdosta. Opetusministeriö ilmoitti apulaisoikeuskanslerille seuraavaa:

Kotiopetuksena toteutettavat järjestelyt

Oikeus perusopetukseen on lapselle kuuluva perusoikeus. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Perusopetus on järjestettävä myös sellaiselle lapselle, joka asuu muussa kuin kotikunnassaan, esimerkiksi silloin kun hänet on sijoitettu muuhun kuin kotikuntaan.

Perusopetuslain 30 §:ssä on todettu, että opetukseen osallistuvalla on oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja ohjausta. Myös lastensuojelulaitokseen tai perhekotiin sijoitetulla oppilaalla on oikeus saada opetusta opetussuunnitelman mukaisesti ja vähintään tuntijaon edellyttämä määrä. Selvitysten mukaan kotiopetuksena annettava opetus ei kaikilta osin täytä perusopetukselle asetettavia vaatimuksia.

Viranomaisten yhteistyö

Kuntien opetus- ja sosiaalitoimen välisessä sisäisessä tiedonkulussa, kuten myös sijoittavien ja vastaanottavien kuntien viranomaisten välillä on huostaanotto- ja sijaishuoltopäätöksiin ja tarvittaviin oppilastietoihin liittyviä tiedonkulun puutteita. Tieto sijoitetuista lapsista pitäisi välittyä sijoituskuntaan ja sijoituskunnassa palveluja järjestäville eri hallintokunnille. Tiedonkulun varmistamiseksi kuntien tulisi luoda toimivat käytännöt. Lisäksi kunnan eri hallinnonaloja tulisi konsultoida palvelujen järjestämisestä jo annettaessa lastensuojelulaitokselle lupaa toimia kunnan alueella.

Valtionosuuden määräytyminen

Perusopetuksen järjestämisvelvollisuus on sillä kunnalla, jossa lapsi asuu. Myös valtionosuus maksetaan tälle kunnalle. Sijoituskunta ei saa muilta osin korvausta järjestämästään perusopetuslain mukaisesta opetuksesta. Lastensuojelulaitoksiin ja perhekoteihin sijoitetut lapset tarvitsevat yleensä erityisopetuksen palveluja, lisäävät erityisopettajien tarvetta ja tarvitsevat koulukyytejä, joihin kunnassa ei ole voitu varautua, mikäli toiminta alkaa tai laajenee kesken lukuvuoden. Kustannukset voivat tällöin jakautua epäoikeudenmukaisesti lähettävän ja vastaanottavan kunnan välillä.

Kunnan velvollisuus järjestää opetusta

On mahdollista, että osa kotiopetuksena annettavasta opetuksesta johtuu siitä, että osa kunnista tai kouluista ei ole halunnut ottaa sijoitettuja oppilaita kouluihin peläten kustannusten kasvua ja mahdollisia opetukselle aiheutuvia ongelmia. Tällöin on rikottu oppilaan perusoikeutta saada opetussuunnitelman mukaista opetusta. Lääninhallituksilla ei ole toimivaltaa puuttua sijoituksessa ilmeneviin ongelmiin. Lääninhallitusten mahdollisuus puuttua ongelmiin tulee vasta sen jälkeen, jos joku asianosainen tekee toiminnasta kantelun tai valituksen.

3.5 Tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilashuollossa

3.5.1 Yksityisyys perusoikeutena

Suomen perustuslain (731/1999) 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on suojattu. Lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä²³.

Momentti sisältää lainsäädäntötoimeksiannon, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Säännös osoittaa, että henkilöä koskevat tiedot kuuluvat yksityiselämän suojan piiriin. Henkilötietolaki (523/1999) tietosuojan yleislakina määrittelee henkilötietojen käsittelyä koskevat yleiset periaatteet. Viranomaisten tehtävät ja niihin liittyvä oikeus kerätä, luovuttaa ja muuten käsitellä henkilötietoja luodaan eri toimintoja koskevilla erityislaeilla.

Oppilasta koskeva päätöksenteko, oppilashuolto ja oppilashuollon palvelujen toteuttaminen sekä opetuksen järjestäjän lakisääteiset tehtävät edellyttävät oppilasta koskevia tietoja. Tiedot, joita päätöksentekijät, opetustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt oppilaista saavat, ovat usein arkaluonteisia ja koskevat oppilaan tai hänen läheisensä yksityisyyden ydinalueita. Oppilaan asemaa suojaa luottamuksellisuus, joka ilmenee lainsäädännössä salassapitovelvollisuutta koskevinä säännöksinä.

3.5.2 Henkilötietojen käsittelyoikeus

Henkilötietolaki (523/1999) yleislakina sääntelee viranomaisen oikeutta kerätä ja käsitellä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellisia tietoja. Jos kysymys on henkilötiedoissa arkaluonteisiksi säädettyistä henkilötiedoista, oikeus kerätä ja tallettaa tällaisia tietoja tulee johtua viranomaiselle välittömästi laissa säädetystä tehtävästä. Viranomaisten tehtävien määrittelystä riippuu, minkälaisia henkilötietoja ne voivat käsitellä.

Viranomaisten tehtävät ja niihin liittyvä oikeus kerätä, luovuttaa ja muuten käsitellä henkilötietoja luodaan eri toimintoja koskevilla erityislaeilla. Viranomaisen rekisterinpidon suunnittelu alkaa lainsäädännön tai sen tarkistamisen valmisteluvaiheessa, jossa tulee ottaa huomioon yksityisyyden suoja ja erityisalan toiminnan tarpeet.

Perusopetuslain 31 a §:n, lukiolain 29 a §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 a §:n mukaan oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja

---

²³ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta 309/1993, s 52.

fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Koulukuraattorin ja -psykologin tehtäviä suoritettaessa arkaluonteisten henkilötietojen käsittelemisen voidaan katsoa perustuvan lastensuojelulain 7 §:ssä määriteltyyn velvoitteeseen luoda oppilaille riittävä tuki ja ohjaus koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi. Koulukuraattorin ja -psykologin työtä täsmennetään jonkin verran vielä lastensuojeluasetuksen 2 a §:ssä. Lain esitöissä korostettiin, että nämä ammattihenkilöt liittyvät kiinteästi koulun toimintaan. Heidän tehtävänä on auttaa oppilaita koulutyön vaikeuksissa. Vaikeimmissa ongelmissa tulee turvautua muiden viranomaisten, kuten lastensuojeluviranomaisten, apuun.

Kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kansanterveystyöhön kuuluu ylläpitää kouluterveydenhuoltoa, johon kuuluu oppilaiden terveydenhoito sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus.

3.5.3 Tietojen salassapidon määräytyminen

Salassapitovelvollisuus jakautuu asiakirjasalaisuuden säilyttämisvelvollisuuteen ja vaitiolovelvollisuuteen. Salassapitovelvollisuuteen liittyy myös tietojen hyväksikäyttökielto.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, myöh. julkisuuslaki) määritellään julkisuuden ja salassapidon yleiset periaatteet. Julkisuuslaki sääntelee yleislakina viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuutta, asiakirjojen salassapitoa ja muita tietojen saantia koskevia yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömiä rajoituksia. Laki sääntelee myös oikeutta saada tieto viranomaisen asiakirjoista, tämän oikeuden rajoituksista ja viranomaisen velvollisuuksista julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi.

Salassapitoperusteista säädetään julkisuuslain 24 §:ssä. Oppilashuollon kannalta tärkeimmät salassapitoperusteet sisältyvät 24 §:n 1 momentin 25, 30 ja 32 kohtaan. Mainitun pykälän 30 kohdan mukaan oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ovat ehdottomasti salassa pidettäviä. Pykälässä tarkoitettuihin oppilashuoltoa koskeviin asiakirjoihin sisältyy usein muun muassa oppilaan terveydentilaa tai oppilaan tai hänen perheensä yksityiselämän piiriin kuuluvia tietoja, jotka jo sinällään ovat salassa pidettäviä.

Ensisijaiset salassapitosäännökset sisältyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutusta koskevaan erityislainsäädäntöön. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, myöhemmin asiakaslaki) asiakirjasalaisuutta koskeva 14 §:n 1 momentti määrittää salassapidettäväksi sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta ja muusta yksityisestä henkilöstä. Pykälän 2 momentissa säädetään erikseen asiakirjasalaisuuden sisällöstä ja 15 §:ssä vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta.

Terveydenhuollon osalta salassapitovelvollisuuden sääntely selkiytyi julkisuuslain voimaantullessa 1.12.1999, jolloin useat salassapitoa säännelleet erityissäännökset kumottiin. Noudatettavina ovat kuitenkin edelleen potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, myöhemmin potilaslaki) potilasasiakirjoja koskevat säännökset, samoin kuin terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) säännös salassapitovelvollisuudesta. Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapitovelvollisuutta ei ole sisällöllisesti rajattu.

Koulutusta koskevassa lainsäädännössä säädetään salassapidosta yleisesti eikä vain erilaisiin asiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta. Perusopetuslain 40 §:n, lukiolain 32 §:n ja

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:n mukaan opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, laeissa tarkoitettu koulun henkilöstö ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti ilmaista sivullisille, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden tai koulun henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta.

3.5.4 Salassapidettävien henkilötietojen luovuttaminen ja tietojensaantioikeus

Yleissäännökset tilanteista, joissa viranomaisen salassapitovelvollisuus väistyy, ovat julkisuuslain 7 luvussa. Säännösten lähtökohtana on, että ne antavat viranomaiselle oikeuden antaa viranomaisen asiakirjasta muutoin salassapidettäviä tietoja. Säännökset eivät perusta viranomaiselle velvollisuutta tietojen antamiseen tai tietoja pyytävälle oikeutta tietojen saamiseen.

Viranomaisen tietojen antamisvelvollisuus ja sitä vastaava tietoja pyytävän oikeus voivat perustua julkisuuslain ulkopuoliseen erityissäännökseen. Erityissäännös luo myös viranomaiselle oikeuden antaa tietoja. Julkisuuslain 26 §:n 1 momentissa salassapitovelvollisuuden syrjäyttävänä seikkana on mainittu se, että tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen säädetty. Säännöksestä tulee ilmetä tiedon luovuttamisen sallittavuus salassapitosäännöksistä riippumatta ja yleensä myös se, mitkä salassapitoperusteet säännös syrjäyttää.

Sosiaalihuollon asiakaslaissa on julkisuuslakia täydentäviä erityissäännöksiä, jotka antavat oikeuden luovuttaa salassapidettäviä tietoja. Sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa asiakaslain 17 §:n 1 momentin nojalla antaa salassapitovelvollisuuden estämättä asiakirjasta tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi. Tietojen antamisoikeudelle on lisäksi säädetty kolme vaihtoehtoista lisäedellytystä. Lisäedellytysten mukaan salassa pidettävä tieto voidaan luovuttaa esimerkiksi silloin, kun tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi tai asiakkaan välttämättömien etujen tai oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä. Pykälässä tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa sosiaalihuollon viranomaisen ohella muulle viranomaiselle. Opetustoimen osalta kysymykseen voivat tulla lähinnä tilanteet, joissa tietoja joudutaan luovuttamaan opetusviranomaiselle koulutuksessa tai opetuksessa tarvittavien tukitoimenpiteiden, erityisopetuksen tai muun vastaavan tarpeen selvittämiseksi tai niihin liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi²⁴. Lain esitöissä tähdennetään säädettyjen poikkeusperusteiden ja niiden edellytysten suppeaa tulkintaa.

Sosiaalihuollon asiakaslain 20 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada salassa pidettäviä tietoja. Edellä mainitussa pykälässä säädettyissä tilanteissa kouluviranomaisilla on tiedonantovelvoite sosiaaliviranomaisille.

Salassapidettävien tietojen antamisesta potilasasiakirjoista on säädetty tyhjentävästi potilaslain 13 §:ssä.

Perusopetuslain 40 §:n sisältyy poikkeussäännös salassapidosta. Säännöksen mukaan pykälissä tarkoitettut henkilöt sekä kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat sen estämättä, mitä pykälissä tai salassapitovelvollisuudesta erikseen sääde-

---

²⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi 137/1999, s.33.

tään, antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Vastaavan sisältöinen säännös sisältyy sekä lukiolakiin että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

Myös suostumus syrjäyttää salassapitovelvollisuuden. Julkisuuslain mukaan viranomaisen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Myös sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetään, että salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja asiakkaan nimenomaisella suostumuksella. Samoin potilaslain 13 §:n 2 momentti mahdollistaa potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen antamisen sivullisille potilaan suostumuksen perusteella. Henkilötietolain 12 §:n mukaan rekisteröidyn nimenomainen suostumus oikeuttaa arkaluonteisten tietojen käsittelyyn. Henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan suostumuksella tarkoitetaan kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn.

Suostumuksen muodosta ei ole yleensä erikseen säädetty. Hallituksen esityksen julkisuuslakia koskevan esityksen²⁵ perusteluissa kuitenkin korostettiin, että vaikka suostumuksen muoto on vapaa, suostumuksen on oltava nimenomainen, mikä voi käytännössä tarkoittaa suostumuksen vaatimista kirjallisena. Henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 1 kohdassa edellytetään yleensä kirjallista suostumusta, josta ilmenee, minkälaiseen henkilötietojen käsittelyyn lupa on annettu. Myös potilaslain mukaan suostumus potilasasiakirjan tietojen paljastamiseen sivulliselle on annettava pääsääntöisesti kirjallisena.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa yksityisyyden suojan tarve ja luottamuksellisen hoitosuhteen vaatimukset ovat erityisen korostuneita. Sekä sosiaalihuollon asiakaslaki että potilaslaki sisältävät alaikäisen itsemääräämisoikeutta koskevat säännökset. Sosiaalihuollossa ja potilaslain sääntelemässä terveyden- ja sairaanhoidossa suostumus yksityisyyttä koskevien tietojen ilmaisemiseen on saatava asian omaiselta henkilöltä itseltään aina, kun hän kykenee arvioimaan suostumuksensa merkityksen. Sosiaalihuollon osalta alaikäisen tietojen luovuttamisen kieltäoikeutta kuitenkin rajoittaa alaikäisen edun vastaisuus.

Hallintolain (434/2003) 14 §:ssä säädetään vajaanpuhevallasta. Pykälän 3 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön sisältyy erityissäännöksiä alaikäisen puhevallasta.

3.5.5 Asiakastietojen laatiminen

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 16 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta laatia ja säilyttää potilasasiakirjat on voimassa, mitä potilaslaissa säädetään. Potilaslain 12 §:n 2 momentin mukaan potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden säilyttämisestä ja käyttötarkoituksen perusteella määräytyvistä säilytysajoista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Sosiaali- ja terveysministeriö on

---

²⁵ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi 30/1998, s 102.

antanut asetuksen (99/2001) potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä ja asetuksen soveltamiseen liittyvän oppaan²⁶.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöllä tarkoitetaan muun muassa henkilöä, joka on saanut terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain nojalla ammatinharjoittamisoikeuden. Lain 5 §:n mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskus myöntää hakemuksesta muun muassa oikeuden harjoittaa psykologin ja terveydenhoitajan ammattia laillistettuna ammattihenkilönä. Potilaslaki koskee potilaan asemaa ja oikeuksia terveyden ja sairaanhoitoa järjestettäessä, jolla lain 2 §:n mukaan tarkoitetaan yksilön terveydentilan määrittämiseksi taikka hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä. Potilaslain 1 ja 2 §:n perusteella sen säännöksiä sovelletaan koulupsykologeihin silloin, kun he antavat terveyden- tai sairaanhoitoa. Tällöin kouluterveydenhuollon ammattihenkilöiden ohella sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjojen laatimisesta sovelletaan myös koulupsykologeihin.

Sosiaalihuollon asiakaslain 28 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestäjän ja toteuttajan on tehtävä asiakirjaan merkintä, kun tietoja hankitaan ulkopuolisilta tai annetaan pykälässä mainituissa tilanteissa. Lain 26 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi tarvittaessa antaa yleisiä ohjeita asiakastietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvistä menettelyistä. Tällaisia ohjeita ei ole annettu.

Yleislakina henkilötietojen kirjaamista sääntelee henkilötietolaki.

---

²⁶ Potilasasiakirjojen laatiminen sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttäminen. Opas terveydenhuollon henkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaata 2001:3. Edita. Helsinki.

4 Oppilashuollon toimivia käytäntöjä

Seuraavissa luvuissa on erityisesti korostettu oppilashuollon johtamisen merkitystä ja siinä oppilaitoksen rehtorin roolia, opettajan toimintaa osana koulun oppilashuoltoa sekä oppilashuoltoryhmän suunnitelmallisen työtöteen tärkeyttä.

4.1 Rehtorin rooli oppilashuollossa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 todetaan oppilashuollon kuuluvan kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Lisäksi mainitaan, että oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä.

Oppilashuoltoryhmän käsittelemät asiat ovat usein vaikeita. Siksi työryhmän johtajalta vaaditaan johtamiskykyä ja näkemystä sekä toimivaltuuksia. Käytännön työssä lähtökohta on se, että oppilashuoltotyön johtamisesta vastaa koulun rehtori. Rehtorin läsnäolo ja vaikutus edistää opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin päämääriin pääsemistä. Rehtorilla on toimivaltaa toimintojen koordinointiin ja hän voi osaltaan vaikuttaa siihen, että kokoukset pidetään säännöllisesti ja kokouksista laaditaan asialliset muistiot.

Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä on parhaimmillaan yksi keskeisimmistä rehtorin johtamista ryhmistä, jonka vaikuttavuus näkyy koulun arjessa. Hyvin johdettu moniammatillinen oppilashuoltoryhmä pystyy ratkaisemaan vaikeitakin haasteita. Kiusaaminen, väkivaltainen toiminta, häirintä ja myös tupakointi, päihteen käyttö, erilaiset tapaturmat ja onnettomuudet ovat tilanteita, joissa oppilashuollosta vastaavat työntekijät ovat velvollisia toimimaan ja usein silloin on toimittava nopeasti. Opetussuunnitelman perusteissa kouluja on velvoitettu laatimaan suunnitelmat edellä mainittujen kaltaisten asioiden tehokkaasta hoitamisesta.

Oppilashuoltoryhmän avulla rehtori saa tiedot esimerkiksi poissaoloista, mielenterveyteen liittyvistä asioista ja kiusaamisesta. Rehtorin poissa ollessa apulaisrehtori on koulun johtaja, joten myös hänen on tiedettävä oppilashuoltoon liittyvistä asioista mahdollisimman paljon tietosuoja säännökset huomioon ottaen, jotta asioiden käsittely ei tietojen puuttumisen takia pitkity.

4.2 Opettaja osana koulun oppilashuoltoa

Opettajan rooli osana oppilashuoltoa on kasvanut varsin merkittävästi viime vuosien aikana. Tähän on syynä muun muassa koulun muuttuminen enemmän lapsen kokonaisvaltaista kehitystä huomioon ottavaksi. Erilaisten oppilasta tukevien toimien tarve on myös lisääntynyt. Tämä johtunee siitä, että yhä paremmin tiedostetaan esimerkiksi erilaisiin oppimisen vaikeuksiin liittyvät syyt. Erilaiset ja eriaisteiset oppimisvaikeudet ja oppimisen tasoa mittaavat seurantajärjestelmät ovat osa monen koulun arkea. Erityisopetuksen ja oppilaanohjauksen tehostaminen on tuottanut tuloksia myös oppilashuollollisten toimien käynnistämässä mahdollisimman varhain.

Opettaja on keskeinen oppilashuollon toimija. Opettaja voi jäädä yksin tai hänen työnsä vaikeutua, jos oppilashuolto koulussa ei toimi. Toimiva moniammatillinen oppilashuoltoryhmä on tehokkaan oppilashuollon perusta. Yksittäisellä opettajalla on suuri vaikutus oppilashuol-

lollisissa asioissa, jos hän on tiiviissä yhteydessä oppilaiden vanhempiin ja toimii aktiivisesti yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa.

Opettajan rooli terveellisen ja turvallisen kouluyhteisön luomisessa on keskeinen. Merkittävää on se, että opettajakunnalla ja muulla henkilöstöllä on yhteisesti sovitut toimintamallit ja –tavat esimerkiksi kiusaamiseen puuttumisessa sekä väkivaltatilanteissa ja poissaolojen seurannassa. Henkilösuhteet ja johtaminen vaikuttavat paljon kouluyhteisön hyvinvointiin. Suuri merkitys on sillä, mitä sallitaan ja mitä ei sekä miten yhteisesti sovitusta käytännöistä pidetään kiinni. Opettajan ja rehtorin rooli on tässä ilmeinen. Syrjäytymisen ehkäisyssä keskeistä on havainnointi ja toimiva palautejärjestelmä. Ei riitä, että syrjäytyminen, väkivalta ja kiusaaminen on havaittu, vaan näihin puuttumiseksi on oltava myös toimintamallit.

Myös kodin ja koulun välisessä yhteistyössä opettajan rooli on kasvanut huomattavasti. Tämä on otettu huomioon muun muassa opettajien palkkauksessa. Perusasteen alaluokilla luokanopettaja on keskeinen toimija oppilaiden vanhempien saamiseksi mukaan yhteistyöhön. Yläluokilla luokanvalvoja tai ryhmänohjaaja on koulun ensimmäinen toimija suhteessa kotiin.

Opetussuunnitelman perusteet velvoittavat koulussa työskenteleviä edistämään oppilashuollollisilla toimilla välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintatapoja kouluyhteisössä sekä varmistamaan kaikille tasavertainen oppimismahdollisuus. Tasavertaisen oppimisen mahdollisuuksien varmistaminen vaatii opetuksen järjestämiseksi enemmän henkilökohtaisten oppimissuunnitelmien tekemisiä ja eriyttämisen merkitys lisääntyy. Eriyttämisen merkitys näkyy erityisesti niiden oppilaiden kohdalla, joilla on oppimisvaikeuksia ja myös niiden kohdalla, joilla edellytykset oppia ovat muita paremmat.

Opettajien ja muun henkilökunnan on oppilashuollollisilla toimilla tuettava yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta erilaisissa uhkaavissa tilanteissa. Tämä tarkoittaa opettajan osalta oppituntien työrauhasta ja välituntien turvallisuudesta huolehtimista.

Opetussuunnitelman perusteissa on kouluille säädetty oppilashuoltoon liittyviä tehtäviä. Oppilashuollollisilla toimilla velvoitetaan edistämään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Tavoitteeksi oppilashuollolle on asetettu oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain. Juuri näihin seikkoihin opettajan edellytetään oppilashuollossa vastaavan yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Opettaja ja koulun oppilashuolto eivät kuitenkaan selviydy, jos muut yhteistyötahot eivät toimi hyvin. Perheen tilanne saattaa olla myös sellainen, etteivät koulun oppilashuollolliset toimet yksin riitä. Tästä syystä kouluyhteisön on rakennettava niin sanottuja varhaisen puuttumisen malleja yhdessä muiden yhteistyötahojen kanssa. Osa varhaisen puuttumisen ja havaitsemisen malleista olisi hyvä suunnitella ja toteuttaa valtakunnallisesti.

Opettajien tehdessä yhteistyötä kotien ja muiden sidosryhmien kanssa on keskeistä luottamuksellisuus sekä lasten, nuorten että heidän huoltajiensa kunnioittaminen. Opettajan on tunnettava hyvin eri osapuolten tietojen saantia ja salassapitoa koskevat säädökset. Vanhemman oikeudet ja velvollisuudet lasten kasvatuksessa ovat ensisijaiset.

Opettajan on helpompi toimia oppilashuollossa, jos opetussuunnitelmassa on kuvattu opetussuunnitelman perusteiden velvoittamat oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet. Tällöin korostuu oppilashuoltotyön koordinointi ja kehittäminen moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä, jossa opettajan rooli tulevaisuudessa kasvaa. Opettajalla on oikeus ja vel-

vollisuus osallistua oppilashuoltoryhmän toimintaan, vaikka läsnäolo kokouksissa ei aina ole välttämätöntä. Kun ryhmässä käsitellään esimerkiksi opettajan oman luokan tai valvontaluokan asioita, on opettajan läsnäolo tärkeätä. Tällöin on mahdollista muodostaa nopeasti yhteinen käsitys siitä, mitä tapahtuu ja suunnitella jatkotoimenpiteitä, nimetä vastuulliset toimijat sekä päättää asian hoitamisen edellyttämistä toimintatavoista.

Opettajan vastuu on ilmeinen laadittaessa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa, HOJKS:ia. Myös HOJKS:n toteutumisen seuraamisessa sekä jatko-opintojen suunnittelussa yhdessä muun oppilashuollon henkilöstön kanssa opettajan rooli on merkittävä. Opettaja on luontaisin henkilö laatimaan tarvittavat suunnitelmat, seuraamaan niiden toteutumista ja raportoimaan suunnitelmissa tapahtuneista muutoksista muulle oppilashuollon henkilöstölle.

Oppilaalle on tarjottava oppilashuollollinen tuki erilaisissa vaikeuksissa ja kurinpitorangaisuksen yhteydessä sekä silloin, kun opetukseen osallistuminen on evätty. Oppilashuollollinen tuki on suunniteltava yhdessä koulun henkilöstön kanssa. Tuen toimeenpanijana on usein opettaja.

Perusopetuksen opettajalla on tärkeä rooli koulun oppilashuollon kokonaisuudessa havainnoinajana, suunnittelijana, valvojana, puuttujana, raportoijana tai toimeenpanijana. Yksin opettaja ei velvoitteita pysty toteuttamaan. Oppilashuollollisilla toimilla pyritään saavuttamaan otolliset olosuhteet jokaiselle oppivelvolliselle suorittaa peruskoulu hyvin, taata tasokas oppiminen ja eheä persoonan kasvu sekä kehitys kunkin henkilökohtaisten oppimisedellytysten mukaisesti.

4.3 Oppilashuoltoryhmän työskentely

Voimassa oleva lainsäädäntö perusopetuksesta ja toisen asteen koulutuksesta ei sisällä mainintoja oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmistä. Näissä laeissa mainitaan vain, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma kodin ja koulun tai oppilaitoksen yhteistyön sekä oppilas- tai opiskelijahuollon osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa, ja että opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulee määrätä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilas- tai opiskelijahuollon järjestämistavasta. Hallituksen esityksen²⁷ perusteluissa näille laeille todetaan, että käytännössä hyvän oppilas- tai opiskelijahuoltotyön toteuttaminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä.

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Opetusministeriön oppilashuoltotyöryhmän muistiossa²⁸ esitetään, että ”peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa tulisi olla joko yksin tai yhdessä muiden koulujen tai oppilaitosten kanssa oppilashuoltoryhmä. Tämän ryhmän tulee toimia yhteistyössä oppilaiden vanhempien ja kasvatuksesta vastaavien viranomaisten sekä hoidosta vastaavien asiantuntijoiden kanssa. Oppilashuoltoryhmän tulee toimia ensisijaisesti ennaltaehkäisevästi, mutta sen tulee tarvittaessa puuttua oppilaiden ongelmiin”.

---

²⁷ Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta 205/2002.

²⁸ Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:13. Opetusministeriö. Helsinki.

Lääninhallitusten keräämien peruspalvelujen arviointien mukaan oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmiä on viime vuosina toiminut kouluissa ja oppilaitoksissa aiempaa enemmän. Lukuvuonna 2002 - 2003 peruskouluista 80 %:ssa toimi oppilashuoltoryhmä. Lukuvuonna 2001 - 2002 lukioista 67 %:ssa ja ammatillisista oppilaitoksista 83 %:ssa toimi opiskelijahuoltoryhmä.

Koko koulun tai oppilaitoksen oppilashuoltotyön toiminnan onnistuminen edellyttää, että oppilashuoltoryhmä on jatkuvassa, avoimessa vuorovaikutuksessa koulun tai oppilaitoksen muun henkilöstön kanssa. Kouluyhteisössä kaikkien tulee tietää mitä oppilas- tai opiskelijahuolto tarkoittaa ja miten se toimii, keitä oppilashuoltoryhmään kuuluu ja mikä on sen työnjako suhteessa koulun muun henkilöstön tekemään oppilashuoltotyöhön. Oppilashuollon suunnittelun, resurssoinnin, arvioinnin ja kehittämisen lisäksi oppilashuoltoryhmän jäsenet esittelevät oppilashuoltotyötä uusille oppilaille tai opiskelijoille. He esittelevät oppilashuoltoa myös vanhempainilloissa ja organisoivat muuta yhteistyötä kodin kanssa sekä ennaltaehkäisevää yhteistyötä koulun tai oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa. Joissain kouluissa tai oppilaitoksissa näitä yleisiä asioita varten on oma oppilashuoltoryhmänsä tai ainakin erilliset kokoukset.

Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin mukaan lukuvuonna 2002 - 2003 peruskoulujen oppilashuoltoryhmien työ painottui ennaltaehkäisevän toiminnan sijasta akuutteihin, oppilasta tai oppilasryhmää koskeviin asioihin. Oppilaitoksissa on usein epäselvää, minkälaisia asioita oppilashuoltoryhmissä voidaan käsitellä ja mihin tarvitaan huoltajien lupa.

Oppilashuoltoryhmän ja koko oppilashuollon moniammatillisen toiminnan kannalta on oleellista, keitä oppilashuoltohenkilöstön eri ammattien edustajia koulussa tai oppilaitoksessa toimii. Lääninhallitusten valtakunnallisen yhteenvedon mukaan perusopetuksen oppilashuollon palvelujen riittävydessä oli puutteita koko maassa. Läänien kesken sekä myös läänien sisällä eri alueiden kesken oli eroja etenkin koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen järjestämisessä. Lisäksi koululääkäripalvelujen saatavuudessa oli puutteita koko maassa, etenkin pohjoisten läänien kunnissa. Oppilaiden oikeus tarvitsemiinsa oppilashuollon palveluihin ei toteudu tasapuolisesti maan kaikissa osissa (ks. Liite 1).

Toisen asteen oppilaitoksista on tehty valtakunnallinen yhteenveto vuonna 2002 lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä²⁹. Tilanne on kaikkien kolmen oppilashuollon ammattiryhmän osalta huonompi kuin perusopetusta antavissa kouluissa. Lukioissa ja ammatillisilla oppilaitoksissa ei ollut käytettävissä riittäviä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluja. Erityisopettajien tarvetta oli molemmissa oppilaitosmuodoissa. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen osalta oppilashuoltohenkilöstön tilanne on Etelä-Suomen läänissä jossain määrin muuta maata parempi.

Lääninhallitusten mukaan peruskoulujen oppilashuoltoryhmissä yleisimmin käsiteltyjä yksittäistä oppilasta koskevia asioita olivat oppimisvaikeudet. Toisen asteen oppilaitoksissa näitä asioita olivat poissaolot, opiskeluvaikeudet ja mielenterveysongelmat. Myös koulutuksen keskeyttäminen, kiusaaminen, päihteidenkäyttö ja kriisit olivat usein käsiteltyjä aiheita.

Monissa kouluissa ja oppilaitoksissa on käytäntönä, että jokainen luokanopettaja tai -valvoja taikka ryhmän ohjaaja tulee kerran lukuvuodessa oppilashuoltoryhmän kokoukseen kerto-

---

²⁹ Opiskelijahuolto ja opiskeluympäristön turvallisuus toisen asteen oppilaitoksissa lukuvuonna 2001-2002. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 70/2003. Multiprint Oy, Helsinki 2003.

maan luokkansa tai ryhmänsä jokaisen oppilaan tai opiskelijan koulunkäynnin yleistilanteesta. Osassa kouluja tai oppilaitoksia tämän käytännön toimivuutta on kehitetty niin, että oppilashuoltoryhmässä on päätetty, mitä yksittäisen oppilaan tai opiskelijan yleistilanteen tulee pitää sisällään, kuten esimerkiksi keskiarvo, poissaoloprosentti, asema luokassa tai ryhmässä, yhteydenpito kotiin, mahdollinen huoli, myönteisin tekijä tai muutossuunta.

Eräissä kouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa on todettu toimivaksi käytännöksi se, että on erikseen yleisiä kodin ja koulun tai oppilaitoksen yhteistyötä sekä oppilashuollollisia asioita käsittelevä yleinen oppilashuoltoryhmä ja erikseen yksi tai useampia yksittäistä oppilasta tai opiskelijaa tai oppilas- tai opiskelijaryhmää koskevia asioita käsitteleviä oppilashuoltoryhmiä. Varsinkin monissa yhtenäiskouluissa on oppilasasioita käsittelevät ryhmät erikseen ala- ja yläluokille. Monissa toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa puolestaan näitä yksittäisiä opiskelija-asioita käsitteleviä ryhmiä toimii koulutusalaakohtaisesti. Niissä käsitellään yksittäisten opiskelija- tai opiskelijaryhmän asioiden lisäksi myös yleisempiä, esimerkiksi kyseisen koulutusalan työturvallisuuteen ja ammattitaitoihin liittyviä asioita. Oppilashuoltopalvelujen henkilöstö saattaa näin jokaisessa työskentelemässään koulussa tai oppilaitoksessa osallistua useamman kuin yhden oppilashuoltoryhmän toimintaan.

Lääninhallitusten kyselyjen perusteella voidaan todeta, että uudistunut lainsäädäntö, joka määrittelee ja säätelee aiempaa tarkemmin oppilashuoltoa ja kodin sekä koulun välistä yhteistyötä, on puutteistaan huolimatta jo itsessään toiminut selkiyttävänä ja yhdenmukaistavana käytäntönä, jonka pohjalta koulut ja oppilaitokset ovat edelleen kehittäneet omia hyviä käytäntöjään tässä moniammatillisessa ja salassa pidettäviä tietoja koskevassa yhteistyössä. Koulut ja oppilaitokset totesivat oppilashuollon vahvuuksiksi pysyvyyden, säännöllisyyden, avoimuuden, luottamuksellisuuden, välittämisen ja moniammatillisuuden. Toisaalta enemmistö kouluista tai oppilaitoksista arvioi keskeisimmäksi kehittämistarpeeksi koulupsykologi ja koulukuraattoripalveluiden lisäämisen. Lisäksi ennaltaehkäisevän toiminnan ja koulun tai oppilaitoksen ulkopuolisen yhteistyön lisäämisen katsottiin olevan tarpeellista toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa erityisesti nivelvaiheessa.

Helsingin kaupungissa toimivien 42 oppilashuoltoryhmän jäseniltä (n=165) selvitettiin puoli-strukturoidulla kyselyllä ryhmän jäsenten arviointeja ryhmän toiminnasta ja toiminnan merkityksestä. Aineiston tilastollinen tarkastelu osoitti oppilashuoltoryhmien moniammatillisen toiminnan laadun ja ryhmän puheenjohtajuuden toimivuuden olevan keskeisimpiä tuloksellista toimintaa ennustavia tekijöitä. Tarkastelussa löydettiin erilaisia ryhmätyyppejä: mitä toimivampia ryhmän ilmapiiri ja kulttuuri olivat, sitä enemmän ryhmä oli saavuttanut merkittäviä tuloksia koulun oppilaiden hyvinvoinnin edistämisessä. Toisaalta tulokset osoittivat merkittäviä eroja eri ammattikuntien käsityksissä ryhmän toiminnasta: psykologit ja terveydenhoitajat poikkesivat useimmin arvioissaan muista ryhmän jäsenistä. Tutkimuksessa mitattu ”laadukas” moniammatillisuus - ryhmän yhteinen ymmärrys tavoitteesta sekä tasapuolinen ja keskustele-va vuorovaikutus - näytti tilastoanalyseissä ennustavan tulokselliseksi ja hyväksi koettua toimintaa.³⁰

---

³⁰ Pesonen, A-K. & Heinonen, K. 2005. Oppilashuoltoryhmien työn merkitys, arviointi ja kehittäminen. Helsingin opetusviraston julkaisusarja 2/2005. Edita Prima Oy, Helsinki.

4.4 Koulun sosiaali- ja psykologityön mitoitus

Koulun sosiaali- ja psykologityön mitoitus lähtee oppilaiden ja opiskelijoiden ja kouluyhteisön tarpeista. Välittömän asiakastyön ohella työaika kuluu suunnitteluun, valmisteluun ja kirjaamiseen sekä yhteenvetojen ja lausuntojen kirjoittamiseen. Viidesosa työajasta tulisi varata ennaltaehkäisevälle työlle, kouluyhteisön konsultaatioon, työnohjaukseen ja neuvotteluille. Asiakastyön osuus voisi olla esimerkiksi noin 40 % ja valmistelu- ja kirjoitustöiden noin 30 % työajasta. Kymmenen prosenttia kokonaistyöajasta tulee varata työntekijän omaa koulutusta ja työnohjausta sekä muuta voimavarojen uusintamista varten. Työntekijällä ei näin ollen voi vuoden mittaan olla ”rajatonta” määrää oppilas- tai opiskelija-asiakkaita. Lääninhallitusten keräämien tietojen mukaan koulupsykologien vuosittaiset asiakasmäärät vaihtelevat 70 - 100 oppilasasiakkaan välillä yhtä psykologia kohti. Kuraattorilla on arviolta 90 - 120 asiakasta vuodessa. Yhtä koulupsykologia kohden mitoitettu perusopetuksen oppilasmäärä vaihteli kuntien vastauksissa alle 200 oppilaasta yli 4 000 oppilaaseen. Koulukuraattoreilla vastaava vaihteluväli eri kunnissa oli 150 - 5 000 oppilasta.

4.5 Oppilashuollon hyviä käytäntöjä

Opetushallitus on julkaissut Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa - kirjan³¹, jossa käsitellään opiskelun yleisen ja erityisen tuen järjestämistä opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lisäksi julkaisussa esitellään kuntien, koulujen ja eri yhteistyötahojen käytännön esimerkkejä siitä, miten kouluyhteisön hyvinvointia ja opetuksen tukea eri alueilla voidaan toteuttaa. Kirja tarjoaa näkökulmia ja virikkeitä mm. kodin ja koulun välisen yhteistyön, oppilashuollon, ohjauksen sekä erityisopetuksen järjestämiseen.

Kuntaliiton internet-sivuilla julkaistaan kuntien hyviä käytäntöjä eri toimialoilta. Sivustolta [Suomen Kuntaliitto/tietopankit/kuntien hyviä käytäntöjä](http://www.kuntaliitto.fi/tietopankit/kuntien_hyvia_kaytantoja) löytyy myös oppilashuollon palveluihin liittyviä esimerkkejä. Lisäksi Opetushallituksen sivulta <http://www.edu.fi/perusopetus/oppilashuolto> löytyy sivut, joissa on esitelty hyviä käytäntöjä sekä muuta aineistoa.

---

³¹ Peltonen, H. (toim.) 2005. Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa. Virikkeitä ja toimintamalleja yleisen ja erityisen tuen järjestämiseksi. Opetushallitus, Saarijärvi.

5 Työryhmän ehdotukset

5.1 Oppilashuollon palvelujen saatavuuden turvaaminen

Lääninhallitusten peruspalvelujen arviointitulokset 2005 osoittivat, että koulujen näkemysten mukaan kouluterveydenhuollon ja psykososiaalisten oppilashuollon palvelujen riittävydessä oli puutteita koko maassa, erityisesti koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluja oli oppilaiden tarpeisiin nähden yleisimmin riittämättömästi. Palvelujen resursoinnissa oli myös huomattavia eroja kuntien kesken. Maaseutumaisten kuntien kouluissa koulukuraattorin palvelut arvioitiin riittämättömiksi useammin kuin kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen kuntien kouluissa. Myös koululääkärin ja kouluterveydenhoitajan palveluja pidettiin osittain riittämättöminä. Koululääkäripalveluja pidettiin kaupungeissa riittämättöminä yleisemmin kuin maaseutumaisissa kunnissa. Kuntien keskinäinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää erityisesti koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa vastaavasti.

Työryhmän suositus:

Oppilashuollon palveluitten saatavuuden turvaaminen edellyttää monilla alueilla kuntien keskinäistä yhteistyötä palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä oppilashuollon palveluitten organisointia ja tuottamista suositellaan tarkasteltavaksi ja suunniteltavaksi omana palvelukokonaisuutenaan.

Opiskelijaterveydenhuollon palvelujen saatavuudessa on kuntien välillä suuria eroja.³² Toisen asteen oppilaitoksista on tehty valtakunnallinen yhteenveto vuonna 2002 lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä.³³ Tilanne on yleisesti ottaen toisen asteen oppilaitoksissa kouluterveydenhuollon, koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen osalta perusopetuksen palveluja huonompi. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ei ollut käytettävissä riittäviä psykologi- ja kuraattoripalveluja. Erityisopettajien tarvetta oli molemmissa oppilaitosmuodoissa. Oppilashuoltoryhmiä on vähiten lukioissa. Sekä perusopetuksen että toisen asteen koulutuksen osalta oppilashuoltohenkilöstön tilanne on Etelä-Suomen läänissä jossain määrin muuta maata parempi.³⁴

Työryhmän suositus:

Opiskelijahuoltoryhmien perustamista suositellaan kaikkiin toisen asteen oppilaitoksiin.

---

³²Hämäläinen Päivi, Kolimaa Maire ja Peltonen Eija. Opiskelijaterveydenhuollon tila 2002. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:25. Helsinki.

³³Opiskelijahuolto ja opiskeluympäristön turvallisuus toisen asteen oppilaitoksissa lukuvuonna 2001-2002. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 70/2003. Multiprint Oy. Helsinki.

³⁴Oppilashuolto, järjestyksenpito ja kurinpito perusopetuksen kouluissa 2001 - 2004. valtakunnallinen yhteenvetoraportti lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinneista. ESLH, Sivistysosaston julkaisu 1/2005. Hämeenlinna.

5.2 Oppilashuollosta säätäminen

Opetussuunnitelman mukaiset oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset sisällytettiin koulutusta koskevaan lainsäädäntöön elokuun alusta 2003 voimaan tulleilla lainmuutoksilla (477 - 479/2003). Säännökset koskevat perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa järjestettävää oppilas- ja opiskelijahuoltoon. Säännöksiä sisältyy sekä opetusta koskevaan lainsäädäntöön (perusopetuslaki, lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta) että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön (kansanterveyslaki ja lastensuojelulaki).

Nykyisiin perusopetuslain mukaisiin valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin sisällytetään oppilashuollon sekä kodin ja koulun yhteistyön keskeiset periaatteet ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteet. Opetuksen järjestäjä määrää opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon järjestämistavasta. Oppilashuollon palveluja tarjoavat opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat osana kaikille lapsille ja nuorille suunnattuja peruspalveluja.

Lähtökohtaisesti perusopetuslain mukaisen oppilashuollon sääntely- ja järjestämistapaa voidaan pitää oikean suuntaisena. Oppilashuolto on pääosin koulussa tapahtuvaa oppilaan opetukseen osallistumisen edellyttämää toimintaa. Ensisijainen järjestämistä vastuu on opetuksen järjestäjällä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat olennainen osa oppilashuollon kokonaisuutta. Oppilashuolto edellyttää opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen keskinäistä rakentavaa yhteistyötä.

Työryhmä on pohtinut oppilashuollosta säätämistä kahden eri mallin pohjalta:

Malli A:	Pidemmän aikavälin tavoitteena yksi ja yhtenäinen uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
Malli B:	Säätäminen toistaiseksi edelleen erikseen sekä opetustoimen että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä

Malli A: *Pidemmän aikavälin tavoitteena yksi ja yhtenäinen uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki*

Oppilashuoltotyö edellyttää kiinteää opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä kouluissa ja oppilaitoksissa, mutta edelleen ongelmana on hajallaan oleva lainsäädäntö. Myös sivistysvaliokunta kiinnitti oppilashuoltouudistusta koskevan lakiehdotuksen johdosta antamassaan mietinnössä huomiota siihen, että oppilashuollon järjestämistä vaikeuttaa sen sijoittuminen kahden hallinnonalan raja-alueelle³⁵. Valiokunta kuitenkin toteaa, että yhteistyövelvoite eri sektoreiden välillä parantaa osaltaan oppilashuollon toteuttamista oppilaiden edun mukaisesti. Samalla valiokunta perää kiinteää yhteistyötä erityisesti opetus- ja sosiaalitoimen välille.

³⁵ Hallituksen esitys Eduskunnalle (HE 205/2002) ja sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM 18/2002) laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

Käytännössä tulkintaongelmia ja epäselvyyttä on ollut oppilashuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa sekä säännösten, esimerkiksi tietosuojasäännösten, soveltamisessa. Ongelmia on ollut myös toiminnan ohjauksen koordinoinnissa ja valvonnassa.

Epäyhtenäinen käytäntö oppilashuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa on käytännössä synnyttänyt kuntien välille eroja ja samalla myös heikentänyt oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppilashuollon saamiseen.

Esitetyillä perusteilla nykylainsäädännön toimivuuden uudelleen arviointi opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon järjestämis- ja toteuttamisvastuun selkeyttämiseksi sekä oppilashuollon muiden palvelujen yhteensovittamiseksi on osoittautunut tavoiteltavaksi. Muilla oppilashuollon palveluilla tässä tarkoitetaan oppilashuoltoon perusopetuslain mukaan sisältyviä, opetustoimeen kuuluvaa oppilashuoltoa täydentäviä, lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja.

Nykyisen lainsäädännön selkeyttämiseksi pidemmän aikavälin tavoitteellisena mallina olisi yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätäminen.

Yhtenäinen uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sisältäisi kokoavasti säännökset muun muassa:

- *Lain soveltamisalasta.* Tavoitteena tulee olla, että se kattaa oppilashuollon esiopetuksesta korkeakouluopintoihin saakka.
- *Oppilaan oikeudesta oppilashuoltoon.*
- *Oppilashuollon käsitteestä ja tavoitteista.* Sääntely koskisi sitä, mitä oppilashuollolla laissa tarkoitetaan ja mitkä ovat oppilashuollon tavoitteet yksittäisen oppilaan ja koulu- tai opiskelijayhteisön osalta. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.
- *Oppilashuollon sisällöstä.* Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto (eli opetustoimeen kuuluva oppilashuolto) sekä koululääkärin ja kouluterveydenhoitajan sekä koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelut (sääntely poistettaisiin lastensuojelulaista).
- *Oppilashuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta.*
- *Oppilashuollon valtakunnantason ohjauksesta.* Sääntelyn lienee tarkoituksenmukaisinta vastata tai jotenkin asiallisesti kytkeytyä nykyisiin valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin.
- *Paikallisista opetussuunnitelmista.* Opetuksen järjestäjä vastaisi edelleen myös oppilashuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman laatimisesta. Kyseisessä opetussuunnitelmassa määrättäisiin kodin ja koulun yhteistyön sekä opetuksen järjestäjän vastuulla olevan oppilashuollon järjestämistavasta ja tarvittaessa oppilashuollon muusta toteuttamisesta. Paikalliset opetussuunnitelmat tulee laatia oppilashuollon osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

- *Oppilaan oppilashuoltosuunnitelmasta.* Oppilaan oppilashuoltosuunnitelman laatiminen laissa tarkemmin säädetävissä tilanteissa olisi tarkoituksenmukaisinta olla opetuksen järjestäjä vastuulla.
- *Oppilashuoltoryhmästä* sekä opetuksen järjestäjän ja oppilashuoltoryhmän *yhteistyötä* kulloinkin tarvittavien muiden viranomaistahojen kanssa.
- *Oppilashuollon tietosuojasta.*
- *Oppilashuollon rahoituksesta.*

Yhden ja yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain mallin eduiksi voidaan katsoa, että erillinen laki olisi yhtenäinen kaikille, velvoittaisi kaikkia ammatti- ja henkilöstöryhmiä, helpottaisi moniammatillista yhteistyötä, yksinkertaistaisi ja kokoaisi pirstaleisen normiston, avaisi ja selkiyttäisi käsitteitä, tukisi oppilashuollon johtamista ja koordinaatiota, loisi oppilashuollon jatkumon varhaiskasvatuksesta aikuisuuteen, nostaisi oppilashuollon statusta, palvelisi lasten ja nuorten etua ja tarpeita, vähentäisi kuntien välisiä eroja oppilashuollon palveluissa sekä tukisi ennaltaehkäisevää terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kulttuuria.

Malli B: *Säättäminen toistaiseksi edelleen erikseen sekä opetustoimen että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä*

Vuonna 2003 uudistuneeseen lainsäädäntöön pohjautuva ja Opetushallituksen toteuttama opetussuunnitelmaudistus on vielä tietyiltä osin kesken. Esiopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa uudet paikalliset opetussuunnitelmat on hiljattain otettu käyttöön. Perusopetuksen osalta monissa kunnissa opetussuunnitelmatyö on lähes valmis ja uudet opetussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön kaikilla vuosiluokilla viimeistään 1.8.2006. Myös oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat uudet linjaukset noudattavat tätä opetussuunnitelmaudistuksen yleistä aikataulua.

1.8.2003 voimaan tulleet koululakien muutokset sekä uudistuneet opetussuunnitelmien perusteet ovat jo nyt merkittävällä tavalla vahvistaneet ja yhtenäistäneet oppilashuollon asemaa kunnissa ja kouluissa. Näiden uudistusten todellisia vaikutuksia ja sisältöä voidaan kuitenkin luotettavasti arvioida kaikilla koulutusasteilla vasta kun uudistuksen olennaiset osa-alueet ovat tulleet voimaan eli elokuun 2006 jälkeen. Uuden oppilas- ja opiskelijahuollon erillislain säätämiseksi ei tässä vaiheessa ole perusteita. Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnissa (2004) todettiin, että kuntien ja koulujen yleisarvio oppilashuoltoon koskevista 1.8.2003 voimaan tulleista säännösmuutoksista oli myönteinen. Säännösten koettiin selkiyttävän toimintaa ja ohjeistusta sekä parantavan opettajien ja oppilaiden oikeusturvaa.

Uudistukset ovat selkeyttäneet niin eri toimijoiden vastuuta sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoon käsitteinä: määritellään oppilashuolto käsitteenä ensimmäistä kertaa niin laeissa kuin opetussuunnitelmien perusteissa. Opetussuunnitelmaudistuksella oppilashuollosta on muodostettu yhtenäinen esiopetuksesta toiselle asteelle ulottuva jatkumo. Sisällyttämällä oppilas- ja opiskelijahuolto opetussuunnitelmien perusteisiin on myös oppilashuollon tavoitteet ja sisällöt saatettu valtakunnallisesti yhtenäisiksi. Tämä tulee heijastumaan myös oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen kunnissa ja kouluissa.

Kun otetaan huomioon edellä mainitut perustelut ja että yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätäminen on vaativa kahden eri ministeriön toteuttama lainsäädäntöhanke, työryhmä katsoo, että oppilas- ja opiskelijahuollosta toistaiseksi edelleen säädettäisiin erikseen opetus-

toimen sekä sosiaali- ja terveystoimen lainsäädännössä. Tässä vaihtoehdossa oppilashuoltoa koskevien perusopetuslain ja sitä täydentävän erillislainsäädännön kehittäminen toteutettaisiin lähinnä olemassa olevaa lainsäädäntöpohjaa oppilashuollon palvelujen osalta muuttamalla tai täsmentämällä.

Välttämättömiksi havaittuihin asiallisiin ratkaisuihin ei lainsäädäntöteknisellä ratkaisulla ole suoranaista vaikutusta. Terveystoimen, sosiaali- ja opetustoimen kesken jaettu vastuu oppilashuollon palveluista ja taloudelliset resurssit varmistetaan parhaiten hallintokuntien välisenä yhteistyönä. Hallintokuntien välinen yhteistyö kunkin hallintokunnan erityisosaamiseen ja lainsäädäntöön perustuen pystyy jatkossakin parhaiten toteuttamaan ja vastaamaan niin oppilaiden moninaisiin tuen tarpeisiin kuin ottamaan huomioon lapsen ja hänen perheensä elämäntilanteen kokonaisuudessaan.

Erillislainsäädännön mahdolliseen tarpeeseen ja sen sisältöön otetaan kantaa vasta, kun opetuslainsäädäntöön tehdyt lakimuutokset vuodelta 2003 ja tämän työryhmän muistion pohjalta tehdyt mahdolliset lakimuutokset ovat olleet tarpeeksi kauan voimassa ja niiden vaikutuksista on tehty luotettavat arvioinnit ulkoisen arvioijan toimesta.

5.3 Kouluterveydenhuolto osana oppilashuoltoa

Kansanterveyslain muuttaminen

Kansanterveyslaki 14 § 1 momentti:

Kansanterveystyöhön kuuluvina tehtävinä kunnan tulee:

- 5) ylläpitää kouluterveydenhuoltoa, johon sisältyy kunnassa sijaitsevien perusopetusta antavien koulujen ja oppilaitosten koulu yhteisön terveellisyys ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen yhteistyössä henkilökunnan työterveyshuollon kanssa, oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen suun terveydenhuolto mukaan lukien, yhteistyö muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön kanssa sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus; oppilaan terveyden seuraamiseen ja edistämiseen kuuluvien neuvonnan ja tarkastusten sisällöstä ja määrästä sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellisesta erikoistutkimuksesta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella;
- 6) ylläpitää kunnan alueella sijaitsevien asetuksessa säädettävää muuta kuin 5 kohdassa tarkoitettua koulutusta järjestävien oppilaitosten opiskelijoille näiden kotipaikasta riippumatta opiskelijaterveydenhuoltoa, johon luetaan oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta, opiskelijan terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto; yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto voidaan kuitenkin kunnan suostumuksella järjestää myös muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla;

Kansanterveyslain 14 §:ään säädettäisiin uusi 6 momentti:

Kouluterveydenhuolto kuuluu osaltaan perusopetuslain (628/1998) 31 a §:n 2 momentin mukaisesti oppilashuollon palveluihin; opiskelijaterveydenhuolto on osa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 37a §:n ja lukiolain (629/1998) 29 a §:n mukaista opiskelijahuoltoa. Kunnan kansanterveystyöstä huolehtivan viranomaisen tulee osallistua perusopetuslain 15 §:n, lukiolain 11 §:n ja ammatillisesta koulutuk-

sesta annetun lain 14 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin, kun se koskee oppilas- tai opiskelijahuoltoa sekä koulun tai oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Kouluterveydenhuollon valtakunnalliset suositukset

Työryhmän suositus:

Kouluterveydenhuollon oppaan ja laatusuosituksen käsittelyä ja käyttöönottoa tulee tehostaa kunnissa. Laatusuositukset tulisi käsitellä sekä sosiaali- ja terveystoimen että opetustoimen luottamuselimissä.

5.4 Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut osana oppilashuoltoa

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä lastensuojelulain sisällöllinen kokonaisuudistus. Uudistusta valmisteleavan lastensuojelulakityöryhmän määräaika päättyi maaliskuun lopussa. Oppilashuoltotyöryhmä esittää, että lastensuojelulakiin edelleen sisällytettäisiin nykyistä lastensuojelulain 7 §:n 2 momenttia vastaava säännös seuraavasti:

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluja koskeva säännösehdotus uuteen lastensuojelulakiin:

”Tuki koulunkäyntiin. Kunnan tulee järjestää koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluita, jotka antavat kunnan esi- ja perusopetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämistä”.

Työryhmä ei ole arvioinut ehdotuksista aiheutuvia kustannusvaikutuksia.

Ehdotettava säännös sisällytettäisiin uuden lastensuojelulain kasvuolojen kehittämistä ja kasvatuksen tukemista koskevaan lukuun. Säännös vastaisi asiallisesti nykyistä lastensuojelulain 7 §:n 2 momenttia, kuitenkin niin, että siinä koulukuraattorin ja koulupsykologin virkojen sijasta puhuttaisiin vastaavista palveluista. Näin muutettuna sääntely vastaisi paremmin sosiaali- ja terveydenhuollon uusimmassa lainsäädännössä, viimeisimpänä laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005), yleisemmin noudatettua asiakas- ja palvelulähtöistä lähestymistapaa. Säännösehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvattaisiin tarkemmin sen luonnetta ja asemaa suhteessa perusopetuslain nojalla järjestettävään oppilashuoltoon.

Koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta lakisäätettiin ja saatettiin valtiosuuden piiriin silloisen peruskoulun sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon tehostamiseksi vuoden 1990 heinäkuun alusta lisäämällä sitä koskevat säännökset lastensuojelulain 7 §:n 2 momenttiin (139/1990). Uudistukseen johtaneen lakiehdotuksen (HE 177/1989 vp) perustelujen mukaan toiminnan lakisäätämisen keskeisenä tavoitteena oli osaltaan korostaa riittävän varhain tapahtuvien ja leimaamista välttävien palvelujen ja tukitoimien ensisijaisuutta. Lakisäätisyyden ja valtiosuuden puuttuminen olivat olleet esteenä toiminnan laajentumiselle.

Edellä mainitun lakiehdotuksen perusteluissa sivulla 4 todetaan seuraavaa: ”Kuntien ja koulujen koosta, toimintaolosuhteista sekä palvelujen saatavuudesta riippuen koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan tarve on eri kunnissa ja kouluissa erilainen. On ilmeistä, että osalle

pienistä ja pienehköistä kunnista ja kouluista koulun ulkopuolisten organisaatioiden antamat palvelut ovat riittäviä. Toisin on suurissa ja keskisuurissa kunnissa, joissa koulukuraattorien ja koulupsykologien tarve on suuri. Näissä kunnissa ei myöskään ole riittävästi muita psykologi- ja sosiaalipalveluja saatavilla, josta johtuen koulukuraattori- ja psykologipalvelujen tarve koostuu. Näiden palvelujen saaminen lakisääteiksi ja valtiosuuteen oikeuttaviksi luo tarvittavat puitteet sekä rationaaliselle toiminnalle koulussa että yhteistyölle koulun ulkopuolisten toimintayksiköiden kanssa”.

Hallituksen esityksessä lastensuojelulain 7 §:n 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa sivuilla 6 - 7 todetaan muun muassa seuraavaa: ”Koulun sosiaalinen ja psyykinen oppilashuolto muodostaa käytännössä jo nykyisin tärkeän osan nuorisohuollon kokonaisuudesta. Nuorten ongelmat tulevat usein ensimmäisenä esiin juuri koulutyössä, jolloin ongelmiin voidaan puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa ja ilman leimaavia toimia. Siksi on tärkeätä, että koulun sosiaalinen ja psyykinen oppilashuolto lakisääteistetään. Ehdotettu muutos tulisi merkitsemään lähinnä koulukuraattorien ja koulupsykologien toiminnan tehostamista ja laajentamista. Ehdotettu säännös tähtää ennalta ehkäisemään sekä nykyistä paremmin havaitsemaan ja ratkaisemaan niitä sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia, joita oppilaan koulutyön yhteydessä ilmenee. Muiden sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen mukaisesti myös koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta tulisi järjestää väestövastuuperiaatteen mukaisesti, jolloin on tärkeätä, että mainitut viranhaltijat sijoittuvat osaksi muuta kouluyhteisöä ja että heidän tehtäväkenttäänsä määritellään sen mukaisesti”. Lisäksi perusteluissa viitataan lastensuojelun avohuollon ja koulun välisen yhteistyön tärkeyteen.

Edelleen perusteluissa todetaan, että koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan hallinnollinen järjestäminen kunnassa voisi tapahtua kunkin kunnan ratkaisuna joko sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan tai mahdollisen yhteishallinnon alaisuudessa.

Koulupsykologien ja koulukuraattorien tehtäviä ja yhteistyötä eri tahojen kanssa tarkentava säännös sisältyy lastensuojeluasetuksen 2a §:ään (546/1990). Asetuksen perustelumuihistossa (14.6.1990, s. 9) todetaan, paitsi muuta, että koulun sosiaalisen ja psyykkisen tukitoiminnan tehostamisella siirretään psykososiaalisen auttamistoiminnan painopiste sinne, missä lapset ja nuoret päivittäin ovat. Samasta syystä asetuksessa myös tarkennetaan koulukuraattorien ja koulupsykologien toiminta-aluetta ja tehtävänkuvaa siten, että toiminta tapahtuisi pääosin koulussa. Samalla painotetaan eri hallintokuntien välisen yhteistyön tärkeyttä ja sen esteiden poistamista tilanteessa, jossa koulukuraattori ja koulupsykologi voivat sijoittua useamman eri hallintokunnan alaisuuteen. Edelleen todetaan, että laissa mainittujen tehtävien lisäksi koulupsykologin ja koulukuraattorin tehtäviin kuuluisi myös niin sanottu rakenteellinen ja ennaltaehkäisevä työ kouluyhteisön sekä opetus- ja kasvatustyön kehittämiseksi. Jatkovalmistelussa tulee vielä tarkemmin arvioitavaksi asetukseen nyt sisältyvän sääntelyn tarve sekä sen mahdollinen nostaminen lakitasolle.

Koulukuraattorin ja koulupsykologin työ on siten toimintaa lakisääteistettäessä selkeästi tarkoitettu toteutettavaksi pääosin koulussa ja siellä paitsi yksittäiseen oppilaaseen ja hänen perheeseensä kohdistuvana myös koko kouluyhteisön hyvinvointiin keskeisesti vaikuttavana. Samalla painotetaan eri hallinnonalojen välisen moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä.

Kuten edellä jo todettiin, tämänhetkisten kaavailujen mukaan koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluita koskeva säännös sisällytettäisiin tarvittaessa uudessa lastensuojelulaissa nykyiseen tapaan kasvuolojen kehittämistä ja kasvatuksen tukemista koskevaan lukuun. Sanottuun lukuun sisältyisivät pääosin nykyisen lain 6 (kasvuolojen kehittäminen) ja 7 §:ää (palvelujen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen) asiallisesti vastaavat tai niitä täsmentävät säännökset

(lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisesta, palvelujen kehittämisestä ja kasvatuksen tukemisesta sekä lapsen huomioon ottamisesta aikuisille suunnatuissa palveluissa).

Perusopetuslain oppilashuoltoa koskevan 31 a §:n 2 momentin mukaan oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Oppilashuoltouudistukseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan viittauksella tarkoitetaan lähinnä kansanterveyslain 14 §:n ja lastensuojelulain 7 §:n säännöksiä.

5.5 Koulukuraattorin kelpoisuus

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (myöh. kelpoisuuslaki, 272/2005) sekä lakia täydentävä asetus (608/2005) tulivat voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Kelpoisuuslaki on sosiaalihuoltoa koskeva yleislaki, joka on lähtökohtaisesti tarkoitettu sovellettavaksi kaikkiin sosiaalihuollon tehtäviin. Lakia sovelletaan sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaadittaviin kelpoisuuksiin kunnan ja valtion hallinnonaloilla sekä yksityisissä palveluissa siltä osin kuin palvelut kuuluvat yksityisten palvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) piiriin. Laki voi siten tulla sovellettavaksi esimerkiksi oppilashuollon tehtävissä.

Koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksista on annettu säännöksiä viimeksi vuonna 1990. Vuonna 1990 tehdyllä asetuksen muutoksella (491/1990) lisättiin silloiseen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annettuun asetukseen (888/1983) koulukuraattorien kelpoisuusvaatimukset, jonka mukaan koulukuraattorilta edellytettiin sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Kelpoisuussäännöstä sovellettiin yleisesti silloinkin, kun koulukuraattorin virka oli koulutoimen alainen.

Uudella sosiaalihuollon kelpoisuuslailla kumotussa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetussa asetuksessa (804/1992) koulukuraattoria ei mainittu erikseen. Niissä kunnissa, joissa koulukuraattorin virka on ollut sosiaalitoimen alainen, on noudatettu vuoden 1990 asetusmuutoksen mukaista kelpoisuusehtoa, vaikka asetusmuutos ei olekaan ollut enää voimassa 1.1.1993 jälkeen. Koulutoimen alaisuudessa toimivien koulukuraattorien kelpoisuuden määrittely on lähinnä informaatio-ohjauksen varassa.

Kelpoisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen³⁶ perusteluissa viitataan oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmään, jota oltiin asettamassa lakia valmisteltaessa. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta esitti mietinnössään³⁷, että työnsä aloittanut työryhmä tekisi pikaisesti arvion koulukuraattorilta edellytettävästä kelpoisuudesta. Siihen asti kunnes koulukuraattorin kelpoisuudesta säädetään tarkemmin, sovelletaan kuraattorien kelpoisuuteen kelpoisuuslain 11 §:ää, jonka mukaan muihin kuin laissa nimenomaisesti mainittuihin tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.

---

³⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 226/2004

³⁷ Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 4/2005. Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

Koulukuraattorin työn tavoitteena on lapsen ja nuoren sosiaalisen hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen ja koulunkäynnin tukeminen koulun kasvatustavoitteiden suuntaisesti sosiaalityön keinoin. Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä. Lisäksi sosiaalityöllä tuetaan yksilöiden ja perheiden turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta.

Koulukuraattorin työssä korostuu oppilaiden ja heidän perheidensä ongelmien tunnistaminen, itsenäisen selviytymisen arviointi ja tukeminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Koulukuraattorilta edellytetään kykyä jatkuvaan vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön vanhempien, opettajien ja muiden lasten ja nuorten sosiaaliseen verkostoon kuuluvien kanssa. Koulukuraattorin työssä painottuu myös koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja siihen liittyvät yhteistyötaidot.

Koulukuraattorien työskentelymuotoja ovat yksilö- ja perhetyö, ryhmä- ja luokkatyö sekä verkosto- ja kriisityö. Tarvittaessa koulukuraattori ohjaa oppilaan jatkotutkimuksiin ja -hoitoon. Koulukuraattorin työssä korostuu myös lasten ja nuorten oikeusturvasta huolehtiminen.

Työryhmässä on ollut esillä kolme eri vaihtoehtoa koskien koulukuraattorien kelpoisuusvaatimuksia.

- Vaihtoehto 1. Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetyn lain 3 §:n mukainen kelpoisuus.
- Vaihtoehto 2. Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetyn lain 3 §:n mukainen kelpoisuus tai ylempi sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.
- Vaihtoehto 3. Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on soveltuva korkeakoulututkinto.

Koulukuraattorin työn tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen, koulunkäynnin ja opiskelun tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Koulukuraattorin keskeiset tehtävät ovat asiakastyö, opetus-suunnitelman mukainen oppilas- ja opiskelijahuolto sekä yhteistyö eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Kuraattorin työ koulussa tai oppilaitoksessa edellyttää yksilö-, perhe-, ryhmä- ja verkostotyön menetelmien ohella koulu- ja palvelujärjestelmän tuntemista sekä toimivia yhteistyöverkostoja. Kuraattorin tehtävään ei kuulu yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva sellainen päätöksenteko, jolla muun muassa puututaan perheen yksityisyyteen. Kuraattorin tehtävässä sen sijaan painottuu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen sekä ongelmien ennaltaehkäisy. Työryhmän näkemyksen mukaan koulukuraattorin tehtävään edellytetään sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai ylempi ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy riittävästi lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opintoja. Työryhmä painottaa koulukuraattorien kelpoisuusvaatimusten laajentamista, jotta myös koulukuraattorien saatavuus turvataan. Työryhmä on päättänyt esittämään vaihtoehtoa 2.

Koulukuraattorin kelpoisuutta koskeva säädösehdotus lakiin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista:

Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 3 §:n mukainen kelpoisuus tai ylempi sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Koulukuraattorin kelpoisuutta koskeva säädösehdotus asetukseen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista:

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 3 a §:n mukaiset lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot ovat vähintään 60 opintopisteen laajuiset.

Jäsen Gustav Wikströmin eriävä mielipide

Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on soveltuva korkeakoulututkinto.

Perustelut:

Kelpoisuusvaatimuksen määrittämisen tarkoitus on varmistaa, että työntekijällä on tehtävään tarvittavat tiedot ja taidot sekä käytännön osaaminen. Kelpoisuusvaatimukseen on otettava osaamisen vaativa minimitaso. Työnantaja voi tarpeen vaatiessa omalla päätöksellään nostaa kelpoisuusvaatimustasoa. Perustelut tällaiseen päätökseen voi olla esimerkiksi, että työntekijän tulee toimia muiden samanlaisia tehtäviä hoitavien työntekijöiden esimiehenä.

Silloin kun kelpoisuusvaatimustaso määritellään, on otettava huomioon myös käytännön mahdollisuudet saada tehtävään riittävästi kelpoisuusehdot täyttäviä työntekijöitä. Jos kelpoisuusvaatimukset nostetaan liian korkealle tasolle, tulee vaikeammaksi saada riittävästi kelpoista henkilökuntaa. Sellainen henkilö, jolla on tehtävään nähden liian korkea kelpoisuustaso, lähtee myös useammin uuteen tehtävään, jolloin työn jatkuvuus ja kehittäminen kärsii.

Koulukuraattorityön tehtävien vaativa osaamisen minimitaso voidaan saavuttaa ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutuksella tai vastaavalla yliopistokoulutuksella. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmaa kehitetään jatkuvasti. Ohjelmaa voidaan täydentää, mikäli puutteita todetaan.

Nykyisistä koulukuraattorin virassa olevista noin neljästä sadasta työntekijästä korkeintaan kolmanneksella on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Erilaisissa selvityksissä on todettu, että koulukuraattorien tarve olisi vähintään 800 henkilöä. Tulevaisuudessa ei ole edes teoriassa mahdollista saada lähellekään 650 soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon omaavaa koulukuraattoria lisää. Sen lisäksi rekryointitarpeen arvioinnissa on otettava huomioon nykyisten koulukuraattorien ikärakenne.

Jäsen Marie Rautavan eriävä mielipide

Perustelut:

Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta säädetyn lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus.

Oppilashuoltokomitean mietinnössään (1973:151) muotoilemat koulun sosiaalityön tavoitteet ja sisällöt perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa ovat luoneet perustan ja suuntaviivat koulukuraattoritoiminnalle. Oppilashuoltokomitean mietinnössä koulukuraattorin tehtäväksi määriteltiin sosiaalityön asiantuntijana toimiminen. Koska koulukuraattori on sosiaalityön asiantuntija tulisi hänellä olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta säädetyn lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Koulukuraattorien oppilaiden ja opiskelijoiden vaikeita elämäntilanteita koskevat sosiaaliset selvitykset, niihin liittyvä neuvonta ja ohjaus sekä tukitoimien järjestäminen edellyttävät vankkaa sosiaalityön substanssin ja työmenetelmien tuntemusta. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on sosiaaliohjaajan jatkotutkinto, ei sosiaalityön tutkinto.

Koulukuraattorin kelpoisuutta ei ole syytä madaltaa sillä perusteella, että päteviä työntekijöitä ei ole riittävästi saatavilla. Sen sijaan tulisi tarkastella sitä, mitkä tekijät työvoiman saatavuuteen vaikuttavat. Monilla muillakin sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla on työvoimapulaa. Lääkäripulaa ei ole ratkottu pätevyysvaatimuksia alentamalla, vaan kehittämällä työolosuhteita ja palkkausta.

Koulukuraattorin nimike olisi hyvä yhdenmukaistaa muiden oppilashuollon työntekijöiden nimikkeiden kanssa. Kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin ja koulupsykologin nimikkeet kertovat työntekijän ammatillisesta osaamisesta. Koulukuraattorin nimikkeen muuttaminen koulun sosiaalityöntekijäksi kertoisi paremmin siitä, mikä on kuraattorin asiantuntemusalaa.

Jäsen Pirjo Laaksosen eriävä mielipide

En yhdy työryhmän näkemykseen siitä että koulukuraattorin kelpoisuus voisi olla myös ylempi ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyisi riittävästi lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opintoja.

Koulukuraattorin, koulun sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tulee olla sama kuin muissakin organisaatioissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja siis työryhmän muistiossa

1. vaihtoehto (s. 53), jonka mukaan *kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta säädetyn lain 3 §:n mukainen kelpoisuus.*

Perustelut:

Työryhmän muistiossa kuvatut koulukuraattorin työtehtävät vastaavat vaativuudeltaan sosiaalihuollon ammatillisen kelpoisuuslain perusteluissa (HE 226/2004) kuvattuja sosiaalityöntekijän työtehtäviä.

Koulukuraattorin tehtävissä vaaditaan monipuolista ja uutta luovaa sosiaalityön menetelmien osaamista sillä työtä on osattava tehdä toisen hallintokulttuurin, siis ei oman sosiaalialan kulttuurin vaan opetustoimen hallintokulttuurin sisällä oppilaiden/opiskelijoiden koulunkäyntiä haittaavien vaikeuksien ennaltaehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Koulukuraattori ratkaisee koulu yhteisössä esiintyviä ongelmia samalla toimien sosiaalityön asiantuntijana ja konsulttina muille toimijoille. Koulukuraattori vastaa tässä sosiaalityön asiantuntijan roolissa siitä että myös vaikeuksissa olevien oppilaiden/opiskelijoiden ja perheiden oikeusturva toteutuu. Tällöin koulun sosiaalityöntekijä toimii yhteistyötä edistävän välittäjän roolissa näiden kahden erilaisen hallintokulttuurin välillä. Tähän ei riitä vain yhden hallintokulttuurin ja sen menetelmien, esimerkiksi korjaavan sosiaalityön tuntemus vaan on tunnettava sekä opetus- että sosiaalialan lainsäädännön mahdollisuudet ja ennaltaehkäisevän työn menetelmät.

Oppilashuollon ennaltaehkäisevässä työssä koulukuraattorin sosiaalityön ryhmä- ja yhteisömenetelmien asiantuntemus ja teoreettisten ajattelumallien käyttö on välttämätöntä jäsenettäessä koulu yhteisöön ja opetustyön toteuttamiseen vaikuttavia ilmiöitä, jotka johtuvat esimerkiksi perheiden monimuotoisuudesta, työttömyyden ja köyhyyden vaikutuksista lasten ja nuorten elämässä tai erilaisesta kulttuuritaustasta.

Koulun sosiaalityön kelpoisuusvaatimuksia tai niiden muuttamista ei voi perustella sillä että sosiaalityöntekijöitä ei ole saatavilla. Puuttuvaan työvoimapulaan ei tuo ratkaisua se että kelpoisuusvaatimuksia muutetaan. Työn vaativuus edellyttää sosiaalityön menetelmien laajaa hallintaa, jolloin ratkaisua tulee hakea lisäämällä koulutukseen otettavien sosiaalityöntekijöiden määrää sekä nostamalla työn arvostusta pitämällä juuri lailla (272/2005) säädetyt kelpoisuusvaatimukset voimassa kaikissa organisaatioissa.

Jäsen Hanna Gråsten-Salosen sekä jäsen Osmo Jurvasen yhteinen eriävä mielipide

Perustelut:

Emme yhdy työryhmän esitykseen, jonka mukaan myös ylempi sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät vähintään 60 opintopisteen laajuiset lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opinnot, tuottaisi kelpoisuuden koulukuraattorin tehtäviin. Kelpoisuusvaatimuksena koulukuraattorin tehtäviin tulee mielestämme olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta säädetyt lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Työryhmän esityksen toteutuminen muuttaisi koulukuraattorityön ammatti-identiteetin.

Opetusministeriön asettama oppilashuoltokomitea (1973:151) määritteli koulukuraattorin erityisesti ennaltaehkäisevän toiminnan aktivoijaksi ja suorittajaksi sekä sosiaaliturvan ja sosiaalityön asiantuntijaksi koulussa. Oppilashuoltokomitean mietinnössään muotoilemat koulun sosiaalityön tavoitteet ja sisällöt perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa ovat luoneet perustan ja suuntaviivat maamme koulukuraattoritoiminnalle, jota on kehitetty koulun sosiaalityönä jo yli 30 vuotta.

Lastensuojelulakiin (139/1990) ottamisen yhteydessä koulukuraattorin kelpoisuusehdot on jo kertaalleen määritelty sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muutoksella (491/1990) sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi. Kelpoisuuden noudattamiseen myös koulutoimessa toimivien koulukuraattorien kohdalla velvoittivat sekä sosiaalihuollon (Ohjekirje 2, 29.6.1990) että kouluhalli-

tuksen (Tiedote 204/1990, 20.8.1990) ohjeistukset. Uudemmassa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetussa asetuksessa (804/1992) koulukuraattoria ei mainittu enää erikseen ammattinimikkeenä, koska virkanimikkeiden sijasta korostettiin työn sisältöä. Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehtoja selvittäneen työryhmän muistion (1991:20) mukaan tarkoitus ei silti ollut madaltaa tai tiukentaa pätevyysvaatimuksia. Muistion mukaan em. uudemmassa, ehdotetussa asetuksessa ”Lastenvalvojan, koulun oppilashuollon ja perhepäivähoitajan kelpoisuusehdoista ei enää säädettäisi erikseen. Käytännössä esimerkiksi koulukuraattorin tehtävässä edellytettäisiin kuten nykyisinkin sosiaalityöntekijän kelpoisuutta ja koulupsykologin tehtävässä psykologian kandidaatin tai sitä vastaavaa tutkintoa.” Kunnissa on siis yleisesti noudatettu tähän päivään asti koulukuraattorin kohdalla asetuksen (804/1992) mukaista sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimusta. Joissakin kunnissa näin ei ole menetelty, vaan koulukuraattorin työ on ruvennut määrittymään työntekijän eikä työtehtävän tai asiakkaan palvelutarpeeseen vastaamiseen vaadittavan ammattitaidon mukaan.

Koulukuraattorin tehtävä on koulun sosiaalityön asiantuntijatehtävä ja koulukuraattori-nimike on vakiintunut koulun sosiaalityöntekijän ammattinimikkeeksi. 1.8.2005 voimaan tullessa laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005, 3 §) sosiaalityöntekijän tehtäviin on kelpoisuusehtona ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Mielestämme myös koulukuraattorin eli koulun sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tulee olla ko. lainkohdan mukainen. Sosionomin (AMK) jatkotutkinto tuottaa em. kelpoisuuslakiesityksen perustelujen (HE 226/2004) mukaan syventävää sosiaaliohjauksen osaamista, mutta ei riittävää sosiaalityön osaamista eikä siten sosiaalityöntekijän kelpoisuutta muissakaan hallintokunnissa ja/tai sosiaalipalveluissa.

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain valmistelussa koulukuraattorityön historia sekä vaativan työn asema jäi vaille lain tarvitsemaa tukea. Tämän työryhmän tehtävänä oli selvittää mm. oppilashuoltopalveluista vastaavan henkilöstön asema, tehtävät ja kelpoisuus ja siten selkeästi turvata asiakkaan oikeus laadukkaisiin koulun oppilashuoltopalveluihin ja niiden osana myös sosiaalityöhön. Oppilas- ja opiskelijahuoltotyön vaativuus on lisääntynyt koululakien, erityisesti perusopetuslain uudistusten, ja opetussuunnitelmien perusteiden velvoitteiden myötä. Tällä hetkellä koulun oppilashuolto- ja oppilaitosten opiskelijahuoltotyössä on lainsäädännöllisesti jo turvattu psykologian ja terveydenhuollon asiantuntijuus kelpoisuuksien suhteen. Koulun oppilashuolto- ja oppilaitosten opiskelijahuoltotyössä tulee mielestämme turvata myös sosiaalityön asiantuntijuus. Koulutus- ja työvoimapolitiittiset syyt eivät voi olla riittävä ja ammatillisesti pätevä perustelu koulukuraattorin kelpoisuuden laajentamiselle.

Koulukuraattorin tehtävät sisältyvät selkeästi em. kelpoisuuslain perusteluissa mainittuihin sosiaalityöntekijän tehtäviin ja osaamisalueisiin. Koulun sosiaalityöntekijänä koulukuraattori vastaa itsenäisesti lapsen ja nuoren sosiaalisen tilanteen kartoituksesta ja analysoinnista sekä tämän alkuarvioinnin perusteella suunnitelman tekemisestä, tarpeen mukaisten lausuntojen laatimisesta, käytännön toteutuksen seurannasta ja arvioinnista. Työssä tarvitaan laajaa tutkimukseen perustuvaa ymmärrystä yksilön, perheiden, ryhmien ja yhteiskunnan toiminnan lainalaisuuksista, kykyä soveltaa tutkimustietoa ammatillisesti asiakastyössä sekä osaamista myös tiedon tuottamiseen. Koulu-

kuraattori on oppilas- ja opiskelijahuollon moniammatillisen henkilöstön ainoa alansa asiantuntija: hän on sekä sosiaalityön ja -palveluiden konsultoivassa ja työnohjauksellisessa roolissa suhteessa muihin koulun ammattikuntiin että koulumaailman asiantuntijana ulkopuolisiin lasten ja nuorten parissa työskenteleviin yhteistyötahoihin. Näihin tehtäviin ja haasteisiin vastaaminen edellyttää osaamista, joka nousee sosiaalityöntekijän laaja-alaisesta yliopistollisesta koulutuksesta.

Koulukuraattorityö on avainasemassa lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Siihen tulee panostaa entistä enemmän vaikuttavana, syrjäytymistä ehkäisevänä sosiaalityönä sekä erityisesti ehkäisevänä lastensuojelutyönä. Ehkäisevä sosiaalityö on yhtä vastuullista kuin viimesijainen sosiaalityö. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävällä laadukkaalla ja ammatillisella sosiaalityöllä on mahdollisuus varhaiseen ja nopeaan puuttumiseen ja tukeen sekä lasten ja perheiden auttamiseen siten, ettei lastensuojelun asiakkuutta synny. Tällöin mielestämme on tärkeää huomioida meneillään olevien sosiaalialan kehittämishankkeiden sekä sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Sosiaalityö 2015 -ohjelman viitoittamia sosiaalityön aseman vahvistamisen suuntaviivoja sekä ehkäisevän sosiaalityön aseman kehittämistä ja mahdollistamista. Tämä tarkoittaa mielestämme sitä, että vahvistetaan perussosiaalityötä kaikissa sosiaalityön palveluissa ja tehtävissä määrittämällä myös tehtävään vaadittava kelpoisuus yhteneväisesti ja johdonmukaisesti työn osaamisvaatimusten mukaisesti. Koulukuraattorityö on koulun sosiaalityöntekijän työtä. Koulukuraattorin antamat sosiaalityön palvelut ovat osa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja ja ne on mielestämme sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimuksilla turvattava.

5.6 Tietosuoja oppilashuollossa

Oppilas- ja opiskelijahuoltoon sisältyvistä palveluista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännössä. Säädösten perusteella oppilashuollon palvelujen järjestäminen kuuluu eri hallinnonalojen alaisuuteen. Eduskunnan sivistysvaliokunta on mietinnössään³⁸ kiinnittänyt huomiota siihen, että sijoittuminen eri hallinnonalojen raja-alueelle vaikeuttaa oppilashuollon järjestämistä. Valiokunta on katsonut, että oppilashuoltoa koskevat säännökset ja lastensuojelulain velvoitteet edellyttävät välttämättä opetus- ja sosiaalitoimen kiinteätä yhteistyötä. Sivistysvaliokunta on mietinnössään esittänyt, että henkilötietojen käsittelyä ja tietosuoja koskevia säännöksiä on pyrittävä selkiyttämään siten, että oppilashuoltopalvelujen järjestäminen oppilaan ja opiskelijan kokonaisvaltaisen edun mukaisesti helpottuu.

Menettelytavat on välttämätöntä selkeyttää myös ottaen huomioon oppilashuollon piirissä toimivan henkilöstön suuri määrä ja heidän koulutustaustansa sekä se vallitseva tilanne, ettei henkilöstöllä ole työssään päivittäinkin esiintyvissä tulkintatilanteissa mahdollisuutta juridiseen konsultaatioon. Erityisesti tämä koskee tietosuoja koskevia kysymyksiä, jotka ovat keskeisiä oppilashuoltoon liittyvien tietojen luonteen vuoksi.

Salassapitovelvollisuus ja salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Oppilashuoltotyöhön osallistuvien ammattihenkilöiden tietojen salassapitoa ja salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä sisältyy koulutusta koskevaan lain säädän-

---

³⁸ Sivistysvaliokunnan mietintö 18/2002. Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

töön ja sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöön sekä yleislainsäädäntöön. Säännökset ovat hajanaisia, eri ammattikunnille erikseen kirjoitettuja, jonka johdosta ne muodostavat vaikeasti hahmotettavan kokonaisuuden. Ongelmana on lähinnä ollut epätietoisuus velvollisuudesta luovuttaa salassa pidettäviä tietoja ja oikeudesta saada niitä. Lähtökohtana on, että kukin ammattikunta tuntee omat säännöksensä ja toimii niiden mukaisesti, mutta ilmeisesti tietämättömyys toista ammattikuntaa koskevista säännöksistä ja toisaalta myös se, että aina ei ole velvollisuutta tai oikeutta antaa salassa pidettäviä tietoja aiheuttaa ongelmallisia tilanteita. Käytännössä tämä saattaa hankaloittaa ja hidastaa lasta koskevaa päätöksentekoa ja tukitoimien järjestämistä.

Tietojen salassapitoperusteet määräytyvät eri ammattihenkilöiden osalta eri perustein. Koulun henkilöstöä koskeva salassapitosäännös on perusopetuslain 40 §:n 1 momentissa. Vastaavan sisältöinen säännös on lukiolain 32 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä. Kouluterveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevat salassapitosäännökset ovat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa ja potilaslaissa. Koulupsykologisiin terveydenhuollon ammattihenkilönä sovelletaan potilaslakia. Sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisesta kuraattorien ja psykologien toimintaan on epäselvyyttä ja erilaisia tulkintoja.

Koska sosiaalihuollon asiakaslakia sovelletaan sosiaalitoimen palveluksessa oleviin kuraattoreihin, on heillä salassapitosäännösten, tietojensaantioikeuksien ja tietojen luovutuksen osalta erilainen asema kuin muiden hallintokuntien palveluksessa olevilla kuraattoreilla. Lastensuojelulainsäädännön ja sen esitöiden mukaan koulukuraattorin työ liittyy kiinteästi kouluun ja sitä kautta on tulkittu, että heillä on oma asiakasrekisterinsä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että sosiaalihuollon erityislainsäädännön soveltaminen kuraattoreihin riippuu siitä mihin kuraattoritoiminta on hallinnollisesti sijoitettu.

Kaikkiin tahoihin soveltuu ilmeisesti toissijaisena viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §. Pääsäännön mukaan salassapidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja vain oppilaan ja hänen laillisen edustajansa nimenomaisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään. Julkisuuslain 26 §:ssä säädetään yleisesti viranomaisen oikeudesta antaa tieto salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta silloin, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Sekä sosiaalihuollon asiakaslaissa että potilaslaissa säädetään asiakkaan suostumuksesta tietojen luovuttamiseen. Säännökset vahvistavat asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

Perusopetuslain 3 §:ssä säädetään yleisesti opetukseen liittyen yhteistyöstä kotien kanssa. Nimenomaista säännöstä, joka ottaisi huomioon oppilaan ja hänen laillisen edustajansa käsityksen tiedon luovuttamistilanteissa ei perusopetuslaissa (eikä muussa koulutusta koskevassa lainsäädännössä) ole. Tällä hetkellä oppilaan ja hänen laillisen edustajansa käsityksen merkitys tiedon luovuttamistilanteissa jää opetustoimen osalta julkisuuslain 26 §:n yleissäännöksen varaan. Perusopetuslain säännökset eivät riittävän selkeästi korosta oppilaan ja hänen huoltajiensa itsemääräämisoikeutta.

Myös salassapidettävien tietojen ilman asianomaisen henkilön suostumusta tapahtuvaa luovuttamista koskevat säännökset tarvitsevat täsmentämistä. Salassapidettävien tietojen luovuttaminen oppilashuollossa perustuu perusopetuslain 40 §:n 2 momentin säännökseen. Perusopetuslain 40 §:n 2 momentissa ei ole yksityiskohtaisesti säännelty niitä tilanteita, joissa oppilaan salassapidettäviä tietoja voidaan luovuttaa ulkopuolisille oppilaan ja hänen huoltajiensa suostumuksesta riippumatta.

Perusopetuslain 40 §:n 2 momentissa tiedon siirto on rajattu opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämiin välttämättömiin tietoihin. Perusopetuslaki ei määrittele, mitkä ovat opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto jää siten kulloisenkin tiedonhaltijan harkintaan. Määrittely aiheuttaa käytännössä tulkintaongelmia. Oikeuskäytäntöä säännöksen tulkinnasta ei juurikaan ole.

Perusopetuslain 40 §:n 2 momentin käsitteet kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat ovat tulkinnanvaraisia. Myös oikeudesta luovuttaa tietoja oppilaan siirtyessä toiseen kouluun tai koulutusmuotoon on säännöksen perusteella erilaisia tulkintoja. Epäselväksi jää kenelle opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja saa säännöksen perusteella luovuttaa. Epäselväksi jää siten myös se, ketkä saavat ilman oppilaan ja hänen huoltajiensa suostumusta osallistua yksittäisen oppilaan oppilashuoltoasioiden käsittelyyn ja millä ehdoin he voivat tietoja toisilleen antaa.

Yksittäisen oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvia koskeva säädösehdotus opetuslakiin:

Silloin kun käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, oppilashuoltotyöhön voivat osallistua ne oppilaan opetuksen järjestämiseen osallistuvat henkilöt, kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri sekä koulupsykologi ja -kuraattori, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Oppilaan huoltajan kirjallisella suostumuksella tai lain niin salliessa oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Tietojen salassapitoa ja niiden luovutusta koskeva säädösehdotus opetuslakiin:

Opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, perusopetuslain (628/1998) 37 §:ssä tarkoitetut henkilöt ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden tai tässä laissa tarkoitetun henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Lisäksi sovelletaan, mitä tietojen salassa pidosta on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvalla on oikeus saada oppilasta ja hänen perhettään koskevia opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja oppilaan huoltajan kirjallisen suostumuksen mukaisesti. Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuva voi oppilaan huoltajan kirjallisella suostumuksella ja yhteisymmärryksellä pyytää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja myös muilta tahoilta.

Ellei oppilaan ja hänen huoltajansa suostumusta saada, edellä 1 momentissa tarkoitettut henkilöt sekä kouluterveydenhuollon edustaja ja koulukuraattori sekä koulupsykologi saavat sen estämättä, mitä 1 momentissa tai salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään, antaa toisilleen sekä oppilaan tämän lain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot (silloin, kun se käsittelee yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa). Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai toimintaan tai toiseen koulutusmuotoon salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa vain oppilaan huoltajan kirjallisella suostumuksella.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja ei ole mahdollista tyhjentävästi luetella lainsäädännössä. Viime kädessä luovutettavien tietojen välttämättömyyttä koskeva harkinta ja perusteluvelvollisuus arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tältä osin tilannetta esitetään selkeytettäväksi informaatio-ohjauksen avulla.

Tiedonsaantioikeus

Perusopetuslaista puuttuu koulukuraattorin, koulupsykologin, kouluterveydenhuollon ammattihenkilön sekä opetushenkilöstön ja opetuksen järjestäjän (henkilötietojen) tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Nykyinen perusopetuslain 40 § 2 momentti ei velvoita tietojen luovuttamiseen eikä oikeuta tietojen saamiseen.

Opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta koskeva säädösehdotus opetuslakiin:

Opetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada oppilaan opetuksen järjestämisen (ja sitä koskevan päätöksenteon) kannalta välttämättömät tiedot sosiaali- tai terveydenhuollon viranomaiselta.

Henkilötietojen kirjaaminen ja säilytysajat

Oppilashuoltoasioiden kirjaamisesta ei ole erillisiä säännöksiä. Kirjausten tekemiseen sovelletaan henkilötietolain yleissäännöksiä kuten henkilötietojen käsittelyä koskevia tarpeellisuus- ja virheettömyysvaatimuksia sekä vaatimusta siitä, että henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta.

Kouluterveydenhuollon ammattihenkilöihin sovelletaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjojen laatimisesta. Asetusta sovelletaneen myös koulupsykologeihin silloin kun he antavat terveyden- tai sairaanhoitoa.

Käytännössä epätietoisuutta aiheuttaa se, minkälaisia kirjauksia koulun oppilashuoltotyössä tulisi tehdä ja miten syntyneitä asiakirjoja tulisi säilyttää. Kirjaamiskäytännöt vaihtelevat, koska oppilashuollon järjestämistavatkin vaihtelevat. Toiminnan erilaisuuteen vaikuttaa muun muassa käsiteltävien asioiden laatu sekä se, käsitelläänkö asiaa yleisellä tasolla vai yksittäistä oppilasta koskevana.

Oikeus osallistua itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja saada tietoja on yksilön keskeinen perusoikeus. Silloin kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian kirjaamisvelvollisuudesta tulisi säätää erikseen. Kirjaamista edellyttää ensinnäkin se, että asian käsittelyyn osallistuvat tahot vaihtelevat ja jos kirjaamisesta ei säädetä, oppilaalla tai oppilaan huoltajilla ei ole mahdollisuutta saada tietää mistä oppilaan asiaa käsiteltäessä on puhuttu, mitä tietoja oppilaasta on annettu ja kenelle. Jos käsiteltäviä asioita ei kirjata, oppilaalla ja oppilaan huoltajilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta valvoa viranomaisen toimintaa ja oppilaan oikeuksien toteutumista. Sosiaalihuollon järjestämisen kannalta kirjaamisen tai sen puutteen merkitys havaitaan erityisesti lastensuojeluilmoitusten ja huostaanoton yhteydessä.

Myös hallintolain 42 §:ssä säädetyt oikeusturvanäkökohdat edellyttävät asioiden kirjaamista. Säännöksen mukaan asian ratkaisuun eli päätökseen vaikuttavat seikat pitää kirjata ja henkilöllä itsellään on yleensä oikeus nähdä häntä koskevan päätöksen perusteena olevat seikat. Oppilashuoltoryhmä ei ole kuntalain mukainen toimielin, jolle kuntalain mukaan voidaan delegoida itsenäistä päätösvaltaa. Oppilashuoltotyössä voidaan kuitenkin käsitellä esimerkiksi

oppilaan erityisopetuksen tai avustajan tarpeeseen liittyviä, päätöksentekoon vaikuttavia seikkoja.

Henkilötietojen säilyttämisaika ratkaistaan viranomaistoiminnassa arkistolain perusteella. Arkistolaitos määrää, mitkä asiakirjat säilytetään pysyvästi. Muuten säilytysajoista päättää arkistonmuodostaja arkistonmuodostamissuunnitelmassa. Säilytysaikojen määrittelyssä tulee ottaa huomioon arkaluonteisia henkilötietoja koskeva henkilötietolain 12 §:n 2 momentti.

Henkilötietojen kirjaamista koskeva säädösehdotus opetuslakiin:

Yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa käsiteltäessä oppilashuoltotyössä tulee kirjata asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia. Syntyvien henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

5.7 Oppilashuollon opas

Oppilashuoltoa koskevia säännöksiä on usean eri hallinnonalan lainsäädännössä: opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen. Säännökset ovat jakautuneena moniin erillisiin lakeihin tai lainkohtiin.

Oppilashuollon järjestäminen on perusopetuksessa opetuksen järjestäjän vastuulla, mikä käytännössä merkitsee kunnan tasolla opetustoimen ja oppilaitoksen tasolla rehtorin keskeistä roolia. Käytännön oppilashuoltotyötä tekevät kuitenkin paitsi opetuksen ammattilaiset myös koko muu oppilaitoksen henkilökunta, joka koostuu monien eri ammattien edustajista. Oppilaitoksissa toimivat ammattilaiset voivat olla monen eri hallinnonalan palveluksessa. Eri hallinnonaloilla ja myös eri kunnissa tunnetaan oppilashuoltoon liittyviä lainkohtia eri tavoin, ja säännöksiä saatetaan myös tulkita ainakin jossain määrin eri tavoin. Myös oppilashuollon käytännön toteuttaminen vaihtelee huomattavasti eri kunnissa ja kuntien sisällä. Oppilashuoltoon liittyviä sisältöjä ei tällä hetkellä ole koottu oppaan muotoon.

Valtakunnallisen oppaan suositukset tarjoaisivat perusrakenteen oppilashuollollisen työn kehittämiseksi ja myös oman oppilashuoltotyön suunnittelulle kunnissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaan avulla voitaisiin tehostaa eri puolilla maata kehitettyjen yhteistyömallien levittämistä sekä uusien, seutukunnallisten toimintamallien kehittämistä. Vahvistamalla koko koulu yhteisön oppilashuollollisia valmiuksia entistä paremmin oppilaiden hyvinvointia tukevaksi ja varmistamalla, että koulu yhteisössä on oppilashuollollinen tuki helposti saatavilla voidaan monet orastavat ongelmat havaita ja tarjota riittävä tuki ajoissa.

Työryhmän ehdotus

Koulujen ja oppilaitosten käyttöön tuotetaan oppilashuollon opas. Oppaan tehtävänä on tukea käytännön oppilashuollon toteuttamista kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaassa avataan oppilashuollon keskeisiä säännöksiä ja käsitteitä sekä esitellään hyviä, toimivia oppilashuollon käytäntöjä. Opas tuotetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, Opetushallituksen, Stakesin ja Kuntaliiton kanssa.

5.8 Oppilashuoltopalveluun liittyvän henkilöstön täydennyskoulutus

Kouluissa ja oppilaitoksissa oppilashuolto kuuluu kaikille koulun aikuisyhteisön jäsenille, jotka edustavat monia eri koulutus- ja osaamistaustoja. Oppilashuollon henkilöstöltä edellytetään oman alansa asiantuntemuksen lisäksi oppilashuollon säännösten ymmärtämistä sekä riittäviä oppilashuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyviä perusvalmiuksia. Oppilashuoltoon osallistuvien eri ammattiryhmien täydennyskoulutuksella vahvistetaan oppilashuoltotyötä sekä koulu- ja työhyvinvointia. Täydennyskoulutus edistää myös henkilöstön valmiuksia tukea vanhempia kasvatustehtävässä sekä antaa tietoa ja taitoa ehkäistä erilaisia lasten ja nuorten hyvinvoinnin ongelmia. Täydennyskoulutuksella voidaan lisätä yhteisöllisyyden, johtajuuden, toimintatapojen ja työyhteisön kehittämisen valmiuksia sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa kunnalla on lakisääteinen velvoite huolehtia siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen järjestämis- ja toteuttamistapa on kuntien harkinnassa.

Sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain (50/2005) 53 §:ssä on asetettu kunnalle velvollisuus huolehtia sosiaalihuollon henkilöstön täydennyskoulutuksesta (voimaan 1.8.2005). Kunnille säädetty täydennyskoulutusvelvollisuus on otettu huomioon kuntien valtionosuuksissa. Täydennyskoulutusvelvollisuuden vuoksi vuonna 2005 lisättiin sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta 7 miljoonaa euroa ja vuonna 2006 vielä lisää 10 miljoonaa euroa eli valtionavun suuruus vuositasolla on 17 miljoonaa euroa. Terveydenhuollossa on jo perinteisesti järjestetty täydennyskoulutusta, johon on myös myönnetty valtionosuutta. Nyt laajennettun täydennyskoulutusvelvoitteen vuoksi on kuntien valtionosuutta lisätty 12,7 miljardilla eurolla vuodesta 2004 lähtien.

Työryhmän ehdotus

Oppilashuoltoon liittyvää täydennyskoulutusta tulee suunnata opetushenkilökunnalle, koulujen johtajille, oppilashuoltoryhmille sekä oppilashuollon palveluista vastaaville. Oppilashuoltotyön vahvistamiseksi järjestetään opetus-, sosiaali- ja terveystoimen henkilöstön yhteisiä koulutustilaisuuksia. Täydennyskoulutuksessa tulee painottaa työyhteisöjen ja johtamisen kehittämistä.

Täydennyskoulutuksen tulee tarjota tietoja ja taitoja moniammatilliseen yhteistyöhön, erityisesti ennaltaehkäisevään työhön kouluyhteisössä, ryhmäprosessien ohjaamiseen sekä lasten ja nuorten kehityksen ja oppimiseen liittyvää psykologista tietoa.

Täydennyskoulutuksen tukena voidaan käyttää edellä mainittua oppilashuollon opasta.

5.9 Valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä

Oppilashuolto ja oppimisympäristön turvallisuus järjestyksenpidollisesta näkökulmasta ovat olleet lääninhallitusten peruspalveluiden arviointikohteena koko 2000-luvun alun. Pitkittäiskatsausta näiltä vuosilta ei kuitenkaan ole saatavissa, koska ministeriöiden lääninhallituksille määrittelemä arviointitehtävä ja arvioinnin näkökulmat ovat eri vuosina vaihdelleet.

Peruspalveluiden arviointien mukaan eri alueiden ja kuntien välillä on suuria eroja siinä, miten oppilashuoltoa on toteutettu, oppilashuollon palveluita on saatavilla ja kuinka palvelut on mitoitettu. Erityisesti psykososiaalisen oppilashuollon palveluiden riittävydessä oli edelleen puutteita koko maassa. Suoraviivaisia tulkintoja palveluiden saatavuudesta on kuitenkin vaikea tehdä arviointien tulosten pohjalta. Opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuollosta, kodin ja koulun yhteistyöstä sekä turvallisuussuunnitelmien toteutumisesta ei ole olemassa jatkuvaa valtakunnallista seurantaa ja arviointia.

Oppilashuollon parissa työskentelevien erityistyöntekijöiden määrästä tai oppilashuoltotyöhön käytetystä työajasta ei ole saatavilla systemaattisesti ja säännöllisesti kerättävää tilastotietoa. Myös säännöllinen tiedonkeruu oppilashuollon palveluita käyttävien lasten ja nuorten määristä sekä palveluiden käytön syistä puuttuu valtakunnan tasolta.

Työryhmän ehdotus

Oppilashuollon jatkuvan ja järjestelmällisen kehittämistoiminnan turvaamiseksi selvitetään mahdollisuus luoda valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä.

Kuntien oppilashuoltoon liittyvän arvioinnin tueksi selvitetään mahdollisuus pitkällä tähtäimellä luoda valtakunnallisesti yhdenmukaisia mittareita, vertailumenetelmiä ja -järjestelmiä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoryhmä selvittää mahdollisuutta luoda oppilashuollon jatkuvan ja järjestelmällisen kehittämistoiminnan turvaamiseksi valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä.

6 Lähteet

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. 2004. Määräys 28/011/2004. Opetushallitus.

Ammattiin opiskelevien hyvinvointi 2005 -tutkimus. Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto – SAKKI ry & Holappa Lauri, 2005. www.sakkinet.fi/pdf/hyvinvointitutkimus.pdf.

Elola Hanna (toim.) 2004. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:16. Helsinki.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos. 2003. Määräys 42/011/2003. Opetushallitus.

Etelä-Suomen läänin peruspalvelujen arviointiraportti. Etelä-Suomen lääninhallitus 2006. www.laaninhallitus.fi/etela.

Hämäläinen Päivi, Kolimaa Maire ja Peltonen Eija. Opiskelijaterveydenhuollon tila 2002. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:25. Helsinki 2003.

Jauhiainen, A. 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Painosalama Oy, Turku.

Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositukset eri toimijoiden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8 ja Suomen Kuntaliitto. Edita Prima Oy, Helsinki 2004.

Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes-oppaita 51. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Laaksonen, P. & Nieminen, J. 2005. Oppilashuollon kuntakyselyaineiston 2004 jatkokäsittely. Julkaisematon lähde. ESLH, sosiaali- ja terveysosasto.

Nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräys 33/011/2003. Opetushallitus.

Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:13. Opetusministeriö. Helsinki 2002.

Oppilashuoltokomitean mietintö. Komiteanmietintö 1973:151. Valtion painatuskeskus/Arvi A. Karisto Oy. Helsinki 1974.

Oppilashuolto, järjestyksenpito ja kurinpito perusopetuksen kouluissa 2001 - 2004. Valtakunnallinen yhteenvetoraportti lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinneista. Etelä-Suomen lääninhallituksen sivistysosaston julkaisuja 1/2005. Hämeenlinna 2005.

Opiskelijahuolto ja opiskeluympäristön turvallisuus toisen asteen oppilaitoksissa lukuvuonna 2001-2002. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 70/2003. Multiprint Oy, Helsinki 2003.

Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2005:6. Yliopistopaino Kustannus. Helsinki 2005.

Opiskelijaterveydenhuollon tila 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:25. Helsinki.

Peltonen, H. (toim.) 2005. Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa. Virikkeitä ja toimintamalleja yleisen ja erityisen tuen järjestämiseksi. Opetushallitus, Saarijärvi.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Määräykset 1-3/011/2004. Opetushallitus.

Pesonen, A-K. & Heinonen, K. 2005. Oppilashuoltoryhmien työn merkitys, arviointi ja kehittäminen. Helsingin opetusviraston julkaisusarja 2/2005. Edita Prima Oy, Helsinki.

Potilasasiakirjojen laatiminen sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttäminen. Opas terveydenhuollon henkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2001:3. Edita. Helsinki 2001.

Puro, E. Perusopetuksen tukipalvelujen toimivuus oppilashuoltoryhmien ja huoltajien arvioimana. 2005. Jyväskylän yliopisto.

Sourander A., Santalahti P., Haavisto A., Piha J., Ikäheimo K. & Helenius H. 2004. Have There Been Changes in Children's Psychiatric Symptoms and Mental Health Service Use? A 10-Year Comparison From Finland. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. Volume 43, Number 9, September 2004.

www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili

www.eyhdistys.fi

www.laaninhallitus.fi

www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/kouluterveys

www.stakes.fi/Rimpelä_ym

Lakeja

Hallintolaki 434/2003

Henkilötietolaki 523/1999

Kansanterveyslaki 66/1972

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 479/2003

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta 480/2003

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 139/1990

Laki lukiolain muuttamisesta 478/2003

Laki perusopetuslain muuttamisesta 477/2003

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 50/2005

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Laki yksityisten palvelujen valvonnasta 603/1996

Lastensuojelulaki 683/1983

Lukiolaki 629/1998

Perusopetuslaki 628/1998

Sosiaalihuoltolaki 710/1982

Suomen perustuslaki 731/1999

Terveydensuojelulaki 763/1994

Asetuksia

Asetus lastensuojeluasetuksen muuttamisesta 546/1990

Asetus potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä 99/2001

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 608/2005

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista 888/1983

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista 804/1992

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muuttamisesta 491/1990

Kansanterveysasetus 802/1992

Lastensuojeluasetus 1010/1983

Psykologian tutkintoasetus 318/1996

Hallituksen esityksiä

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta 309/1993, s. 52.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi 30/1998, s. 102.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi 137/1999, s. 33.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta 205/2002.

Hallituksen esitys Eduskunnalle (HE 205/2002) ja sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM 18/2002) laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 226/2004.

Valiokuntien mietintöjä

Sivistysvaliokunnan mietintö 18/2002. Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 4/2005. Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

7 Liitteet

Liite 1 Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä esille nostettuja säädösehdotuksia ja toimenpidesuosituksia

Oppilashuoltoon liittyviä säädöksiä koskevia ehdotuksia

- Lasten asemaa ja oikeuksia koskeva lainsäädäntö tulee yhtenäistää lapsen kannalta aukottomaksi kokonaisuudeksi.
- Lailla tulisi säätää ministeriöstä ja keskushallintoviranomaisesta, jolla on vastuu koulujen psykososiaalisen oppilashuollon ohjauksesta, arvioinnista ja valvonnasta.
- Koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelujen riittävä taso on tarpeen määritellä valtakunnallisesti.
- Lastensuojelulain riittävän tuen käsitettä tulisi täsmentää sekä laatia hyvän oppilashuollon laatusuositukset.
- Lastensuojelulakiin ehdotetaan lisättäväksi psykososiaalisen oppilashuollon kehittämisvastuu lääninhallitusten tehtäväksi. Lääninhallitusten tulisi alueellaan ohjata, arvioida ja kehittää oppilashuollon palvelujen toteutumista.

Palvelujen turvaaminen

- Kuntien tulisi päättää, mikä lautakunta toimii psykososiaalisen oppilashuollon kehittämisen ja toteuttamisen vastuuviranomaisena. Oppilashuollon palvelut on turvattava kaikille oppilaille tasapuolisesti.
- Pienimmissä kunnissa ja kouluissa voitaisiin harkita seutukuntakohtaista yhteistyötä. Riittävien lakisääteisten palvelujen tuottaminen ehdotetaan toteutettavaksi lähikuntien yhteistyönä
- Niillä alueilla, joissa olosuhteista johtuen ei ole koulukuraattorin ja –psykologin virkoja, kunnan terveydenhuollon ja sosiaalitoimen psykologien ja sosiaalityöntekijöiden osallistumista koulujen oppilashuollon ja oppilashuoltoryhmien toimintaan tulee edistää.
- Lastensuojeluasetuksen mukaan psykososiaalisen oppilashuoltotyön **tulee tapahtua pääasiasa koululla.** Useimmissa kouluissa oppilashuollon henkilöstölle ei ole kuitenkaan pystytty järjestämään asianmukaisia työtiloja kouluun. Koulun ulkopuolella olevat työtilat vaikeuttavat myös oppilashuollon kehittämistä suunnitelmallisena koko kouluyhteisön toimintana. Kouluja rakennettaessa/peruskorjattaessa tulisi huomioida oppilashuollollisten neuvottelutilojen riittävyys.
- Lastensuojeluilmoitusten määrän kehittyminen, syyt ja niitä koskevat menettelyt ehdotetaan selvitettäväksi tarkemmin.

- Oppilashuollon palvelut eivät ole tällä hetkellä riittävän nopeasti saatavilla, jolloin välitön puuttuminen ja toiminnan ennaltaehkäisevä luonne helposti kärsivät.

Oppilashuollon kehittäminen säädösten mukaisiksi

- **Oppilashuoltotyön suunnitelmallisuutta** on tarpeen lisätä ja painottaa nykyistä enemmän ennaltaehkäisevän toiminnan osuutta. Oppilashuoltotyön tuloksellisuutta on arvioitava suhteessa tavoitteisiin ja haasteisiin. Oppilashuollollista toimintaa ehdotettiin kehitettäväksi koko kouluyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta.
- **Oppilashuoltoryhmien työn painopistettä** tulee suunnata ennaltaehkäisevän toiminnan tehostamiseen.
- Opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön yhteisellä täydennyskoulutuksella olisi kehitettävä **valmiuksia tunnistaa ja käsitellä** oppilaan kasvuun ja oppimiseen liittyviä ongelmia sekä turvattomuutta aiheuttavia **riskitekijöitä**.
- Opetussuunnitelman mukaisen oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä turvallisuus-suunnitelmien toteutumisen seuranta ja arviointia on tehtävä opetuksen järjestäjän ja koulujen lisäksi myös valtakunnallisesti.
- Kunnan opetustoimen ja koulujen tulee ottaa aktiivinen rooli yhteistyön käynnistämässä ja kehittämisessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Oppilaiden tasa-arvoisten palvelujen turvaamiseksi psykososiaalisen oppilashuoltotyön tulisi olla osa kuntien palvelujärjestelmää.
- Kunnissa ja kouluissa on saatettava oppilashuollon tavoitteet ja määritelmät uusien säädösten mukaisiksi. Käytäntöön vieminen edellyttää kehittämistyötä.
- Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia opetushenkilöstön ja oppilashuollon ammattihenkilöstön sekä eri asiantuntijoiden keskinäisten koulutus- ja neuvottelutilaisuuksien järjestämisestä, joissa mm edistetään eri puolella maata kehitettyjen oppilashuollon yhteistyömallien levittämisen tehostamista sekä uusien seutukunnallisten mallien synnyttämistä.

Järjestyssäännöt ja kurinpito

- Suositetaan, että kunnat ohjeistavat kouluja poissaolojen ja kurinpitotoimenpiteiden menettelyjen sekä seurannan yhtenäistämiseksi niin, että oppilaiden kohtelu on tasapuolista ja saadaan vertailukelpoista tietoa.
- Opetuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikissa kouluissa on selkeät toimintaperiaatteet ja seurantajärjestelmät oppilaiden poissaoloja ja kurinpitotoimia sekä niiden edellyttämiä opetus- ja oppilashuoltojärjestelyjä varten.
- Opetuksen järjestäjän on huolehdittava, että kurinpitorangeistuksia ja kurinpitotoimenpiteitä käytettäessä noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Opetusviranomaisten on yhteistyössä kehitettävä säännösten mukaisten kurinpitokeinojen ja muiden työrauhan ylläpitämiseksi määriteltyjen keinojen valikoimaa koulun arkipäivässä hyväksi ja toimiviksi todettujen keinojen suuntaisesti.
- Opetuksen järjestäjän on huolehdittava koulujen järjestyssääntöjen hyväksymisestä säännösten mukaisesti. Opetuksen järjestäjän ja koulujen on tärkeää huolehtia, että järjestyssäännöistä tiedotetaan riittävästi oppilaille ja heidän huoltajilleen.
- Järjestyssääntöjen sisältöihin tarvitaan ainakin lakimuutosten edellyttämiltä osin tarkistamista. Koulujen turvallisuustilannetta on tarpeen seurata jatkuvasti.

- Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi tulee kehittää kodin, koulun ja oppilaiden yhteistyönä uusia vaikuttavia menettelytapoja

Toisen asteen oppilaitosten palvelujen saatavuuden turvaaminen

- Opiskelijoiden opiskelijahuollon **tarvetta on tarkemmin selvitettävä ja palvelut järjestettävä tarvetta vastaaviksi.**
- Kuntien tulisi suunnata mielenterveystyön asiantuntijoiden resursseja yhdessä **oppilaitosten kanssa tehtävään ehkäisevään mielenterveystyöhön.**
- Opiskelijahuoltoryhmä tulisi perustaa kaikkiin oppilaitoksiin huolehtimaan opiskelijoiden tarvitsemista **opiskelijahuollon asiantuntijapalveluista.**

Opiskelijoiden oma vastuu

- **Opiskelijoiden vastuun** ottamista omasta terveydestään tulisi korostaa opetuksessa ja ohjauksessa.
- Oppilaitoksiin tulisi järjestää **opiskelijoiden vertaistukimuotoja** edistämään ongelmallisissa tilanteissa avun saantia.
- **Opiskelijoiden osallistumista ja vastuuta opiskeluympäristönsä** turvallisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen on lisättävä

Opettajien oppilashuoltotyön ja työyhteisön kehittäminen

- Opettajien valmiuksia tunnistaa opiskelijoiden avun tarve opiskeluvaikeuksissa ja mielenterveysongelmissa tulee parantaa täydennyskoulutuksella ja konsultaatiolla. Opiskeluyhteisössä tulisi luoda uusia menettelytapoja turvallisuushäiriöiden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi Työssä oppimisjaksojen työturvallisuutta tulee selvittää.
- Yhteistyötä kunnan nuoriso- ja liikuntatoimen, sosiaalitoimen ja kansalaisjärjestöjen kanssa on tarpeen lisätä oppilaitoksissa

Liite 2 Lääninhallitusten arviointitulosten taulukoita ja kuvioita

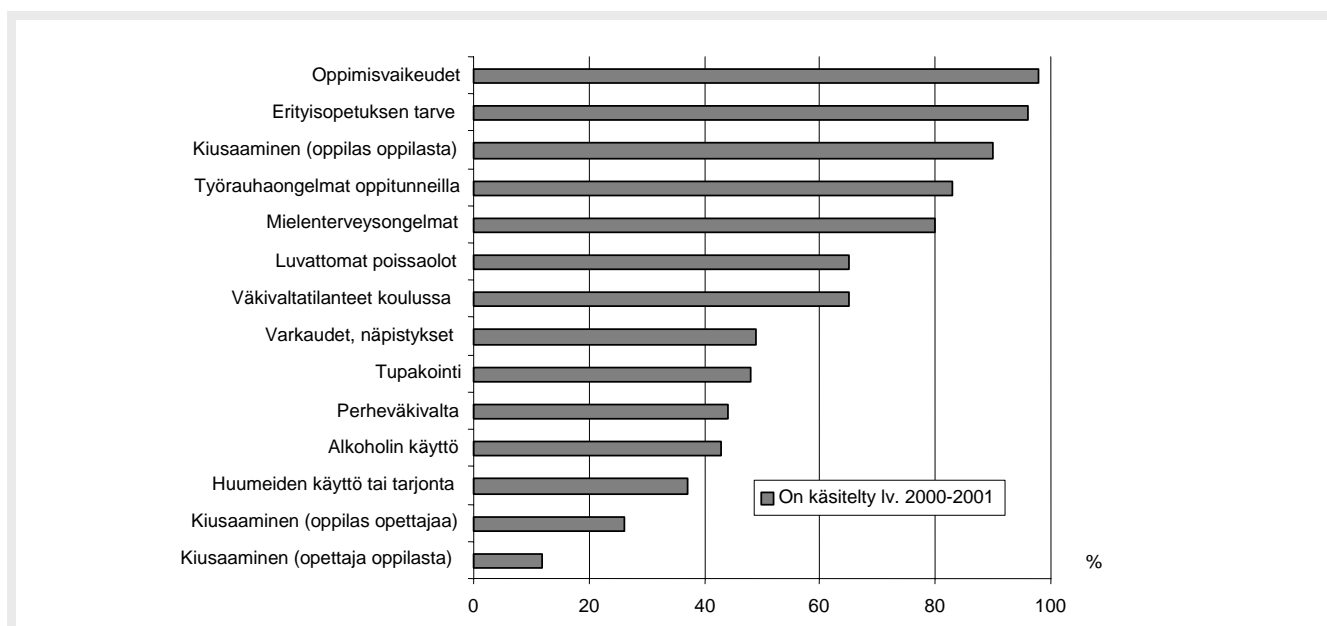
Taulukko 1 Oppilashuollon opetussuunnitelmayhteistyö sekä turvallisuussuunnitelmien laadinta kunnissa syksyllä 2004.

	Yhteistyötilanne oppilashuollon opetussuunnitelmien laadinnassa					Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta kiusaamiselta ja häirinnältä				
	Yhteistyötä ei ole vielä tehty		Yhteistyötä tehdään		Vastanneita kuntia yht.	Suunnitelman tekoa ei ole aloitettu		Suunnitelmaa tehdään		Vastanneita kuntia yht.
	lkm	%	lkm	%		lkm	%	lkm	%	
Läänit										
Suomenkielinen										
Etelä-Suomen l.	9	12	69	88	78	4	5	74	95	78
Länsi-Suomen l.	20	12	146	88	166	18	11	150	89	168
Itä-Suomen l.	5	10	45	90	50	8	16	41	84	49
Oulun l.	1	2	46	98	47	8	17	39	83	47
Lapin l.	3	14	18	86	21	2	10	19	90	21
Läänit yhteensä	38	10	324	90	362	40	11	323	89	363
Ruotsinkielinen										
Etelä-Suomen l.	2	12	15	88	17	0	0	17	100	17
Länsi-Suomen l.	6	24	19	76	25	3	12	22	88	25
Läänit yhteensä	8	19	34	81	42	3	7	39	93	42

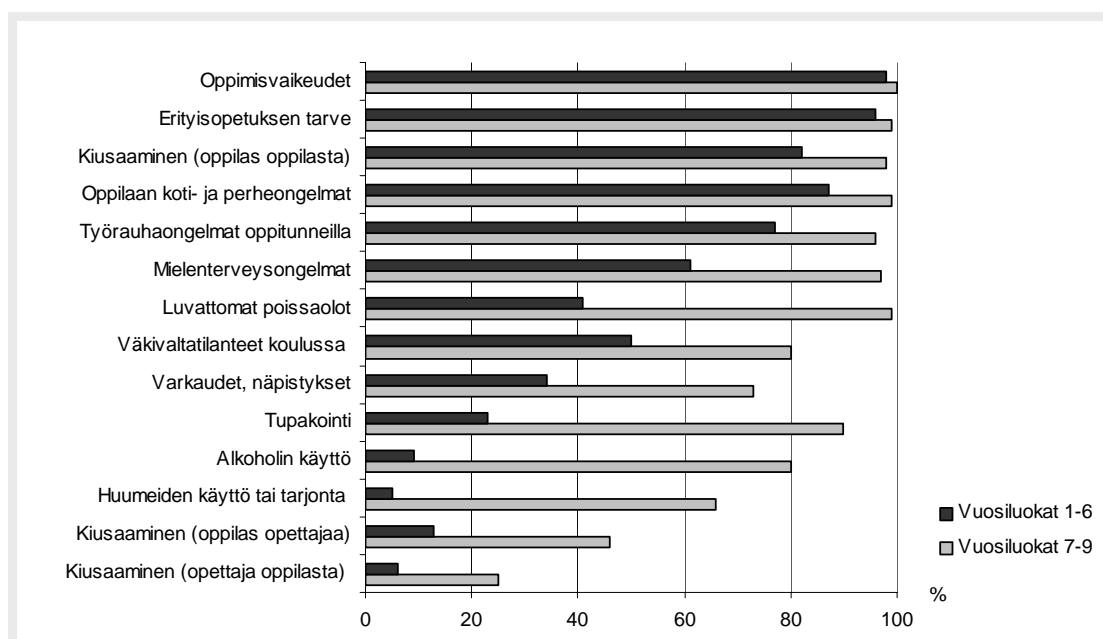
Taulukko 2 Oppilashuoltoryhmät perusopetuksen kouluissa lukuvuosina 2000 - 2001 ja 2002 - 2003.

	Koulussa oppilashuolto-ryhmä lv. 2000-2001		Koulussa oppilashuolto-ryhmä lv. 2002-2003		Vastanneet koulut yht.	
	kyllä		kyllä			
	lkm	%	lkm	%	2000-2001	2002-2003
Läänit						
Suomenkieliset koulut						
Etelä-Suomen l.	571	81,9	758	91,1	697	832
Länsi-Suomen l.	671	69,5	820	79,5	966	1031
Itä-Suomen l.	250	61,6	288	76,0	406	379
Oulun l.	207	62,7	272	74,5	330	365
Lapin l.	83	52,9	115	64,2	157	179
Läänit yhteensä	1782	69,7	2253	80,9	2556	2786
Ruotsinkieliset koulut						
Etelä-Suomen l.	71	75,5	100	89,3	94	112
Länsi-Suomen l.	77	64,7	94	72,9	119	129
Läänit yhteensä	148	69,5	194	80,5	213	241
Koko maa yhteensä	1930	69,7	2447	80,8	2769	3027

Kuvio 1 Perusopetuksen koulujen oppilashuoltoryhmissä käsitellyjä asioita lv. 2000 - 2001, %:ssa koko maan vastanneista kouluista.

Kuvio 2 Perusopetuksen koulujen oppilashuoltoryhmissä käsitellyjä asioita lv. 2002 - 2003, %:ssa koko maan vastanneista 1 - 6 ja 7 - 9 vuosiluokkien kouluista.

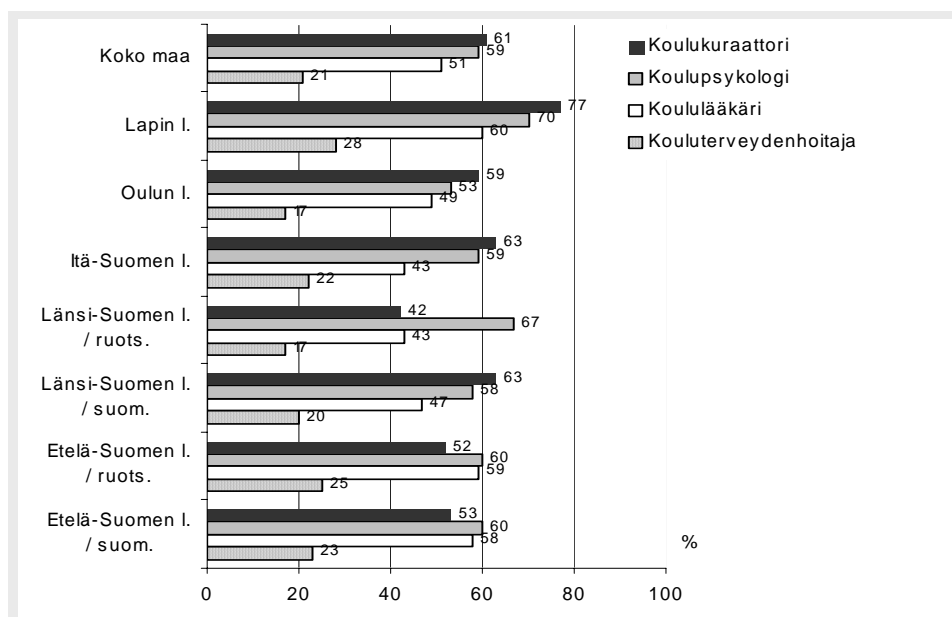

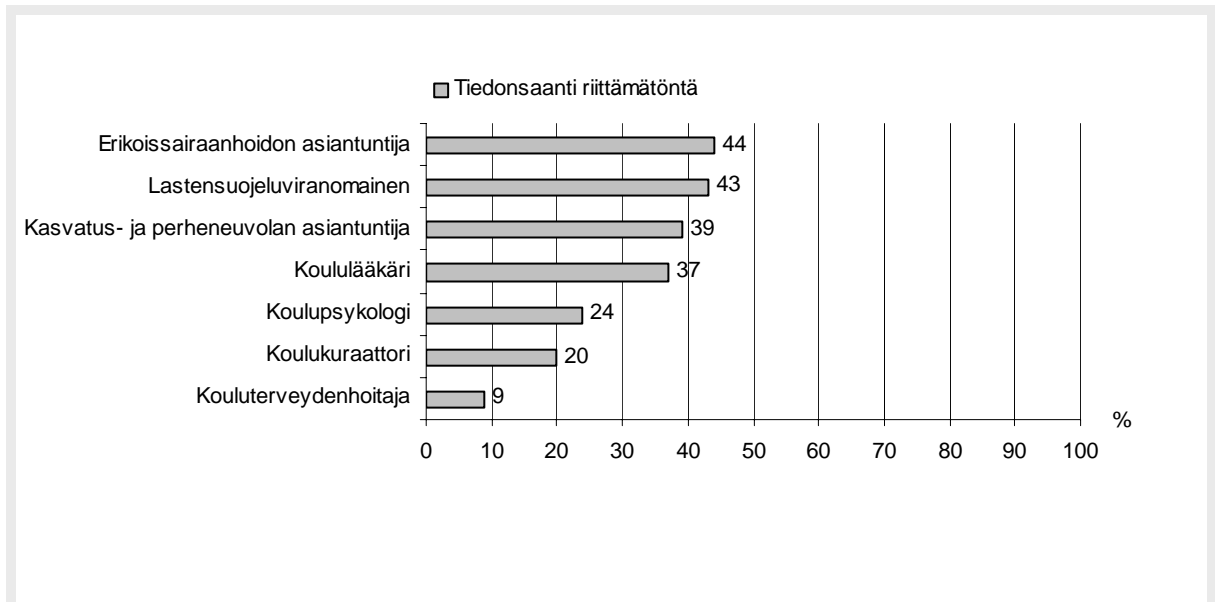
Taulukko 3 Perusopetuksen koulujen näkemys väittämään ”koulupsykologin ja -kuraattorin palveluja on tarjolla oppilaille riittävästi”, lv. 2000 - 2001.

Läänit	Samaa mieltä		Eri mieltä		Vastanneet koulut yht.
	lkm	%	lkm	%	
Suomenkieliset koulut					
Etelä-Suomen l.	242	32,2	509	67,8	751
Länsi-Suomen l.	328	31,7	707	68,3	1035
Itä-Suomen l.	132	31,1	293	68,9	425
Oulun l.	124	34,6	234	65,4	358
Lapin l.	57	34,5	108	65,5	165
Läänit yhteensä	883	32,3	1851	67,7	2734
Ruotsinkieliset koulut					
Etelä-Suomen l.	29	27,9	76	73,1	104
Länsi-Suomen l.	43	35,0	81	65,9	123
Läänit yhteensä	72	31,7	157	69,2	227
Koko maa yhteensä	955	32,3	2008	67,8	2961

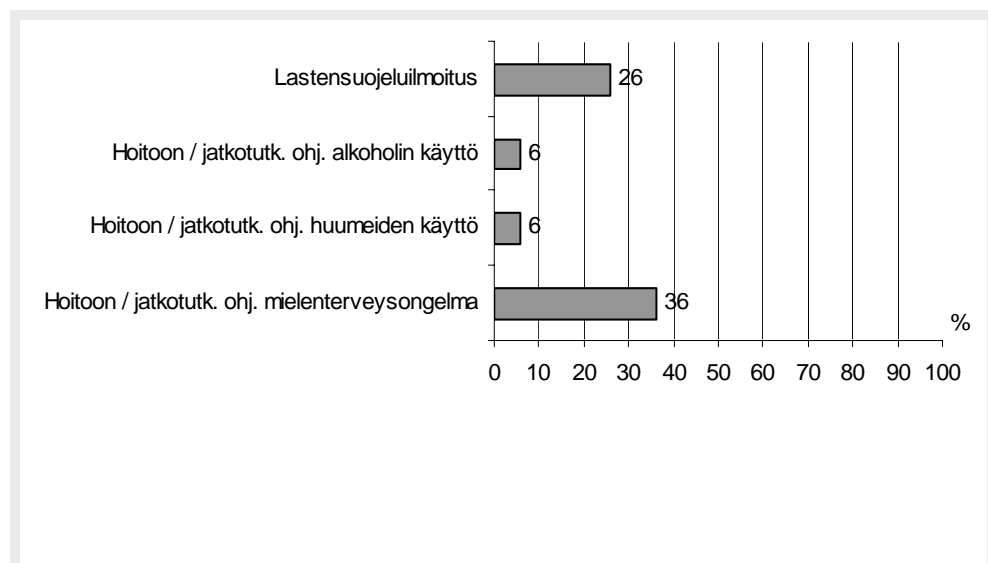
Kuvio 3 Perusopetuksen koulujen näkemys oppilashuollon palvelujen riittävydestä lv. 2002 -2003, palveluja riittämättömästi tai melko riittämättömästi, %:a vastanneista kouluista.

Kuvio 4 Perusopetuksen koulujen arvio oppilasta koskevan tiedon saannin riittävydestä lv. 2003 - 2004, tiedonsaanti riittämätöntä, %:a koko maan vastanneista kouluista.

Kuvio 5 Perusopetuksen koulujen jatkotutkimuksiin tai hoitoon ohjaukset oppilaan mielenterveysongelman, alkoholin käytön tai huumeiden käytön vuoksi sekä koulussa tehdyt lastensuojeluilmoitukset lv. 2000 - 2001, %:ssa koko maan vastanneista kouluista.

Taulukko 4 Perusopetuksen koulujen tekemät lastensuojeluilmoitukset I v 2002 - 2003 ja 2003 - 2004.

	Lastensuojeluilmoituksia tehneitä kouluja					Lastensuojeluilmoitusten määrä			
	I v. 2002 - 2003		I v. 2003-2004		Muutos abs.	I v. 2002 - 2003	I v. 2003 - 2004	Muutos	
	lkm	%	lkm	%		lkm	lkm	abs.	%
Läänit									
Suomenkieliset koulut									
Etelä-Suomen I.	223	31	248	36	25	650	747	97	15
Länsi-Suomen I.	173	17	198	21	25	357	461	104	29
Itä-Suomen I.	56	15	74	20	18	106	157	51	48
Oulun I.	39	13	47	16	8	104	122	18	17
Lapin I.	26	17	24	17	-2	52	53	1	2
Läänit yhteensä	517	20	591	24	74	1269	1540	271	21
Ruotsinkieliset koulut									
Etelä-Suomen I.	15	13	24	22	9	16	26	10	62
Länsi-Suomen I.	11	9	15	13	4	11	15	4	36
Läänit yhteensä	26	11	39	17	13	27	41	14	52
Koko maa yhteensä	543	19	630	20	87	1296	1581	285	22

Taulukko 5 Koulukyselyihin vastaaminen lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinneissa vuosina 2001, 2003 ja 2004.

	Vuoden 2001 arviointi			Vuoden 2003 arviointi			Vuoden 2004 arviointi		
	Perusope- tuksen kouluja	Kyselyyn vastan- neita kouluja	Vastaus- %	Perusope- tuksen kouluja	Kyselyyn vastan- neita kouluja	Vastaus- %	Perusope- tuksen kouluja	Kyselyyn vastan- neita kouluja	Vastaus- %
Läänit									
Suomenkieliset koulut									
Etelä-Suomen I.	1024	758	74,0	1012	835	82,5	994	742	74,6
Länsi-Suomen I.	1378	1048	76,1	1334	1035	77,6	1310	1002	76,5
Itä-Suomen I.	564	435	77,1	515	382	74,2	494	385	77,9
Oulun I.	444	361	81,3	427	368	86,2	414	317	76,6
Lapin I.	216	166	76,9	197	180	91,4	185	152	82,2
Läänit yhteensä	3626	2768	76,3	3485	2800	80,3	3397	2598	76,5
Ruotsinkieliset koulut									
Etelä-Suomen I.	140	104	73,2	139	113	80,7	140	115	82,7
Länsi-Suomen I.	159	124	75,7	157	132	81,5	157	126	80,3
Läänit yhteensä	299	228	74,5	296	245	81,1	297	241	80,6
Koko maa yhteensä	3925	2996	76,3	3781	3045	80,5	3694	2839	76,9

Taulukko 6 Kuntakyselyyn vastaaminen vuoden 2004 peruspalvelujen arvioinnissa.

	Vuoden 2004 arviointi		
	Kuntien lkm läänissä	Kyselyyn vastan- neita kuntia	Vastaus- %
Läänit			
Suomenkielinen kysely			
Etelä-Suomen l.	87	78	89,7
Länsi-Suomen l.	196	168	85,7
Itä-Suomen l.	64	51	79,7
Oulun l.	50	48	96,0
Lapin l.	22	21	95,5
Läänit yhteensä	419	366	87,4
Ruotsinkielinen kysely *			
Etelä-Suomen l.	21	17	80,9
Länsi-Suomen l.	26	25	96,1
Läänit yhteensä	47	42	89,4

(*) Ruotsinkieliset ja kaksikieliset kunnat

- 2006: 1 Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö, Esko Mustonen. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi. Pilottihanke sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.
ISBN 952-00-1928-6 (nid.)
ISBN 952-00-1929-4 (PDF)
- 2 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2006.
ISBN 952-00-1933-2 (nid.)
ISBN 952-00-1934-0 (PDF)
- 3 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulossopimukset kaudelle 2004-2007. Tarkistusvuosi 2006.
ISBN 952-00-1937-5 (nid.)
ISBN 952-00-1938-3 (PDF)
- 4 Seppo Tuomola. Kansallisen terveyshankkeen piiriin kuuluvan hankerahoituksen vaikuttavuuden arviointi. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1939-1 (PDF)
- 5 Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1940-5 (nid.)
ISBN 952-00-1941-3 (PDF)
- 6 Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti.
ISBN 952-00-1942-1 (nid.)
ISBN 952-00-1943-X (PDF)
- 7 Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset.
ISBN 952-00-1944-8 (nid.)
ISBN 952-00-1945-6 (PDF)
- 8 Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusryhmän periaatteet. Alueellisista ratkaisuista kansalliseen kokonaisuuteen.
ISBN 952-00-1948-0 (nid.)
ISBN 952-00-1949-9 (PDF)
- 9 Christel Lamberg-Allardt, Heli Viljakainen ja työryhmä. D-vitamiinitilanteen seurantatutkimus 2002-2004.
ISBN 952-00-1952-9 (PDF)
- 10 Päivähoitopaikkojen tilat ja turvallisuus. Helsingin ja Oulunsalon päivähoitohenkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja huoltajille suunnattujen kyselyjen tulokset. Toim. Airi Palosaari ja Olli Saarsalmi.
ISBN 952-00-1953-7 (nid.)
ISBN 952-00-1954-5 (PDF)
- 11 Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten. Kansallisen pandemiavarautumisen työryhmän ehdotus.
ISBN 952-00-1985-5 (nid.)
ISBN 952-00-1986-3 (PDF)
- 12 Niilo Färkkilä. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan ja maksujärjestelmän uudistaminen. Lausuntoyhteenveto toimikunnan mietinnöstä. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1987-1 (PDF)

- 2006: 13 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantaryhmän raportti sosiaali- ja terveysministeriölle vuoden 2005 toiminnasta.
ISBN 952-00-1988-X (nid.)
ISBN 952-00-1989-8 (PDF)
- 14 Hallituksen tasa-arvo-ohjelman (2004-2007) seurantaraportti. Maaliskuu 2006. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1960-X (PDF)
- 15 Ehdotus sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon talousarvioehdotuksen rakenteen ja selvitysosien sisällön uudistamiseksi.
ISBN 952-00-2000-4 (nid.)
ISBN 952-00-2001-2 (PDF)
- 16 Niilo Färkkilä, Tarja Kahiluoto, Merja Kivistö. Lasten päivähoiton tilannekatsaus. Syyskuu 2005.
ISBN 952-00-2002-0 (nid.)
ISBN 952-00-2003-9 (PDF)
- 17 Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Toim. Sanna Parrila.
ISBN 952-00-2008-X (nid.)
ISBN 952-00-2009-8 (PDF)
- 18 Terveydenhuollon varautumiskoulutuksen haasteita. Selvitys häiriötilanteiden ja poikkeusolojen koulutuksesta ammattikorkeakouluissa ja lääketieteellisissä tiedekunnissa.
ISBN 952-00-1962-6 (nid.)
ISBN 952-00-1963-4 (PDF)
- 19 Alkoholilolot EU-Suomessa. Kulutus, haitat ja politiikan kehys 1990-2005.
ISBN 952-00-2089-6 (nid.)
ISBN 952-00-2090-X (PDF)
- 20 Alkoholförhållandena i EU-Finland. Konsumtion, skadeverkningar och policyramar 1990-2005.
ISBN 952-00-2012-8 (inh.)
ISBN 952-00-2013-6 (PDF)
- 21 Alcohol Issues in Finland after Accession to the EU. Consumption, Harm and Policy Framework 1990-2005.
ISBN 952-00-2014-4 (print.)
ISBN 952-00-2015-2 (PDF)
- 22 Carita Lahti, Sini Jämsén, Saara Tarumo. Samapalkkaisuuteen palkkausjärjestelmämuudistuksin. Työn vaativuuden ja henkilön pätevyyden arviointi Suomessa.
ISBN 952-00-2016-0 (nid.)
ISBN 952-00-2017-9 (PDF)
- 23 Valtioneuvoston vammaispoliittisen selonteon tausta-aineisto.
ISBN 952-00-2020-9 (nid.)
ISBN 952-00-2021-7 (PDF)
- 24 Työurat pitenevät? Veto-ohjelman indikaattorit.
ISBN 952-00-2030-6 (nid.)
ISBN 952-00-2031-4 (PDF)
- 25 Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio.
ISBN 952-00-2032-2 (nid.)
ISBN 952-00-2033-0 (PDF)
- 26 Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. VarTu -hankekuvaus 2004-2005.
ISBN 952-00-2041-1 (nid.)
ISBN 952-00-2042-X (PDF)

- 2006: 27 Rakennusalan terveystarkastusten seurantarekisteri.
ISBN 952-00-2043-8 (nid.)
ISBN 952-00-2044-6 (PDF)
- 28 Petri Virtanen, Janne Jalava, Mari Ruuth. Valtakunnallisen työtaturmaohjelman arviointi. Tammikuu 2006.
ISBN 952-00-2045-4 (nid.)
ISBN 952-00-2046-2 (PDF)
- 29 Arja Rimpelä, Susanna Rainio, Lasse Pere, Tomi Lintonen, Matti Rimpelä. Use of Tobacco Products, Alcohol Use and Exposure to Drugs in 1977-2005.
ISBN 952-00-2047-0
ISBN 952-00-2048-9 (PDF)
- 30 Sirkka-Liisa Kivelä. Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshenkilön raportti.
ISBN 952-00-2068-3 (nid.)
ISBN 952-00-2069-1 (PDF)
- 31 Lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehittäminen. Koordinaatioryhmän yhteenvetoraportti.
ISBN 952-00-2070-5 (nid.)
ISBN 952-00-2071-3 (PDF)
- 32 Jyrki Korkeila. Psykiatrian opetuksen kehittämistarpeet perusterveydenhuollossa. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-2072-1 (PDF)
- 33 Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio.
ISBN 952-00-2079-9 (nid.)
ISBN 952-00-2080-2 (PDF)